

“คนไทย”

มอนิเตอร์ / เรียงนัยพลัง

รายงานผลสำรวจความคิดเห็น
ของคนไทย 100,000 คน ทั่วประเทศเพื่อนำไปสู่

การเปลี่ยนแปลงประเทศไทย

ไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของคนไทย ปี 2554

“คนไทย”

เท่านั้นที่ทำได้ในเมืองไทย น่ายุ่

โครงการ “คนไทย” ได้ถูกจัดตั้งด้วยความมุ่งหวังที่จะให้คนไทยทุกคน เกิดความตระหนัก เข้าใจ สนใจ และมี ส่วนร่วมสร้างความอยู่ดีมีสุขในสังคม โดยเล็งเห็นว่าความอยู่ดีมีสุขในสังคมไทยจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีกลไกสร้าง การมีส่วนร่วมของคนไทยทุกคน ผ่าน การช่วยกันฟัง ช่วยกันพูด ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ อย่างเป็นระบบ เพื่อ ให้เกิดความร่วมมือของคนไทยในการช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาประเทศไทย จากความมุ่งมั่น และเจตนาารมณที่ดี ในวันนี้จึงมีเพื่อน “คนไทย” ร่วมเป็นภาคีทั้งจาก ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สื่อสารมวลชน ภาคการศึกษา และประชาชนคนไทยทั่วไป ด้วยเจตนาให้คนไทยทุกคนเป็นเจ้าของโครงการ “คนไทย” ร่วมกัน

ทั้งนี้โครงการ”คนไทย” ด้วยความร่วมมือของบริษัควิจัยการตลาดชั้นนำ ภายใต้สมาคมวิจัยการตลาดแห่งประเทศไทย จึงได้จัดทำเครื่องมือในการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ผ่านการ แสดงความคิดเห็น นั่นคือ กิจกรรม “คนไทย” มอนิเตอร์ เสียงนี้มีพลัง มุ่งเน้นการเป็นช่องทางให้คนไทยได้ สะท้อนความคิด ปัญหา และความรู้สึกต่อสภาวะความอยู่ดีมีสุขในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขอย่างเป็น ระบบ โดย “คนไทย” มอนิเตอร์ฯ เป็นการสำรวจความคิดเห็นเชิงปริมาณจากคนไทย 100,000 คน จากการ ลงพื้นที่ 77 จังหวัด ซึ่งนับว่าเป็นการสำรวจระดับชาติที่ใหญ่ที่สุดโครงการหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลจากผลสำรวจจึง เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงได้อย่างแท้จริง

โดยผลการสำรวจความคิดเห็น “คนไทย” มอนิเตอร์ฯ จะถูกนำไปเชื่อมต่อเพื่อผลักดันการมีส่วนร่วมของ ภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา การเมือง ผ่านกิจกรรม เสวนา”คนไทย” โครงการเพื่อการสนับสนุนการทำงานของจิตอาสา เว็บไซต์เพื่อเป็นช่องทางระดมการมีส่วนร่วม และอื่นๆ ในการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับสังคมไทยอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยที่ดีกว่า ต้องเป็นจริงได้

ร่วมกันรื้องานอนาคตใหม่ ำให้ประเทศไทย

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำและระเบียบวิธี	06
วัตถุประสงค์ บทนำ และลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	07
บทที่ 2 คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของคนไทย	14
2.1 ดัชนีความสุขกับชีวิตโดยรวมของคนไทย	15
2.2 ความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี	16
2.3 บทวิเคราะห์กลุ่มผู้ตอบที่มีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ	22
2.4 ดัชนีชี้วัดความคาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคตของคนไทย	37
บทที่ 3 ทัศนคติและความเชื่อมั่น	40
3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต	41
3.2 ทัศนคติต่อคุณลักษณะของคนไทย	44
3.3 สิ่งที่คุณประทับใจให้แก่เด็ก และเยาวชน	46
3.4 ความมั่นใจในเศรษฐกิจ	48
3.5 ความภาคภูมิใจในชาติ และความเป็นคนไทย	49
บทที่ 4 การพัฒนาประเทศและท้องถิ่นที่อยู่อาศัย	50
4.1 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประเทศ	51
4.2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับพื้นที่	53
4.3 ความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ	56
บทที่ 5 ปัญหาด้านสังคมและการเมือง	58
5.1 เสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง	59
5.2 ความสงบสุขภายในประเทศ	60
5.3 ปัญหาและความรุนแรงของปัญหา	62
5.4 ความคาดหวังต่อประเทศชาติในอนาคต	67
บทที่ 6 สรุปและทิศทางในอนาคต	70
6.1 สิบประเด็นสำคัญจากเสียงคนไทย	71
6.2 เราจะก้าวไปข้างหน้าอย่างไร: บทบาทภาคธุรกิจ	92
6.3 พลังเปลี่ยนแปลงประเทศไทย	97
รายการอ้างอิง	114
ภาคผนวก	116
เกี่ยวกับผู้เขียน	118

สารบัญตาราง

บทที่ 1

ตารางที่ 1.1	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ	09
ตารางที่ 1.2	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด (ในเขตเทศบาล)	09
ตารางที่ 1.3	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด (นอกเขตเทศบาล)	10

บทที่ 2

ตารางที่ 2.1	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน	20
ตารางที่ 2.2	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรผู้มีอายุ 50 ปี หรือมากกว่า	25
ตารางที่ 2.3	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้มีรายได้น้อย	28
ตารางที่ 2.4	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา	32
ตารางที่ 2.5	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรที่อาศัยใน กรุงเทพฯ	35

4

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้มีพลัง

บทที่ 3

ตารางที่ 3.1	ความเห็นด้วยเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทย	44
ตารางที่ 3.2	คุณลักษณะที่กลุ่มคนไทยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ	45
ตารางที่ 3.3	สิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็ก และเยาวชน	46
ตารางที่ 3.4	ความมั่นใจในเศรษฐกิจ	48

บทที่ 4

ตารางที่ 4.1	สิ่งที่คนไทยสามารถมีส่วนร่วมได้เพื่อพัฒนาประเทศ	56
--------------	---	----

บทที่ 5

ตารางที่ 5.1	สัดส่วนของผู้ที่พอใจในความสงบสุขของประเทศจำแนกตามอายุ	61
ตารางที่ 5.2	ค่าเฉลี่ยคะแนนความพอใจในความสงบสุขของประเทศจำแนกตามภูมิภาค	62
ตารางที่ 5.3	5 ปัญหาที่มีระดับความรุนแรงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	64
ตารางที่ 5.4	5 ปัญหาที่มีระดับความรุนแรงของภาคใต้	64
ตารางที่ 5.5	เปรียบเทียบลักษณะปัญหาที่พบบ่อย 5 อันดับแรกกับ 5 อันดับปัญหาที่เห็นว่ารุนแรง	65
ตารางที่ 5.6	10 อันดับปัญหาที่รุนแรงมากที่สุดในกรุงเทพฯ และสัดส่วนผู้ที่พบปัญหา	66
ตารางที่ 5.7	ความคาดหวังของประชาชนต่อประเทศไทยในอนาคต	68

บทที่ 6

ตารางที่ 6.1	ผลการแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของภาคธุรกิจในการมีส่วนร่วม อย่างเป็นรูปธรรมใน 8 ประเด็น	96
--------------	---	----

สารบัญแผนภาพ

บทที่ 2

แผนภาพที่ 2.1	คะแนนเฉลี่ยความสุขกับชีวิตโดยรวมของคนไทย	15
แผนภาพที่ 2.2	คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยต่อบัณฑิตต่างๆ ในแต่ละระดับ	17
แผนภาพที่ 2.3	คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้สูงอายุ	23
แผนภาพที่ 2.4	คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้มีรายได้น้อย	26
แผนภาพที่ 2.5	คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้ไม่ได้รับการศึกษา	30
แผนภาพที่ 2.6	คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้ตอบในกรุงเทพฯ	33
แผนภาพที่ 2.7	คาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในอีก 1 ปี ข้างหน้า	37
แผนภาพที่ 2.8	เหตุผลหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะดีขึ้น	38
แผนภาพที่ 2.9	เหตุผลหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะแย่ลง	38

บทที่ 3

แผนภาพที่ 3.1	ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมของคนไทย	41
แผนภาพที่ 3.2	ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามภูมิภาคและพื้นที่	42
แผนภาพที่ 3.3	การยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามรายได้	43
แผนภาพที่ 3.4	ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ	43

บทที่ 4

แผนภาพที่ 4.1	ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประเทศไทย	51
แผนภาพที่ 4.2	ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับชุมชน/จังหวัด	53
แผนภาพที่ 4.3	จังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรเห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม สูง-ต่ำ	54

บทที่ 5

แผนภาพที่ 5.1	ความรุนแรงของปัญหาและสัดส่วนผู้ประสบปัญหาจำแนกตามภูมิภาค	63
---------------	--	----

บทที่ 6

แผนภาพที่ 6.1	การสร้างความสมานฉันท์ทางการเมืองเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น	82
---------------	---	----

A photograph showing two people holding hands in a grassy field. The person on the left is wearing a dark, patterned garment and a gold watch. The person on the right is wearing a light-colored shirt. The background is a bright, sunny outdoor setting with trees and a clear sky.

บทนำและระเบียบวิธี

บทนำและระเบียบวิธี

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ความคิด และทัศนคติของคนไทยในปัจจุบัน และมีผลโดยรวมต่อการก้าวเดินและการพัฒนาประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจต้านทานนี้ได้ส่งผลกระทบต่อคนไทยและสังคมไทย ทำให้คนไทยต้องกลับมาพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันในแต่ละด้านเพื่อทำความเข้าใจถึงความคิด และทัศนคติของคนไทยด้วยตนเองและวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันอย่างถ่องแท้วิเคราะห์ศักยภาพของสังคมไทยและแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

รายงานฉบับนี้เป็น การนำเสนอผลการวิจัยโครงการ “คนไทย” มอนิเตอร์ เสียงนี้มีพลัง ที่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับการดำเนินการจากมูลนิธิคนไทย ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีภารกิจในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความสุขและความปรองดองกันให้แก่ประเทศไทย ผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการให้องค์ความรู้ต่างๆ ตลอดจนได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิในหลายสาขา เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาโครงการฯ นอกจากนี้ การพูดคุยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของคนไทยเกิดขึ้นจากความร่วมมือแรงร่วมใจของบริษัทวิจัยการตลาด 7 บริษัท ภายใต้สมาคมวิจัยการตลาดแห่งประเทศไทยที่ต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม หรือ CSR (Corporate Social Responsibility) ด้วยการศึกษาวิจัยที่มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ

ประการแรก เพื่อนำเสนอตัวชี้วัดในด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เพื่อสะท้อนถึงภาพรวมของการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศในระยะยาว

ประการที่สอง เพื่อวัดระดับและติดตามความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ตลอดจนการพัฒนาของประเทศไทยโดยใช้ตัวชี้วัดที่ชัดเจน

ประการที่สาม เพื่อสะท้อนถึงเสียงที่แท้จริงและโปร่งใสของประชาชน

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงสถานการณ์ความอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันของคนไทยและจะเป็นการกระตุ้นให้คนไทยได้เล็งเห็นถึงประเด็นต่างๆ ที่สำคัญอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์โดยรวม เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยด้วยความร่วมมือร่วมใจแก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาประเทศจากทุกภาคส่วน

ในการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรชาวไทยจำนวน 100,000 คน ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศครอบคลุม ทั้ง 77 จังหวัด ตามสัดส่วนประชากรที่ได้มีการกำหนดมา กล่าวคือ เป็นการกำหนดจากสัดส่วนโครงสร้างประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดังนี้

ตัวผู้เพศ

กลุ่มตัวอย่างเพศชายร้อยละ 49 และกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มีจำนวนมากกว่าเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 51

ตัวอายุ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 50 ปี หรือมากกว่า ร้อยละ 27 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18-29 ปี ร้อยละ 26 กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 24 และช่วงอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 23

ตัวภูมิภาค

กลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่กรุงเทพฯ ร้อยละ 9 กลุ่ม ตัวอย่างจากพื้นที่ต่างจังหวัด ร้อยละ 91 (แบ่งเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 5 ภาคตะวันออกร้อยละ 7 ภาคเหนือร้อยละ 10 ภาคใต้ร้อยละ 14 ภาคกลางร้อยละ 22 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 34) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 34 อยู่นอกเขตเทศบาลร้อยละ 66

การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์พูดคุยแบบตัวต่อตัวกับประชาชนผู้ถือสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ ถึงอายุ 70 ปี และเป็นผู้ที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่หรือในจังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นเวลายาวนานอย่างน้อย 6 เดือน ในการเก็บข้อมูลนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีมาตรฐานสากลของสมาคมวิชาการตลาดโลก โดยอาศัยหลักเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบตามสัดส่วนของประชากรจริงทั้งในด้านเพศ อายุ และพื้นที่พักอาศัยของแต่ละจังหวัดในระหว่างวันที่ 25 เมษายน ถึงวันที่ 24 มิถุนายน 2554 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ดีในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ตอบยังไม่ได้รับอิทธิพลจากอคติทางการเมือง โดยการวัดความพึงพอใจและความคิดเห็น เป็นการวัดแบบระดับ คือ ระดับที่ 1-7 โดยเกณฑ์ระดับที่ 1 คือความพึงพอใจหรือความเห็นด้วยน้อยที่สุด และเกณฑ์ระดับที่ 7 คือ ความพึงพอใจหรือความเห็นด้วยมากที่สุด ระดับ 1-3 เป็นระดับความไม่พึงพอใจหรือไม่เห็นด้วยอย่างมากไปจนถึงค่อนข้างไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วย ระดับ 4 คือ เฉยๆ และระดับ 5-7 คือความค่อนข้างพึงพอใจหรือค่อนข้างเห็นด้วย ไปจนถึงระดับพึงพอใจมากหรือเห็นด้วยมาก

การเก็บข้อมูลนี้ใช้หลากหลายแนวทางทั้งการสอบถาม สัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นและพูดคุยแบบตัวต่อตัว โดยเชื่อว่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน อันจะเป็นการเปิดรับมุมมอง ความคิด ทักษะที่เป็นมิติใหม่จากคนไทยทุกกลุ่ม ทุกจังหวัด และทุกภูมิภาค และจะสามารถนำไปสู่การตระหนักรู้และการสร้างการมีส่วนร่วมของคนไทยในการพัฒนาประเทศ

ประเด็นที่ใช้ในการสอบถามครั้งนี้ประกอบด้วยประเด็น 4 ด้าน คือ 1) คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ 2) ทศนคติและความเชื่อมั่น 3) การพัฒนาประเทศและท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และ 4) ปัญหาด้านสังคมและความเป็นอยู่ที่ประสบ ซึ่งครอบคลุมมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งครอบคลุมหน่วยในการอธิบายคือ บัณฑิตบุคคล คือการพิจารณาจากตัวผู้ให้สัมภาษณ์เอง และสังคมคือการพิจารณาสังคมโดยรวม

ลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มประชากรหลังจากได้ทำการสำรวจแล้วมีลักษณะดังนี้

ด้านสถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แต่งงานแล้วหรืออยู่ด้วยกันร้อยละ 70 ยังไม่แต่งงานหรือโสดร้อยละ 24 และหย่า/หม้าย/เลิกรา ร้อยละ 7

ด้านรายได้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ระดับ D ร้อยละ 32 รายได้ระดับ C- ร้อยละ 26 รายได้ระดับ C ร้อยละ 15 รายได้ระดับ E ร้อยละ 12 รายได้ระดับ C+ ร้อยละ 6 รายได้ระดับ B ร้อยละ 4 รายได้ระดับ A ร้อยละ 2

ในส่วนของรายได้นั้น เนื่องจากประชาชนในแต่ละพื้นที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เท่ากัน จึงใช้เกณฑ์อ้างอิงการจัดระดับรายได้ตามพื้นที่ของสมาคมวิจัยการตลาดแห่งประเทศไทย ดังนี้

ตารางที่ 1.1 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ

ระดับ	รายได้เฉลี่ย (ต่อเดือน)
ระดับ A+	มากกว่า 160,000 บาท
ระดับ A	85,001-160,000 บาท
ระดับ B	50,001-85,000 บาท
ระดับ C+	35,001 - 50,000 บาท
ระดับ C	24,001-35,000 บาท
ระดับ C-	18,001-24,000 บาท
ระดับ D	7,501-18,000 บาท
ระดับ E	0-7,500 บาท

ตารางที่ 1.2 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด (ในเขตเทศบาล)

ระดับ	รายได้เฉลี่ย (ต่อเดือน)
ระดับ A+	มากกว่า 85,000 บาท
ระดับ A	55,001-85,000 บาท
ระดับ B	33,001-55,000 บาท
ระดับ C+	22,501-33,000 บาท
ระดับ C	15,001-22,500 บาท
ระดับ C-	10,001-15,000 บาท
ระดับ D	5,001-10,000 บาท
ระดับ E	0-5,000 บาท

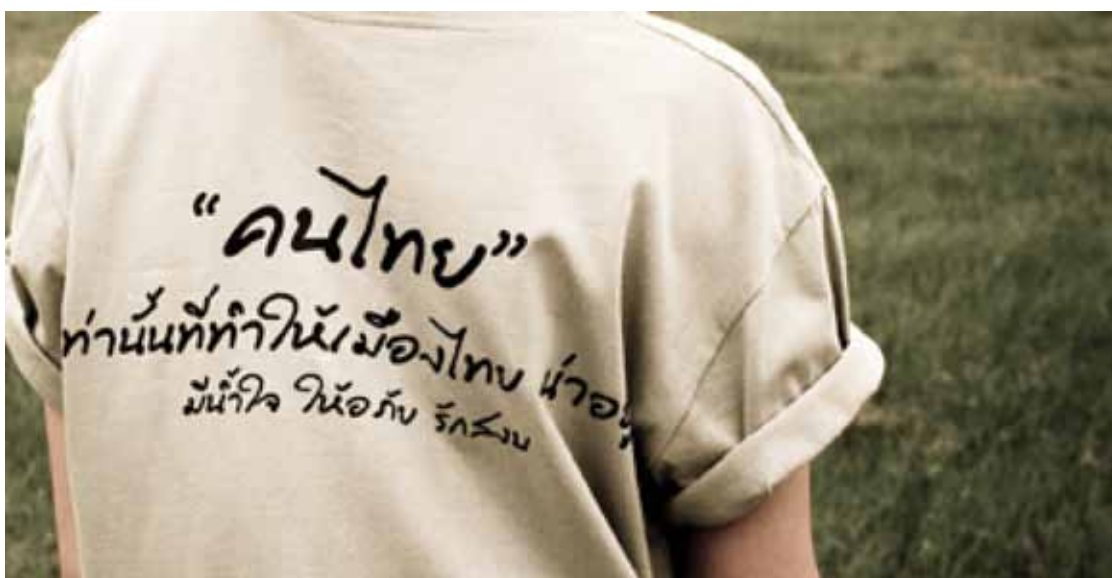
ตารางที่ 1.3 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด (นอกเขตเทศบาล)

ระดับ	รายได้เฉลี่ย (ต่อเดือน)
ระดับ A+	มากกว่า 58,000 บาท
ระดับ A	35,001-58,000 บาท
ระดับ B	24,001-35,000 บาท
ระดับ C+	20,001-24,000 บาท
ระดับ C	11,001-20,000 บาท
ระดับ C-	6,501-11,000 บาท
ระดับ D	3,201-6,500 บาท
ระดับ E	0-3,200 บาท

ที่มา: สภาคณบดีวิทยาลัยการลาดหญ้าแห่งประเทศไทย

ด้านการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 42 ระดับมัธยมต้นร้อยละ 17 ระดับมัธยมปลายร้อยละ 15 ระดับอนุปริญญา/ปวช./ปวส. ร้อยละ 11 ปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 12 ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ ร้อยละ 4

ด้านอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรร้อยละ 28 ลูกจ้าง/รับจ้าง ร้อยละ 17 ค้าขาย/หาบเร่/แผงลอยร้อยละ 15 แม่บ้าน/พ่อบ้านร้อยละ 10 เจ้าของกิจการ ร้อยละ 7 พนักงานบริษัทเอกชนและนักเรียน/นักศึกษาร้อยละ 6 เก้าก้น ข้าราชการ/พนักงาน รัฐวิสาหกิจร้อยละ 5 ว่างาน/เกษียณร้อยละ 4

สำหรับผลการวิจัยที่ได้ในเบื้องต้น ได้มีการนำเสนอโดยคณะวิจัยต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2554 โดยมุ่งให้เกิดการขยายผลจากการนำเสนอ 10 เสียงสะท้อนที่ได้จากการวิจัย นั่นคือ

1. **ปัญหาที่คนไทยประสบมากที่สุด**ในปัจจุบัน คือปัญหาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ ความเครียด ยาเสพติดและ อบายมุข ภัยธรรมชาติและความไม่สามัคคี ในขณะที่ปัญหาที่คนไทยได้รับผลกระทบรุนแรงสูงสุด คือ ปัญหาด้านค่าครองชีพ ราคาพืชผลเกษตรและการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการและนักการเมือง
2. **ความรุนแรงของปัญหา**ในแต่ละพื้นที่ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันตกและกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองหลวงมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการวางแผน เพื่อจัดการกับปัญหาเฉพาะพื้นที่ จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก ปัญหาค่าครองชีพและราคา สินค้าสูงขึ้นมีความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่ภาคตะวันตก ปัญหาการขาดแคลนที่ทำกิน และกรุงเทพฯ ปัญหาความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม เป็นปัญหาที่มีผลกระทบรุนแรงที่สุด เป็นต้น
3. **การพัฒนาในพื้นที่** พื้นที่กรุงเทพฯ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือบางส่วน เป็นพื้นที่ที่ประชาชนต้องการ การพัฒนาที่มีผลอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากประชาชนยังรู้สึกว่าชุมชน/จังหวัดของตน ยังไม่มีการพัฒนา ไปในทิศทางที่เหมาะสมเท่าที่ควร ในขณะที่ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่ามีการพัฒนาไปในทิศทางที่ค่อนข้างเหมาะสม หากแต่ต้องการเห็น การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค/สิ่งอำนวยความสะดวก
4. **การพัฒนาโดยรวมของประเทศ** คนไทยเห็นภาพการพัฒนาในระดับพื้นที่ชัดเจนกว่าการพัฒนาใน ระดับประเทศ โดยร้อยละ 66 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือมองว่าชุมชนและจังหวัด ของตนมีการพัฒนาในขณะที่คนไทยร้อยละ 55 เห็นว่าประเทศโดยรวมมีการพัฒนา ความแตกต่างกัน นี้้อาจเกิดจากการรับรู้หรือการเห็นความสำคัญของการพัฒนาในแต่ละระดับต่างกัน ทั้งนี้ร้อยละ 15 ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นคนกรุงเทพฯ เห็นว่า การพัฒนาโดยรวมของประเทศยังมีทิศทางไม่เหมาะสม
5. คนไทยส่วนใหญ่พร้อมเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไทย โดยร้อยละ 33 จะเข้าไปมีส่วนร่วม ด้วยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง คนไทยร้อยละ 68 คาดหวังให้เศรษฐกิจดีขึ้น/ประชาชนมีรายได้มากขึ้นและ ร้อยละ 35 คาดหวังให้คนไทยมีความสามัคคีกันไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก
6. คนไทยยังมองชาติบ้านเมืองในแง่ดี คนไทยร้อยละ 64 มีความหวังว่าชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองจะดีขึ้น แม้จะมั่นใจในเศรษฐกิจของประเทศเพียงร้อยละ 34 และมั่นใจในความมั่นคงทางการเมืองเพียงร้อยละ 23 ก็ตาม
7. คนไทยมีความภูมิใจในชาติและคุณค่าของความเป็นไทย มีความภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นประชาชนไทย และมีความเชื่อในสิ่งที่ดีงาม
8. คนไทยมองคนไทยด้วยกันเองว่าเป็นคน “ชอบมีหน้ามีตา” และ “ชอบพึ่งพาโชคชะตา” แต่ในทางบวก มอง ว่าคนไทย “รักความสนุกสนาน” “มีน้ำใจและมีจิตใจให้บริการ” “อบอุ่นเป็นมิตร” และ “ริเริ่มสร้างสรรค์”

9. คนไทยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 87 *ยังมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่* ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุ คนรายได้ได้น้อย คนว่างงาน ผู้มีอาชีพรับจ้างและคนกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะมีความสุขโดยรวมกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่น้อยกว่ากลุ่มอื่น
10. คนไทยมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ในระดับครอบครัวสูงสุด ในขณะที่เดียวกับการพัฒนาในระดับบุคคล ชุมชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประเทศ ควรได้รับการปรับปรุงหรือยกระดับ

จากนั้นได้มีการจัดการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2554 เพื่อสะท้อนความคิดและความตั้งใจของผู้เข้าร่วมซึ่งมีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชนในส่วนของภาครัฐ ได้แก่ กรมสุขภาพจิต ภาคธุรกิจ ได้แก่ตัวแทนจาก Business Leadership Community และมูลนิธิสยามกัมมาจล และภาคประชาสังคม ได้แก่ ตัวแทนจากมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายพุทธิกา และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เพื่อนำไปสู่การระดมความคิดเห็น เพื่อร่วมสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อให้ภาคธุรกิจได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกับภาครัฐและภาคสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชน การต่อต้านการคอร์รัปชัน การรับมือและป้องกันภัยพิบัติ การสร้างให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง การร่วมดูแลสมาชิกในครอบครัวของพนักงาน การบริโภคอย่างมีสติ การคิดบวกและการสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

ดังนั้น ในการนำเสนอการรายงานผลวิเคราะห์การวิจัยครั้งนี้ จึงได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ผลการวิจัย ร่วมกับผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ได้มีการจัดขึ้น โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 บท คือ

บทที่หนึ่ง

บทนำ นำเสนอภาพรวมโดยทั่วไปของรายงานการนำเสนอฉบับนี้

บทที่สอง คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย

ในบทนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ด้วยการพิจารณาจากความพึงพอใจในด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่ความคิดเห็นและความเชื่อมั่นที่มีต่อความคาดหวังในอนาคตที่มีต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยพิจารณาจากด้านสุขภาพ การใช้จ่าย การศึกษา การงาน ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม สิทธิและความเท่าเทียมกัน รัฐบาลและการเมือง และบทบาทของภาคธุรกิจต่อสังคม นอกจากนี้ จะมีการแยกวิเคราะห์กลุ่มผู้ตอบที่มีความพึงพอใจต่ำต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน ได้แก่ ผู้มีรายได้ได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการและคนในกรุงเทพฯ

บทที่สาม ทศนคติและความเชื่อมั่น

มุมมองที่คนไทยมีต่อสังคม เศรษฐกิจและประเทศ โดยพิจารณาจากศีลธรรมและจริยธรรมในการใช้ชีวิตของคนไทยในสังคม คุณลักษณะของคนไทยในสังคม ความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจ และความภาคภูมิใจในชาติไทยและความเป็นคนไทย อันจะนำไปสู่ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางและประเด็นสำคัญที่ควรให้การปลูกฝังเด็กและเยาวชนรุ่นหลัง

บทที่สี่ การพัฒนาประเทศและท้องถิ่นที่อยู่อาศัย

พิจารณาจากความคิดเห็นและมุมมองของกลุ่มคนไทยที่มีต่อการพัฒนาและการจัดการปัญหาของชุมชนหรือจังหวัดของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งสาธารณูปโภค การศึกษา เทคโนโลยี สาธารณสุข สภาพแวดล้อม สังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมและความสามัคคีของคนในชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อนำไปสู่ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางในการพัฒนาที่ควรเกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง สังคม เทคโนโลยี ศีลธรรมและจริยธรรมและความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการพัฒนาประเทศในฐานะพลเมือง

บทที่ห้า ปัญหาด้านสังคมและการเมือง

สะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อสถานการณ์การเมืองในด้านเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง ความสงบสุขภายในประเทศ ปัญหาและความรุนแรงของปัญหาที่กลุ่มคนไทยได้รับผลกระทบทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ อันจะนำไปสู่การสะท้อนถึงความคาดหวังของกลุ่มคนไทยที่มีต่อประเทศชาติในอนาคต

และ บทที่หก บทสรุป

บทนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์ภาพรวมทั้งหมดของการวิจัยในด้านต่างๆ เพื่อให้คนไทยได้พิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายและยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย เพื่อนำไปสู่การก้าวเดินด้วยความตระหนักในสิทธิ เสรีภาพ ภาระหน้าที่ที่มีในฐานะคนไทยและพลเมืองไทย ด้วยความสามัคคีของคนไทย และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของทุกภาคส่วนทั้งสถาบันครอบครัว ภาครัฐ ภาคชุมชนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคม

รายงานฉบับนี้จึงเป็นการนำเสนอการ “ฟัง” เสียง “พูด” ของประชาชนคนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 100,000 คน ว่า “คิด” กับสภาพของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี การเมือง และความไม่เป็นไปของประเทศไทยอย่างไร เพื่อนำไปสู่การ “ทำ” ให้ประเทศไทยของคนไทยทุกคนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยการมีส่วนร่วมของคนไทยทุกคน

คุณภาพชีวิตและ
ความเป็นอยู่ของคนไทย

คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย

เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วยเรื่องดัชนีความอยู่ดีมีสุข ความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่และความคาดหวังต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.1 ดัชนีความสุขกับชีวิตโดยรวมของคนไทย

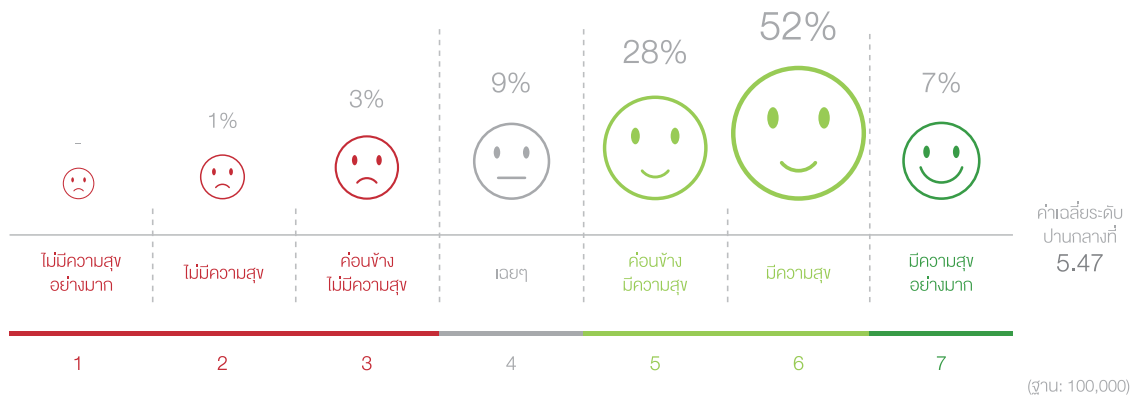
15

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้มีพลัง

จากการสำรวจระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง 100,000 ราย ทั่วประเทศ โดยขอให้ผู้ตอบให้ระดับคะแนนความสุขจาก 1 ถึง 7 โดย 1 หมายถึง “ไม่มีความสุขอย่างมาก” และ 7 หมายถึง “มีความสุขอย่างมาก” พบว่า ดัชนีความสุขกับชีวิตโดยรวมอยู่ที่ระดับปานกลางด้วยคะแนนเฉลี่ย 5.47 โดยมีสัดส่วนผู้ให้ระดับคะแนนสูงสุด 3 ระดับ (คะแนน 5 ถึง 7) คิดเป็นร้อยละ 87 (ดูแผนภาพที่ 2.1)

แผนภาพที่ 2.1 คะแนนเฉลี่ยความสุขกับชีวิตโดยรวมของคนไทย

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ยความสุขโดยรวมกับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ 7 หมายถึง “มีความสุขอย่างมาก” และ 1 หมายถึง “ไม่มีความสุขอย่างมาก”

โดยเฉลี่ยตอบว่าตนมีความสุขกับชีวิตระดับปานกลาง มีผู้ตอบที่ระบุว่าตนไม่มีความสุข รวมร้อยละ 4 ผู้ที่ระบุว่ามีความสุขมากร้อยละ 7 และพวกที่อยู่ดีมีสุขรวมแล้วมากถึงร้อยละ 80 แสดงว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ดีมีสุข กลุ่มที่ไม่มีความสุขเป็นคนอายุเกิน 50 ปีเป็นส่วนใหญ่ คนหนุ่มสาวไม่ค่อยพบ ทั้งนี้เป็นคนจากกรุงเทพฯ และภาคกลางมากกว่าภาคอื่นๆ โดยเฉพาะในเขตเทศบาลมากกว่านอกเขตเทศบาลเล็กน้อย อยู่ในอาชีพลูกจ้าง ค้าขาย หาบเร่แผงลอย เจ้าของกิจการ และมีพวกว่างงานกับเกษียณมากกว่ากลุ่มอื่น มีรายได้ครอบครัวไม่เกิน 18,000 บาท/เดือน สำหรับกรุงเทพฯ หรือไม่เกิน 6,500-10,000 บาท/เดือน ในต่างจังหวัด เมื่อดูตามระดับการศึกษา ก็จะเป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือกับจบระดับประถมศึกษา อย่างไรก็ตาม ก็มีผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษาถึงระดับปริญญาที่ไม่มีความสุขรวมอยู่ด้วย อาจสรุปเบื้องต้นได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่มีการศึกษาในเขตเทศบาลเป็นกลุ่มที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากสังคม ในภาพรวมเมื่อเทียบสัดส่วนผู้ไม่มีความสุขร้อยละ 4 กับผู้ที่มีรายได้ต่ำที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรวมแล้วถึงร้อยละ 44 ก็ต้องถือว่าในหมู่คนจนทั้งหมดมีเพียงหนึ่งในสิบเอ็ดรายที่คิดว่าตนไม่มีความสุข

กลุ่มที่มีความอยู่ดีมีสุขอย่างมากกระจุกตัวอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่มีรายได้สูงถึงสูงมาก ได้เรียนถึงระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันตกและภาคใต้มากกว่าภาคอื่นเล็กน้อย คนเหล่านี้ได้แก่นักวิชาการ ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา และกระจายอยู่ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล นับเป็นเรื่องน่ายินดีที่คนไทยในเมืองและชนบทส่วนหนึ่งอยู่ดีมีสุขไม่ต่างกัน

ผู้ที่อยู่ดีมีสุขกระจายอยู่ในทุกวัย แต่จะพบมากกว่าในกลุ่มผู้มีรายได้สูง การศึกษาสูง (มัธยมศึกษาขึ้นไป) อาศัยอยู่ในภาคตะวันตก ภาคใต้และภาคตะวันออก และมีอาชีพเป็นนักวิชาการ นักศึกษา ข้าราชการ มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เล็กน้อย โดยสรุปแล้วคนไทยจึงมีชีวิตที่อยู่ดีมีสุขเป็นส่วนใหญ่ มีดัชนีความอยู่ดีมีสุขอยู่ที่ระดับปานกลางค่อนข้างมาก (5.47 จาก 7) และยังมีอีกร้อยละ 9 ที่ระบุว่ารู้สึกเฉยๆ

16

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เรื่องนี้มีพลัง

การพิจารณาความอยู่ดีมีสุขในชีวิตตามอาชีพของผู้ตอบมีความน่าสนใจ กลุ่มคนที่ทำงานในภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความมั่นคงในอาชีพมีความสุขมากกว่าผู้ที่เป็นลูกจ้าง รับจ้าง เกษตรกรและว่างงาน อย่างชัดเจน จึงอาจสรุปได้ว่าความมั่นคงในอาชีพเป็นตัวกำหนดความสุขที่สำคัญตัวหนึ่ง ความมั่นคงดังกล่าวรวมถึงการมีรายได้แน่นอนการมีรายได้เพิ่มขึ้น การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการได้รับการคุ้มครองจากรัฐด้วย คนไทยที่ไม่มีอาชีพหรือมีอาชีพไม่มั่นคงจึงมีความสุขน้อยกว่าผู้อยู่ในกลุ่มอาชีพอื่น

2.2 ความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

ในเรื่องนี้ ชีวิตความเป็นอยู่แบ่งออกเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศ/สังคม ในแต่ละระดับมีประเด็นที่ซักถามรวม 10 ประเด็น ประเด็นระดับบุคคลมี 5 ประเด็น ได้แก่ เรื่องสุขภาพ รายได้/หนี้สิน การศึกษา อาชีพ การใช้ชีวิต ประเด็นระดับครอบครัวมี 1 ประเด็น ได้แก่ เรื่องครอบครัว ระดับชุมชนก็มี 1 ประเด็น คือ การพัฒนาชุมชน/เครือข่ายสังคม ส่วนประเด็นระดับประเทศ/สังคมมี 3 ประเด็น ได้แก่ สิ่งแวดล้อม รัฐบาลและการปกครอง และเรื่องสิทธิกับความเท่าเทียมกันในสังคม โดยแต่ละประเด็นมีปัจจัยแยกย่อยออกไปรวมแล้ว 63 ปัจจัย (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ประเด็นซักถามเหล่านี้ถือเป็นแรงผลักดันให้คนไทยมีจิตชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

ประเด็นในระดับครอบครัวเป็นประเด็นที่ผู้ตอบให้คะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุดที่คะแนน 5.93 ตามมาด้วยประเด็นระดับชุมชนที่พักอาศัย ระดับบุคคลและระดับสังคม/ประเทศชาติ ที่ผู้ตอบให้คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยที่ 5.35, 5.11 และ 4.62 ตามลำดับ (ดูแผนภาพที่ 2.2)

แผนภาพที่ 2.2 คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยต่อปัจจัยต่างๆ ในแต่ละระดับ

17

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงที่มีพลัง

- สุขภาพ 5.52
- โสฬสโตล์/การใช้ชีวิต 5.50
- การทำงาน/อาชีพ 5.29
- การศึกษาและการเรียนรู้ 4.92
- รายได้/หนี้สิน 4.80

- ความสัมพันธ์กับลูก 6.03
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี / ภรรยา 5.97
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ / แม่ 5.94
- ความสุขในครอบครัว 5.90
- ความใกล้ชิดและการใช้เวลา
ร่วมกันในครอบครัว 5.83

- สามารถไปโรงพยาบาล/
สถานอนามัย/ หาหมอได้สะดวก 5.49
- ความพร้อมของ
สาธารณูปโภคพื้นฐาน 5.46
- สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่
ของชุมชน 5.41
- มีความปลอดภัยในชีวิต
และทรัพย์สิน 5.29
- บทบาท/ การมีส่วนร่วมของคนเอง
ในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน 5.24

- สิ่งแวดล้อม 4.89
- สิทธิและความเท่าเทียมกัน 4.84
- รัฐบาลและการปกครอง 4.29

(ฐาน : 99,946)

- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่สูง (≥5.70)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (5.41-5.69)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่ต่ำ (≤5.40)

หมายเหตุ:

ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ: 7 คะแนน หมายถึง “พึงพอใจมาก” และ 1 คะแนน หมายถึง “ไม่พึงพอใจอย่างมาก”

2.2.1 ค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจของแต่ละปัจจัยย่อย

เมื่อวิเคราะห์ระดับคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อบ้างปัจจัยในประเด็นต่างๆ อย่างละเอียดพบว่าในระดับบุคคล สิ่งที่ทำให้ผู้ตอบพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ เรื่องสุขภาพ (5.52) การใช้ชีวิต (5.50) การทำงานและอาชีพ (5.29) โดยผู้ตอบเลือกเรื่องสุขภาพจิต การได้พักผ่อนดูแลสุขภาพตนเอง สุขภาพกาย ระดับรายได้และการเพิ่มของรายได้ การได้บริโภคอาหารที่เพียงพอและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของความพึงพอใจ ในระดับครอบครัว “ความสัมพันธ์กับลูก” เป็นปัจจัยที่ผู้ตอบให้คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดด้วยคะแนนเฉลี่ยที่ 6.03 ตามมาด้วยความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา (5.97) ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ (5.94) เป็นต้น ในระดับชุมชน ปัจจัยที่ได้รับคะแนนความพึงพอใจมากที่สุดได้แก่ ความสามารถที่จะไปโรงพยาบาล/สถานอนามัย/หาหมอได้สะดวก (5.49) ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน (5.46) สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน (5.41) ตามลำดับ เป็นต้น

18

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้ฟัง

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อชีวิตในปัจจุบันต่างๆ กับระดับความสุขโดยรวม

เมื่อนำคะแนนความพึงพอใจต่อบ้างปัจจัยต่างๆ มาหาความสัมพันธ์กับระดับความสุขในชีวิตของผู้ตอบ ได้พบว่า ความพึงพอใจต่อบ้างปัจจัยระดับบุคคลมีความสัมพันธ์กับความสุขในชีวิตมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับประเทศชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 2.1)

ในระดับบุคคล ปัจจัยที่ผู้ตอบให้ความสำคัญที่มีผลต่อความสุขโดยรวมกับชีวิตความเป็นอยู่ได้แก่ ปัจจัยในเรื่องสุขภาพจิต การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง สุขภาพกาย ระดับรายได้ของตนเอง การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การได้บริโภคอาหารที่เพียงพอและการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของผู้ตอบในระดับครอบครัว ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวและความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา ตามลำดับ

ในระดับชุมชน ที่พักอาศัยเป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวม รองลงมาผู้ตอบเห็นว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมมากที่สุดได้แก่ สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความไว้วางใจและช่วยเหลือกันในชุมชน การรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ส่วนประเด็นระดับสังคม/ประเทศชาติเป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมน้อยที่สุด โดยที่ปัจจัยที่ผู้ตอบให้ความสำคัญและจะช่วยเพิ่มระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมได้ ได้แก่ การมีโอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่ดี การช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติของรัฐบาลและการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

เมื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยการนำระดับความพึงพอใจของแต่ละประเด็นมาประมวลผลกับระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรพบว่า ประเด็นระดับบุคคล (0.416) เป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างประชากรให้ความสำคัญและมีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็นระดับครอบครัว (0.282) ระดับชุมชนที่พักอาศัย (0.195) และระดับสังคม/ประเทศชาติ (0.181) ตามลำดับ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า เมื่อดูคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจแล้วผู้ตอบมีความพึงพอใจต่อปัจจัยครอบครัวมากที่สุด (5.93) รองลงมาพอใจต่อปัจจัยระดับชุมชน (5.35) ระดับบุคคล (5.11) และระดับประเทศ (4.62) แต่เมื่อนำความพึงพอใจนี้ไปวิเคราะห์สัมพันธ์กับความสุขในชีวิตโดยรวมกลับปรากฏว่าปัจจัยระดับบุคคลสัมพันธ์กับความสุขในชีวิตมากที่สุด (โดยมีค่าความสัมพันธ์ 0.416) รองลงมาคือ ปัจจัยระดับครอบครัว (0.282) ระดับชุมชน (0.195) และระดับประเทศ (0.181) สรุปได้ว่าสิ่งที่ทำให้ผู้ตอบมีความสุขในชีวิตมากที่สุดคือความพึงพอใจเกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง (เช่น สุขภาพ รายได้ ที่พักอาศัย) ตามมาด้วยเรื่องของครอบครัว (ครอบครัวมีความสุขความใกล้ชิด) เรื่องของชุมชน (สภาพแวดล้อม, ความปลอดภัย, ความไว้เนื้อเชื่อใจ) และลำดับสุดท้ายคือเรื่องของประเทศชาติ (การได้โอกาสที่เท่าเทียมกัน, การมีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่ดี, รัฐบาลที่ป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ และการมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ)

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

มุมมองใน 4 ระดับ	ตัวอย่างปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน	ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)
ระดับบุคคล (0.416)	สุขภาพจิต	0.391
	การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง	0.338
	สุขภาพกาย	0.328
	ระดับรายได้ของตนเอง	0.282
	การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	0.264
	การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับตนเอง	0.261
ระดับครอบครัว (0.282)	ความสุขในครอบครัว	0.268
	ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว	0.253
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา	0.231
ระดับชุมชน (0.195)	สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน	0.143
	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.138
	ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน	0.128
	การรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	0.125
ระดับประเทศ (0.181)	โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม	0.135
	สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	0.133
	รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ	0.133
	การแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ	0.131

2.2.3 บทวิเคราะห์ความพึงพอใจในปัจจัยต่างๆ ทั้งสี่ระดับ

การที่ผู้ตอบให้ความสำคัญสูงต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในระดับครอบครัวระดับเดียว แต่มีความพึงพอใจต่ำต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศ เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ผู้ตอบให้ความสำคัญและพอใจต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่-ลูก สามี-ภรรยา ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว แสดงว่าผู้ตอบยึดถือครอบครัวเป็นหลักในชีวิตโดยเฉพาะพ่อแม่ลูกและคู่ครอง สถาบันครอบครัวยังคงมีความสำคัญยิ่งในสังคมไทยและเป็นสถาบันที่น่าจะมีพลังช่วยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ดีอย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจที่มีสูงสุดต่อครอบครัวนี้ อาจเป็นความพึงพอใจเชิงอารมณ์ความรู้สึกผสมกับข้อเท็จจริงและความเป็นเหตุเป็นผล กล่าวคือผู้ตอบคิดว่าครอบครัวจะเป็นที่ให้พึ่งหลังให้ได้เมื่อเผชิญปัญหา ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญและเป็นประโยชน์มากถ้าวิเคราะห์ข้อมูลนี้เพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงกับข้อมูลอื่น เช่น ผลการสำรวจสถานการณ์ครอบครัวไทยของเอแบคโพล เมื่อเดือนตุลาคม 2554 ที่ระบุว่า

สถาบันครอบครัวในสังคมไทย ร้อยละ 52 มีความเข้มแข็งน้อย ความพึงพอใจที่ผู้ตอบในการสำรวจ คนไทยมอเน็ตอร์มีต่อครอบครัว อาจเสี่ยงต่อการพังหลังกับกำแพงหรือผนังที่ไม่มั่นคงนักเพราะความเข้มแข็งของครอบครัวเชื่อมโยงกับความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการ รัฐจึงจำเป็นต้องมีนโยบายที่จะจรรโลงสถาบันครอบครัวในสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งพร้อมๆ กับที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งด้วย

ความพึงพอใจระดับต่ำที่มีต่อชุมชน มีทั้งที่พึงพอใจปานกลางต่อการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล และความพึงพอใจน้อยต่อสาธารณูปโภค (น้ำ-ไฟ) ความน่าอยู่ของชุมชน โดยเฉพาะความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการมีส่วนร่วมของผู้ตอบในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ปัจจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตมนุษย์ (human insecurity) ของผู้ตอบ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่เหนือวิสัยที่ปัจเจกบุคคลจะจัดการให้เกิดความมั่นคงของชีวิตได้ด้วยตนเองโดยลำพัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาพยาบาล สาธารณูปโภคพื้นฐานหรือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ตอบจึงมองว่าตนเองไม่สามารถมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างพอเพียงดังต้องการ ความพึงพอใจต่ำนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบมีความรู้สึกที่ตนมีขีดจำกัดที่จะผลักดันหรือริเริ่มกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอีกด้วย การรณรงค์และผลักดันเรื่องจิตอาสาอาจทำให้ความไม่พึงพอใจในระดับชุมชนในหลายๆ ปัจจัยลดน้อยลงได้

ในระดับบุคคล คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยก็อยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนในบางปัจจัยจะอยู่ระดับปานกลางก็ตาม แสดงว่าผู้ตอบพึงพอใจน้อยกับชีวิตความเป็นอยู่ของตน เรื่องที่พึงพอใจน้อยคือเรื่องรายได้และหนี้สิน (รายได้ต่ำและไม่เพิ่ม, ไม่มีเงินเก็บ, มีภาระหนี้สิน, แห้งเงินกุ่มีดอกเบี้ยยสูง) กับเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้ (ไม่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต, ได้เรียนสำเร็จในระดับการศึกษาที่ต้องการหรือตั้งใจไว้และไม่มีโอกาสได้พัฒนาตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติมหรือการอบรมวิชาชีพ) ทั้งสองเรื่องนี้สะท้อนมิติที่ต่างกัน ความพึงพอใจต่ำในเรื่องรายได้และหนี้สินเป็นประเด็นด้านเศรษฐกิจ คนจนเป็นกลุ่มที่ไม่มียาได้หรือรายได้ต่ำ มีหนี้สินและเข้าไม่ถึงแหล่งเงินกุ่มีดอกเบี้ยยต่ำ นโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาลก็ให้ความสนใจและพยายามดำเนินการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของผู้มีรายได้น้อย เช่น การประกันรายได้ การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ การพักชำระหนี้ ดังปรากฏในนโยบายประชานิยมต่างๆ แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังดำรงอยู่ การสำรวจครั้งนี้จะวิเคราะห์เจาะลึกลงไปในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและไม่ได้รับการศึกษาเพื่อหาข้ออธิบายที่เจาะลึกยิ่งขึ้น

สำหรับปัจจัยเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้เป็นประเด็นด้านสังคม แต่ก็มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประเด็นด้านเศรษฐกิจเพราะเป็นปัจจัยที่สร้างทุนในตัวมนุษย์ที่จะนำไปสู่โอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ความพึงพอใจน้อยที่ไม่ได้เรียนสำเร็จในระดับการศึกษาที่ตั้งใจไว้ และการไม่มีโอกาสได้พัฒนาตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติมหรือการอบรมวิชาชีพ ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องของการไม่สามารถเพิ่มทุนมนุษย์ (human capital) ให้ตนเองจึงทำให้เกิดความพึงพอใจระดับต่ำ ส่วนความพึงพอใจต่ำที่เกิดจากการไม่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มีลักษณะพิเศษ อาจถือว่าเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างทุนมนุษย์เช่นเดียวกับการศึกษาและการอบรม แต่ในอีกแง่หนึ่งอาจแสดงให้เห็นว่ามีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ในการใช้เทคโนโลยีหรือความต้องการบริโภคเทคโนโลยีที่มีราคาสูงแต่ไม่มีทรัพยากรที่จะจัดหาได้ด้วยตนเองก็ได้

ในระดับสุดท้าย คือ ระดับประเทศ ผู้ตอบมีความพึงพอใจต่ำที่สุด ข้อคำถามในระดับนี้มี 3 ประเด็นคือ เรื่องสิ่งแวดล้อม รัฐบาลและการปกครอง และสิทธิและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม รวมแล้วมีปัจจัยถึง 17 ด้านในสามประเด็นนี้ อย่างไรก็ตามการสำรวจได้พบว่า ความพึงพอใจต่ำสุดอยู่ที่เรื่อง รัฐบาลและการปกครอง (ประกอบด้วยปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ ความพยายามในการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน, ความซื่อสัตย์โปร่งใส, ผลงานโดยรวมของรัฐบาล, การปฏิบัติงานและการใช้กฎระเบียบต่างๆ อย่างเหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐ, การเลือกตั้งที่เป็นอิสระและเป็นธรรม และความเคารพในสิทธิของประชาชน) จะเห็นได้ว่าความพึงพอใจต่ำที่สุดสามปัจจัย อยู่ที่เรื่องปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน และผลงานของรัฐบาล ความโปร่งใสและความเป็นธรรมสะท้อนถึงความไม่พอใจต่อการใช้เส้นสายและการเล่นพวกในระบบราชการและระบบการเมือง ส่วนปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่รุนแรงที่สุดในการรับรู้ของคนไทยในการสำรวจครั้งนี้ สองปัจจัยนี้เชื่อมโยงไปถึงความพึงพอใจต่ำต่อประเด็นสิทธิและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ดังจะพบว่าปัจจัยที่ได้รับความพึงพอใจต่ำที่สุดได้แก่ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ตามมาด้วยเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อและการเสนอข่าวสารต่างๆ อย่างเป็นกลางและความไว้วางใจกันของคนในสังคมในการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและประสานความร่วมมือในเรื่องต่างๆ สองปัจจัยหลังจากนี้เป็นผลจากความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2553 - 2554 ที่ทำให้ประชาชนแคลงใจในความน่าเชื่อถือของสื่อ และเดือดร้อนใจในการไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลและไม่ร่วมมือกันของผู้ที่อยู่ในความขัดแย้ง ความพึงพอใจในประเด็นนี้อาจพิจารณาได้ว่าผู้ตอบเป็นพลเมืองที่มีความห่วงใยและตื่นรู้ต่อสภาวะทางการเมืองของสังคมไทย

ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจต่ำเช่นกัน แต่สูงกว่าเรื่องการเมืองและความเท่าเทียมกันคนในสังคม ปัจจัยที่ผู้ตอบกังวลที่สุดคือเรื่องความสามารถของรัฐบาลในการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ เรื่องอื่นๆ คือความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมของคนในสังคมกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติจะพบว่าความพึงพอใจต่ำ ในประเด็นสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้ตอบห่วงความปลอดภัยของตนจากภัยธรรมชาติเป็นลำดับต้น และห่วงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเป็นลำดับรอง

2.3 บทวิเคราะห์กลุ่มผู้ตอบที่มีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ

ในเรื่องความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตหรือความเป็นอยู่ที่ดีนี้ มีกลุ่มผู้ตอบที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากคณะวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้ไม่ได้รับการศึกษาและชาวกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นผู้ตอบที่มีความพึงพอใจในระดับต่ำ จึงมีการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะของกลุ่มเหล่านี้เป็นรายกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น

2.3.1 ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ในการสำรวจคนไทย “มอนิเตอร์ เสียงนี้พลวง” มีผู้ตอบที่เป็นผู้มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 26,837 คน คิดเป็นร้อยละ 27 ความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ จึงเป็นสิ่งที่มีความหมายในการสำรวจ การวิเคราะห์เจาะลึกจะแบ่งเป็นสองส่วน คือ ระดับความพึงพอใจโดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุต่อประเด็นเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ อีกส่วนหนึ่งคือการระบุปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีในความคิดของผู้สูงอายุ

(1) ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุ

ผลการสำรวจกลุ่มผู้ที่มีอายุ 50 ปี หรือมากกว่าซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ระดับคะแนนเฉลี่ยความสุขกับชีวิตโดยรวมน้อยที่ระดับ 5.37 มีเพียงครอบครัวที่ยังคงเป็นประเด็นที่ผู้ตอบกลุ่มนี้ให้คะแนนความพึงพอใจมากที่สุดที่ระดับสูง 5.87 ในขณะที่ประเด็นระดับชุมชนและบุคคลเป็นประเด็นที่ผู้ตอบกลุ่มนี้ให้คะแนนความพึงพอใจระดับค่อนข้างต่ำที่ 5.39 และ 5.01 ตามลำดับ ส่วนประเด็นระดับสังคม/ประเทศชาติเป็นประเด็นที่ผู้ตอบสูงอายุกลุ่มนี้ให้คะแนนความพึงพอใจต่ำที่สุดที่ระดับ 4.64 (แผนภาพที่ 2.3)

แผนภาพที่ 2.3 คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้สูงอายุ

• โภષะ/การใช้ชีวิต	5.52
• การทำงาน/อาชีพ	5.29
• สุขภาพ	5.27
• การศึกษาและการเรียนรู้	4.77
• รายได้/หนี้สิน	4.73

• ความสัมพันธ์กับลูก	5.94
• ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี / ภรรยา	5.93
• ความสุขในครอบครัว	5.86
• ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ / แม่	5.82
• ความใกล้ชิดและการใช้เวลา ร่วมกันในครอบครัว	5.81

• สามารถไปโรงพยาบาล/ สถานอนามัย/ หามอบได้สะดวก	5.50
• ความพร้อมของ สาธารณสุขใกล้พื้นที่ฐาน	5.49
• สภาพแวดล้อมและคุณภาพ ของชุมชน	5.45
• ระบบขนส่งมวลชน/ การเดินทางสะดวก	5.45
• บริการสังคมอื่นๆที่เพียงพอ	5.41

• สิ่งแวดล้อม	4.92
• สิทธิและความเท่าเทียมกัน	4.85
• รัฐบาลและการปกครอง	4.32

(ฐาน: 26,837)

- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่สูง (≥5.70)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (5.41-5.69)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่ต่ำ (≤5.40)

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ: 7 คะแนน หมายถึง “พึงพอใจมาก” และ 1 คะแนน หมายถึง “ไม่พึงพอใจมาก”

เมื่อวิเคราะห์ระดับคะแนนความพึงพอใจต่อปัจจัยในประเด็นต่างๆ พบว่า ระดับครอบครัว เป็นระดับเดียวที่มีความพึงพอใจระดับสูง "ความสัมพันธ์กับลูก" เป็นปัจจัยที่ผู้สูงอายุให้คะแนนความพึงพอใจมากที่สุดด้วยคะแนนเฉลี่ยที่ 5.94 ตามมาด้วยความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา (5.93) ความสุขในครอบครัว (5.86) เป็นต้น ในระดับที่มีความพึงพอใจระดับปานกลางและต่ำ คือ ระดับชุมชน ปัจจัยที่ได้รับคะแนนความพึงพอใจมากที่สุดได้แก่ การสามารถที่จะไปโรงพยาบาล/สถานเอนามัย/หาหมอได้สะดวก (5.50) ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน (5.49) และสภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน (5.45) ตามลำดับ เป็นต้น สำหรับความพึงพอใจระดับบุคคลปัจจัยด้านไลฟ์สไตล์/การใช้ชีวิต เป็นปัจจัยที่ผู้สูงอายุให้คะแนนความพึงพอใจ (5.52) ตามมาด้วยปัจจัยที่ได้รับความพึงพอใจระดับต่ำ ได้แก่ การทำงาน/อาชีพ (5.29) สุขภาพ (5.27) เป็นต้น ส่วนในระดับประเทศ/สังคมนั้น ปัจจัยเรื่องสิ่งแวดล้อม (4.92) ตามมาด้วยสิทธิความเท่าเทียมกันของคนในสังคม (4.85) และรัฐบาลและการปกครอง (4.32) เป็นกลุ่มปัจจัยที่ถือว่ามียกระดับความพึงพอใจต่ำทั้งสิ้น

(2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยย่อยโดยนำค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) มาเปรียบเทียบกับระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยในแต่ละระดับพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของผู้ตอบที่มีอายุ 50 ปีหรือมากกว่าในระดับบุคคล ได้แก่ สุขภาพจิต การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง สุขภาพกาย ระดับรายได้ของตนเอง การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอตามลำดับ (ดูตาราง 2.2) ในระดับครอบครัวได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว และความสัมพันธ์กับลูก ตามลำดับ

ในระดับชุมชน ผู้ตอบกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญในเรื่องของสภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ตามลำดับ

ประเด็นระดับประเทศ เป็นประเด็นที่ผู้สูงอายุให้ความพึงพอใจน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยที่สำคัญที่หากได้รับการพัฒนาปรับปรุงแล้ว อาจเป็นตัวผลักดันที่ทำให้ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มระดับความพึงพอใจได้ เช่น รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ตามลำดับ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยการนำระดับความสำคัญของแต่ละประเด็นมาประมวลผลกับระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรพบว่า ประเด็นระดับบุคคล (ค่าสหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.444) เป็นประเด็นที่ประชากรที่มีอายุ 50 ปีหรือมากกว่าให้ความสำคัญและมีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็นระดับครอบครัว (0.278) ระดับชุมชนที่พักอาศัย (0.200) และระดับสังคม/ประเทศชาติ (0.185) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ

มุมมองใน 4 ระดับ	ตัวอย่างปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนผู้มีอายุ 50 ปีหรือมากกว่า	ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)
ระดับบุคคล (0.440)	สุขภาพจิต	0.407
	การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง	0.360
	สุขภาพกาย	0.321
	ระดับรายได้ของตนเอง	0.310
	การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	0.296
	การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ	0.282
	มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับตนเอง	0.276
ระดับครอบครัว (0.278)	ความสุขในครอบครัว	0.261
	ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว	0.248
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับลูก	0.218
ระดับชุมชน (0.200)	สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน	0.138
	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.134
	ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน	0.128
	คนในชุมชนมีงานทำ/ได้ทำงานใกล้บ้าน	0.127
ระดับประเทศ (0.185)	รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ	0.144
	การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม	0.141
	สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	0.139
	โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม	0.134
	ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น	0.132

2.3.2 ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

(1) ระดับความพึงพอใจของผู้มีรายได้น้อย

สำหรับกลุ่มผู้ตอบที่มีรายได้น้อย ค่าคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจหรือความสุขกับชีวิตโดยรวมอยู่ที่ระดับ 5.34 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าประชากรที่มีรายได้ในระดับอื่นๆ อย่างไรก็ตามผู้ตอบในกลุ่มนี้ยังคงให้คะแนนความพึงพอใจต่อประเด็นระดับครอบครัวมากที่สุดที่คะแนน 5.85 ปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์กับลูกเป็นปัจจัยที่ผู้มีรายได้น้อยให้คะแนนความพึงพอใจสูงสุด ประเด็นด้านชุมชนเป็นประเด็นที่ผู้มีรายได้น้อยให้คะแนนความพึงพอใจในระดับต่ำคือ 5.30 ประเด็นระดับบุคคลและ

ระดับประเทศเป็นประเด็นผู้มีรายได้น้อยให้คะแนนความพึงพอใจต่ำกว่าที่ระดับ 4.88 และ 4.67 ตามลำดับ (ดูแผนภาพที่ 2.4)

แผนภาพที่ 2.4 คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้มีรายได้น้อย

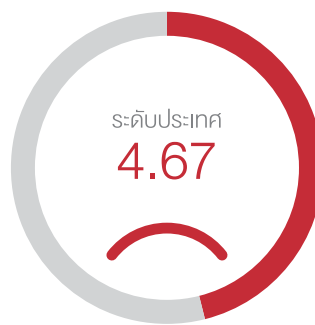
- โหลส์ไต้ล/การใช้ชีวิต 5.46
- สุขภาพ 5.36
- การทำงาน/อาชีพ 5.06
- การศึกษาและการเรียนรู้ 4.72
- รายได้/หนี้สิน 4.49

- ความสัมพันธ์กับลูก 5.93
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี / ภรรยา 5.90
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ / แม่ 5.86
- ความสูงในครอบครัว 5.81
- ความใกล้ชิดและการใช้เวลา
ร่วมกันในครอบครัว 5.76

- สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่
ของชุมชน 5.45
- สามารถไปโรงพยาบาล/
สถานอนามัย/ หาคหมอได้สะดวก 5.41
- ความพร้อมของ
สาธารณูปโภคพื้นฐาน 5.39
- การรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่ง
ของชุมชน 5.38
- บริการสังคมอื่นๆที่เพียงพอ 5.33

- สิ่งแวดล้อม 4.93
- สิทธิและความเท่าเทียมกัน 4.87
- รัฐบาลและการปกครอง 4.35

(ฐาน: 12,379)

- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่สูง (≥5.70)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (5.41-5.69)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่ต่ำ (≤5.40)

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ: 7 คะแนน หมายถึง "พึงพอใจมาก" และ 1 คะแนน หมายถึง "ไม่พึงพอใจมาก"

(2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้มีรายได้น้อย

ความพึงพอใจต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของผู้มีรายได้น้อย ในระดับบุคคลปัจจัยที่ผู้มีรายได้น้อยให้ความสำคัญได้แก่ สุขภาพจิต การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง สุขภาพกาย การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ระดับรายได้ของตนเอง การได้บริโภคอาหารและเครื่องใช้ที่เพียงพอ จำนวนเงินเก็บ/เงินออม ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2.3) ในระดับครอบครัว ปัจจัยที่พึงพอใจมากที่สุดได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันของสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา และความสัมพันธ์กับลูก ตามลำดับ

ในระดับชุมชน ผู้มีรายได้น้อยมีความพึงพอใจต่ำ แต่ให้ความสำคัญในเรื่องของสภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน บริการสังคมอื่นๆที่เพียงพอ การสามารถไปโรงพยาบาล/สถานอนามัย/หาหมอได้สะดวก ตามลำดับ

ประเด็นระดับประเทศ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบกลุ่มนี้ให้คะแนนความพึงพอใจต่ำที่สุด ปัจจัยที่สำคัญที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงเพื่อผลักดันระดับความพึงพอใจและเพิ่มระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรกลุ่มนี้ได้แก่ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยการนำระดับความสำคัญของแต่ละประเด็นมาประมวลผลกับระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรพบว่า ประเด็นระดับบุคคล (0.411) เป็นประเด็นที่ผู้มีรายได้น้อยให้ความสำคัญและมีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็นระดับครอบครัว (0.273) ระดับชุมชนที่พักอาศัย (0.180) และระดับสังคม/ประเทศชาติ (0.180) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 ปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้มีรายได้น้อย

มุมมองใน 4 ระดับ	ปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้มีรายได้น้อย	ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)
ระดับบุคคล (0.411)	สุขภาพจิต	0.410
	การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง	0.353
	สุขภาพกาย	0.349
	การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	0.262
	ระดับรายได้ของตนเอง	0.260
	การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ	0.251
	จำนวนเงินเก็บ/เงินออม	0.234
ระดับครอบครัว (0.273)	ความสุขในครอบครัว	0.265
	ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว	0.260
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา	0.204
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับลูก	0.192
ระดับชุมชน (0.180)	สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน	0.133
	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.129
	บริการสังคมอื่นๆ ที่เพียงพอ	0.121
	สามารถไปโรงพยาบาล/สถานีนอนามัย/หาหมอได้สะดวก	0.120
	ระบบขนส่งมวลชน/การเดินทางที่สะดวก	0.118
ระดับประเทศ (0.180)	โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม	0.137
	สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	0.136
	การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม	0.135
	สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม	0.131
	รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ	0.126
	แสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ	0.121
	ความพยายามในการแก้ปัญหาการทุจริต/คอร์รัปชัน	0.114

เป็นที่น่าสนใจว่าแม้ผู้มีรายได้น้อยจะมีความพึงพอใจกับปัจจัยระดับครอบครัวสูง และมีความพึงพอใจต่อบริการระดับอื่นต่ำ แต่ปัจจัยที่จะช่วยให้คนกลุ่มนี้สร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกลับเป็นปัจจัยระดับบุคคลมากที่สุด ดังจะพบว่าสุขภาพจิต การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง สุขภาพกาย การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงในระดับบุคคล (ดูตารางที่ 2.3) ส่วนในระดับครอบครัว ความสุขในครอบครัวและความสัมพันธ์ที่ดี เป็นกลุ่มปัจจัยสำคัญซึ่งไม่ต่างจากผลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดและกลุ่มผู้สูงอายุ ปัจจัยระดับชุมชนที่มีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้มีรายได้น้อย ได้แก่เรื่องสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ และปัจจัยระดับประเทศที่จะช่วยให้ผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีสุข ได้แก่โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สภาพแวดล้อม สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ การได้รับการช่วยเหลือจากภัยธรรมชาติ ฯลฯ

2.3.3 ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ

(1) ระดับความพึงพอใจของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา

กลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการให้คะแนนเฉลี่ยของความสุขกับชีวิตโดยรวมอยู่ที่ระดับ 5.29 ผู้ตอบกลุ่มนี้ยังคงให้คะแนนความพึงพอใจต่อประเด็นระดับครอบครัวมากที่สุดที่คะแนน 5.80 ประเด็นระดับชุมชนเป็นประเด็นที่กลุ่มดังกล่าวให้คะแนนความพึงพอใจในระดับค่อนข้างต่ำเท่ากับ 5.28 ประเด็นระดับบุคคลและระดับประเทศเป็นประเด็นที่ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษานี้ให้คะแนนความพึงพอใจต่ำที่ระดับ 4.80 และ 4.65 ตามลำดับ (ดูแผนภาพที่ 2.5)

แผนภาพที่ 2.5 คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้ไม่ได้รับการศึกษา

- โฟล์สไวด์/การใช้ชีวิต 5.39
- สุขภาพ 5.21
- การทำงาน/อาชีพ 5.07
- รายได้/หนี้สิน 4.56
- การศึกษาและการเรียนรู้ 4.36

- ความสัมพันธ์กับลูก 5.90
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี / ภรรยา 5.88
- ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ / แม่ 5.76
- ความสุขในครอบครัว 5.75
- ความใกล้ชิดและการใช้เวลา
ร่วมกันในครอบครัว 5.71

- สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่
ของชุมชน 5.41
- ความพร้อมของ
สาธารณูปโภคพื้นฐาน 5.38
- สามารถไปโรงพยาบาล/
สถานอนามัย/ หามอบได้สะดวก 5.37
- การรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่ง
ของชุมชน 5.34
- บริการสังคมอื่นๆที่เพียงพอ 5.29

- สิ่งแวดล้อม 4.90
- สิทธิและความเท่าเทียมกัน 4.84
- รัฐบาลและการปกครอง 4.35

(ฐาน: 3,645)

- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่สูง (≥5.70)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (5.41-5.69)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่ต่ำ (≤5.40)

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ: 7 คะแนน หมายถึง "พึงพอใจมาก" และ 1 คะแนน หมายถึง "ไม่พึงพอใจมาก"

จากแผนภาพที่ 2.5 จะเห็นได้ว่า ผู้ตอบที่ไม่ได้รับการศึกษาพึงพอใจกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (พ่อแม่-ลูก-คู่ครอง) และความใกล้ชิดมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยอีกสามระดับที่ผู้ตอบพึงพอใจต่ำ คือในระดับชุมชน ผู้ไม่ได้รับการศึกษามีความกังวลต่อบริการทางสังคมต่างๆ มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ไม่ค่อยพึงพอใจกับในประเด็นการไปโรงพยาบาล/หาหมอได้สะดวก ความพร้อมของสาธารณูปโภค และความน่าอยู่ของชุมชนในระดับบุคคล ผู้ตอบกลุ่มนี้รู้สึกว่าคุณไม่ได้มีโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ มีปัญหาด้านรายได้และหนี้สิน การงานอาชีพ สุขภาพ และการใช้ชีวิต ส่วนระดับที่ผู้ตอบมีความพึงพอใจต่ำที่สุดได้แก่ระดับประเทศ ผู้ไม่ได้รับการศึกษามีความกังวลต่อบริการด้านรัฐบาลและการปกครอง สิทธิความเท่าเทียมกันและสิ่งแวดล้อมตามลำดับ ความกังวลจากมากไปหาน้อย

(2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ไม่ได้รับการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยย่อยโดยนำค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) มาเปรียบเทียบกับระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยในแต่ละระดับพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการในส่วนประเด็นระดับบุคคลมากที่สุด ปัจจัยที่ผู้ตอบกลุ่มนี้ให้ความสำคัญได้แก่ สุขภาพจิต การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง ระดับรายได้ของตนเองการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สุขภาพกายมีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอจำนวนเงินเก็บ/เงินออมการได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2.4) ประเด็นระดับครอบครัวมีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันของสมาชิกในครอบครัวความสัมพันธ์กับลูกความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา และความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ/แม่ ตามลำดับ

ในระดับชุมชนผู้ไม่ได้รับการศึกษาให้ความสำคัญในเรื่องของสภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชนคนในชุมชน มีงานทำ/ได้ทำงานใกล้บ้าน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความไว้วางใจเชื่อใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนตามลำดับ เป็นต้น

ประเด็นระดับประเทศเป็นประเด็นที่ผู้ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการให้คะแนนความพึงพอใจต่ำที่สุดแต่ยังมีปัจจัยที่สำคัญอื่นๆ ที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงเพื่อผลักดันระดับความพึงพอใจและเพิ่มระดับความสุขของประชากรกลุ่มนี้ได้ เช่น การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ และการมีสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยการนำระดับความสำคัญของแต่ละประเด็นมาประมวลผลกับระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรพบว่า ประเด็นระดับบุคคล (0.450) เป็นประเด็นที่ประชากรผู้ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการให้ความสำคัญและมีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็นระดับครอบครัว (0.321) ระดับชุมชนที่พักอาศัย (0.201) และระดับสังคม/ประเทศชาติ (0.199) ตามลำดับ

ตารางที่ 2.4 ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา

มุมมองใน 4 ระดับ	ปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ	ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)
ระดับบุคคล (0.450)	สุขภาพจิต	0.411
	การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง	0.348
	การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	0.339
	สุขภาพกาย	0.334
	ระดับรายได้ของตนเอง	0.333
	มีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอ	0.297
	จำนวนเงินเก็บ/เงินออม	0.289
	การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ	0.288
ระดับครอบครัว (0.321)	ความสุขในครอบครัว	0.308
	ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว	0.292
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับลูก	0.265
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา	0.227
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ/แม่	0.168
ระดับชุมชน (0.201)	สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน	0.168
	คนในชุมชนมีงานทำ/ได้ทำงานใกล้บ้าน	0.162
	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.155
	ความไว้วางใจเชื่อใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน	0.153
	การรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	0.146
ระดับประเทศ (0.199)	การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม	0.177
	สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	0.176
	โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม	0.167
	รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ	0.156
	สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม	0.150
	แสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ	0.138
	ความไว้วางใจเชื่อใจกันของคนในสังคม	0.130

2.3.4 ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ

(1) ระดับความพึงพอใจของคนกรุงเทพฯ

กลุ่มผู้ตอบที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ให้คะแนนเฉลี่ยของความสุขกับชีวิตโดยรวมอยู่ที่ระดับ 5.27 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ประชากรในกลุ่มนี้ยังคงให้คะแนนความพึงพอใจต่อประเด็นระดับครอบครัวมากที่สุดที่คะแนน 5.82 ประเด็นระดับชุมชนเป็นประเด็นที่ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ให้คะแนนความพึงพอใจในระดับต่ำคือ 5.21 และประเด็นระดับบุคคลและระดับประเทศเป็นประเด็นที่กลุ่มประชากรนี้ให้คะแนนความพึงพอใจต่ำกว่าที่ระดับ 5.03 และ 4.25 ตามลำดับ (แผนภาพที่ 2.6)

33

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้มีพลัง

แผนภาพที่ 2.6 คะแนนความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในแต่ละประเด็นของผู้ตอบในกรุงเทพฯ

• โฟล์สไวด์/การใช้ชีวิต	5.38
• สุขภาพ	5.36
• การทำงาน/อาชีพ	5.16
• การศึกษาและการเรียนรู้	4.94
• รายได้/หนี้สิน	4.75

• ความสัมพันธ์กับลูก	5.94
• ความสัมพันธ์ที่ติดกับสามี / ภรรยา	5.83
• ความสัมพันธ์ที่ติดกับพ่อ / แม่	5.80
• ความสุขในครอบครัว	5.78
• ความใกล้ชิดและการใช้เวลา ร่วมกันในครอบครัว	5.72

• ความพร้อมของ สาธารณูปโภคพื้นฐาน	5.71
• สามารถไปธนาคารได้สะดวก	5.58
• ความพร้อมของระบบขนส่งมวลชน/ และการเดินทางที่สะดวก	5.54
• สามารถไปโรงพยาบาล/ สถานีอนามัย/ หาดหมอได้สะดวก	5.52
• บริการสังคมอื่นๆที่เพียงพอ	5.29

• สิ่งแวดล้อม	4.60
• สิทธิและความเท่าเทียมกัน	4.57
• รัฐบาลและการปกครอง	3.79

(ฐาน : 8,977)

- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่สูง (≥5.70)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (5.41-5.69)
- ประเด็นที่มีความพึงพอใจในระดับที่ต่ำ (≤5.40)

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ: 7 คะแนน หมายถึง “พึงพอใจมาก” และ 1 คะแนน หมายถึง “ไม่พึงพอใจมาก”

ปัจจัยระดับครอบครัวที่ทำให้คนกรุงเทพฯ มีความพึงพอใจสูง มีรายละเอียดเช่นเดียวกับผู้ตอบกลุ่มอื่นๆ คือเป็นเรื่องความสัมพันธ์พ่อแม่-ลูก-คู่สมรส ส่วนปัจจัยที่มีความพึงพอใจระดับต่ำในระดับบุคคล คนกรุงเทพฯ เน้นปัจจัยเรื่องรายได้/หนี้สิน โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ การทำงาน/อาชีพ สุขภาพและไลฟ์สไตล์ (มีเวลาว่าง, ฝ่อกุศล) ตามลำดับ จากความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับชุมชน คนกรุงเทพฯ เน้นปัจจัยเกี่ยวกับบริการสังคมที่เพียงพอ การเข้าถึงบริการสุขภาพ ระบบขนส่งมวลชน การไปธนาคารได้สะดวกและความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน ในระดับประเทศที่มีความพึงพอใจระดับต่ำ คนกรุงเทพฯ เน้นปัจจัยด้านรัฐบาลและการปกครอง สิทธิความเท่าเทียมกันและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

(2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของคนกรุงเทพฯ

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยย่อยโดยนำค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) มาเปรียบเทียบกับระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยในแต่ละระดับพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ มากที่สุดได้แก่ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยที่ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญได้แก่ สุขภาพจิตการได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง ระดับรายได้ของตนเอง สุขภาพกาย จำนวนเงินเก็บ/เงินออม การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ มีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2.5) ปัจจัยระดับครอบครัว ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความใกล้ชิดและการใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยาความสัมพันธ์กับลูก และความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ ตามลำดับ

ในระดับชุมชนจะให้ความสำคัญในเรื่องของการรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน ความไว้วางใจเชื่อใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ระบบขนส่งมวลชน/การเดินทางที่สะดวกตามลำดับ

ประเด็นระดับประเทศ เป็นประเด็นที่คนกรุงเทพฯ ให้คะแนนความพึงพอใจต่ำที่สุด ปัจจัยที่สำคัญที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงเพื่อผลักดันระดับความพึงพอใจและเพิ่มระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรกลุ่มนี้ได้แก่ สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ และความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยการนำระดับความสำคัญของแต่ละประเด็นมาประมวลผลกับระดับความสุขกับชีวิตโดยรวมของประชากรพบว่า ประเด็นระดับบุคคล (0.503) เป็นเรื่องที่สำคัญที่ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญ และมีผลต่อความสุขกับชีวิตโดยรวมมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็นระดับครอบครัว (0.346) ระดับชุมชนที่พังกอาศัย (0.246) และระดับสังคม/ประเทศชาติ (0.195) ตามลำดับ

ตารางที่ 2.5 ปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่อาศัยในกรุงเทพฯ

มุมมองใน 4 ระดับ	ตัวอย่างปัจจัยที่มีความสำคัญซึ่งมีผลต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ	ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)
ระดับบุคคล (0.503)	สุขภาพจิต	0.484
	การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง	0.411
	ระดับรายได้ของตนเอง	0.356
	สุขภาพกาย	0.351
	จำนวนเงินเก็บ/เงินออม	0.321
	การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	0.311
	การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ	0.310
	มีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอ	0.310
ระดับครอบครัว (0.346)	ความสุขในครอบครัว	0.340
	ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว	0.302
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา	0.286
	ความสัมพันธ์กับลูก	0.241
	ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ/แม่	0.229
ระดับชุมชน (0.246)	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.195
	สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน	0.195
	ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน	0.163
	ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน	0.159
	ระบบขนส่งมวลชน/การเดินทางที่สะดวก	0.157
ระดับประเทศ (0.195)	สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ	0.180
	โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม	0.166
	การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม	0.156
	รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ	0.151
	ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น	0.147
	แสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น/ในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ	0.144
	สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม	0.143

2.3.5 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่สร้างความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่มต่างๆ

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ ที่สร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ตอบกลุ่มที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย ผู้ไม่ได้รับการศึกษา และคนกรุงเทพฯ ได้พบความเหมือนและต่างกันดังนี้

จากการเปรียบเทียบในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับบุคคลซึ่งเป็นระดับที่มีความสำคัญที่สุดต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี ผลการวิเคราะห์แสดงว่าผู้ตอบทั้งสี่กลุ่มต่างเน้นเรื่องสุขภาพจิตและการได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเหมือนกัน ปัจจัยเรื่องระดับรายได้มีความสำคัญรองลงมาสำหรับผู้ไม่ได้รับการศึกษาและคนกรุงเทพฯ ส่วนผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อยเน้นสุขภาพกายเป็นปัจจัยสำคัญรองลงมา ปัจจัยอื่นๆ ที่ผลการวิเคราะห์พบคล้ายๆกันทั้งสี่กลุ่ม ได้แก่ การมีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอ การได้รับโภชนาการและเครื่องดื่มที่เพียงพอ การมีเงินเก็บหรือเงินออม และการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สำคัญล้วนเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตที่เรียกว่าปัจจัยสี่ อันได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยที่สำคัญของผู้ตอบทั้งสี่กลุ่มก็อยู่ในข่ายปัจจัยสี่ รวมถึงเรื่องรายได้หรือเงินออมที่เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ปัจจัยสี่ด้วย นำสังเกตว่าผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัจจัยเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยไม่ได้รับความสำคัญสำหรับผู้ตอบที่เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสสามกลุ่มแรก แม้จะมีข้อคำถาม “การมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับตนเอง” อาจสรุปได้ว่าปัจจัยย่อยเรื่องที่อยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสุขโดยรวมของผู้ตอบสามกลุ่มนี้มากนัก

ในระดับครอบครัว ผู้ตอบทั้งสี่กลุ่มต่างเน้นปัจจัยความสุขในครอบครัวเป็นลำดับที่หนึ่งเหมือนกัน ตามมาด้วยความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว ผู้สูงอายุและผู้ไม่ได้รับการศึกษาเน้นปัจจัยความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกเพราะต้องการการดูแลจากลูกทั้งคู่ ส่วนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและคนกรุงเทพฯ เน้นความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ครองเป็นปัจจัยลำดับสาม

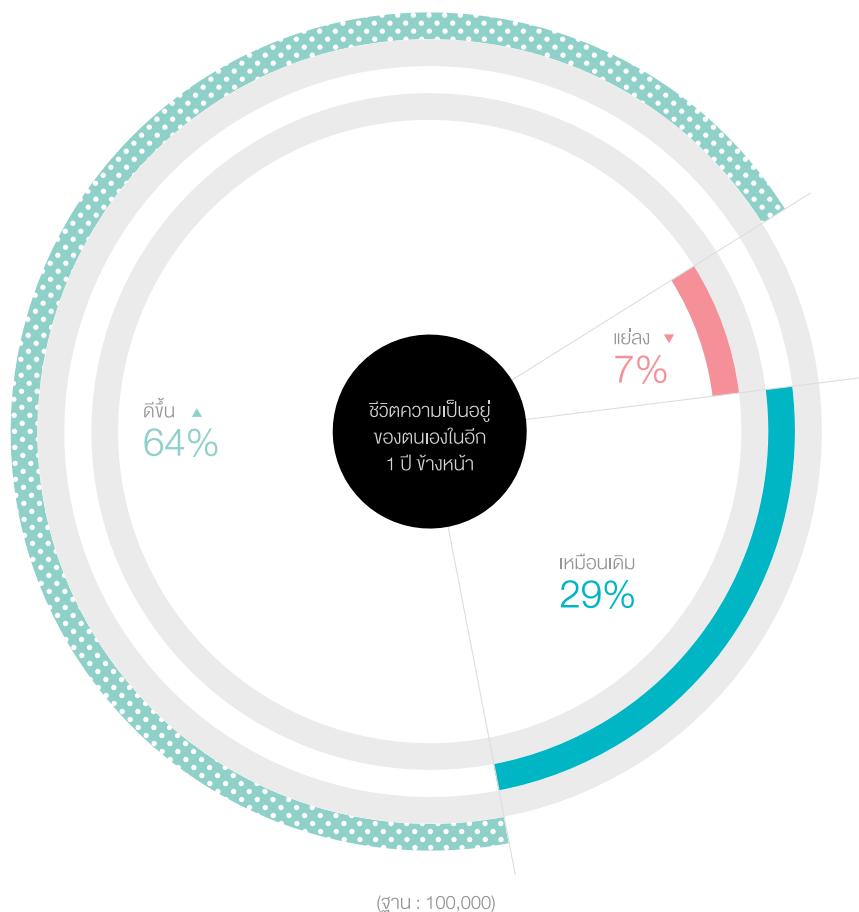
ในระดับชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อยและผู้ไม่มีการศึกษาต่างให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชนเป็นลำดับต้น แต่คนกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินเท่ากับสภาพแวดล้อมของชุมชน อาจแสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องความปลอดภัยเป็นปัญหาสำคัญของคนในเมืองหลวง นอกจากนั้นคนกรุงเทพฯ ยังเน้นความไว้เนื้อเชื่อใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนน้อยกว่าผู้ตอบที่เป็นผู้สูงอายุและผู้ไม่ได้รับการศึกษา สำหรับกลุ่มหลังสุดนี้ยังมีปัจจัยตัวหนึ่งที่ไม่เหมือนกลุ่มอื่น ได้แก่ การที่คนในชุมชนมีงานทำและได้ทำงานใกล้บ้าน เป็นปัจจัยสำคัญลำดับสอง

ในระดับประเทศ การเน้นปัจจัยที่จะทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีของแต่ละกลุ่มมีความหลากหลายค่อนข้างมาก กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งต้องการความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตเน้นการที่รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติเป็นลำดับแรก ตามด้วยการใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม แต่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเน้นโอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคมเป็นลำดับแรก ตามด้วยความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะที่กลุ่มผู้ไม่ได้รับการศึกษากับคนกรุงเทพฯ ต่างเน้นความสำคัญของความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมเป็นลำดับแรกเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยอื่นๆ ที่ผู้ตอบทุกกลุ่มเห็นความสำคัญคล้ายๆกัน แต่สลับลำดับความสำคัญคือเรื่องสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ

2.4 ดัชนีชี้วัดความคาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคตของคนไทย

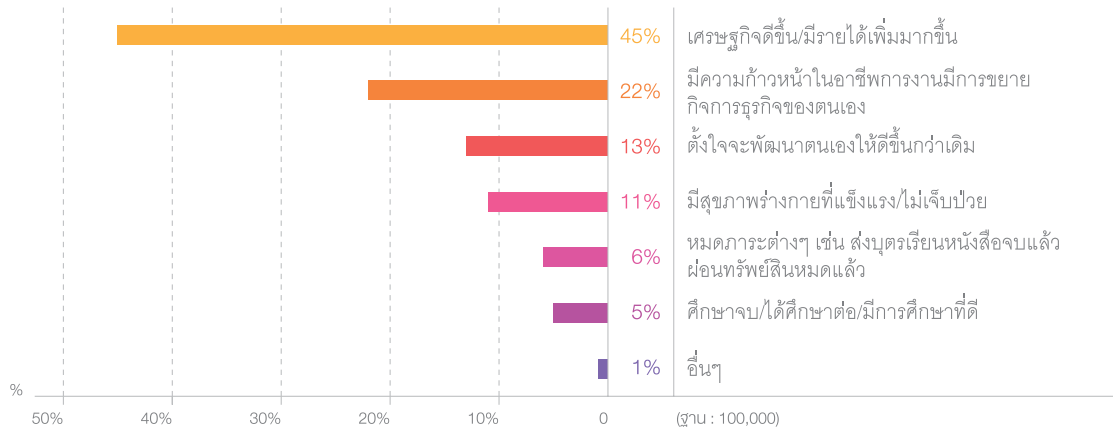
โดยภาพรวมแล้วผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในอีก 1 ปี ข้างหน้าไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วยคะแนนเฉลี่ย 4.95 และมีสัดส่วนผู้ให้คะแนน 3 ระดับสูงสุด (ระดับ 5 ถึง 7) ร้อยละ 64 อย่างไรก็ตามมีเพียงร้อยละ 7 ที่เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะแย่ลง

แผนภาพที่ 2.7 คาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในอีก 1 ปี ข้างหน้า

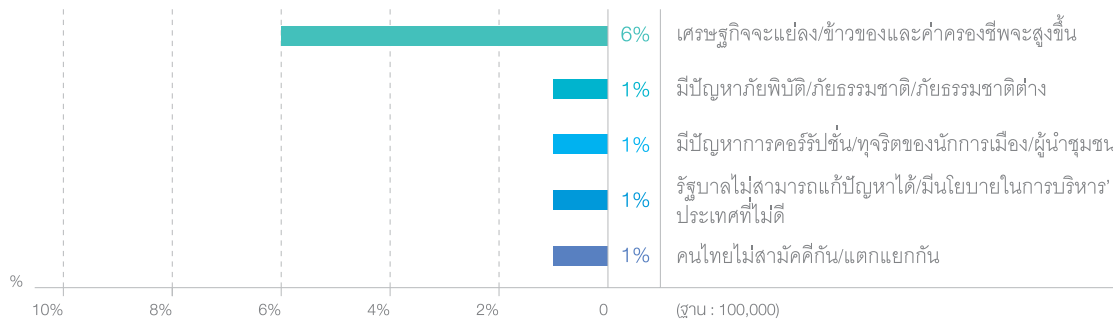

ส่วนสาเหตุหลักๆ ที่ผู้ตอบมีความเห็นว่าความเป็นอยู่ในอนาคตจะดีขึ้น คือ เศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้น/ประชาชนจะมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น (ร้อยละ 45) มีความก้าวหน้าในอาชีพการงาน/มีการขยายกิจการธุรกิจของตนเอง (ร้อยละ 22) มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม (ร้อยละ 13) และมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงไม่เจ็บป่วย (ร้อยละ 11) เป็นต้น ในขณะที่เหตุผลหลักที่ผู้ตอบมีความเห็นว่าความเป็นอยู่ในอนาคตของตนเองจะเป็นไปในทิศทางที่แย่ลงเพราะว่าเศรษฐกิจของประเทศจะแย่ลง/ราคาข้าวของและค่าครองชีพจะสูงขึ้น (ร้อยละ 6) จะเกิดภัยพิบัติ/ภัยธรรมชาติต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ (ร้อยละ 1) มีปัญหาการคอร์รัปชัน/ทุจริตของนักการเมือง/ผู้นำชุมชน (ร้อยละ 1) เป็นต้น

แผนภาพที่ 2.8 เหตุผลหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะดีขึ้น

แผนภาพที่ 2.9 เหตุผลหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะแย่ลง

อย่างไรก็ตาม มีสัดส่วนผู้ตอบถึงร้อยละ 29 ให้ความเห็นว่าในอนาคตข้างหน้าชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองนั้น จะเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากว่าการใช้ชีวิตของพวกเขาจะยังคงเหมือนเดิม (ร้อยละ 23) ประชาชน จะมียาได้เท่าเดิม (ร้อยละ 10) และมีความเห็นว่าเศรษฐกิจจะไม่ดีขึ้น/ไม่แย่ลง (ร้อยละ 7) ผู้ตอบกลุ่มนี้ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ (อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 38) และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว (ร้อยละ 31) ผู้พักอาศัย ในกรุงเทพฯ (ร้อยละ 33) ผู้มีรายได้ต่ำ (ร้อยละ 37) ผู้ไม่ได้รับการศึกษาและผู้จบประถมศึกษา (ร้อยละ 74) และผู้มีอาชีพเป็นแม่บ้าน/พ่อบ้าน (ร้อยละ 35) จะเห็นได้ว่าผู้ตอบที่คิดว่าชีวิตในอนาคตจะเหมือนเดิม เป็นกลุ่มด้อยโอกาสเป็นส่วนใหญ่ไม่มีความคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

สำหรับคนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ยังมีความหวังในอนาคตว่าจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เหตุผลสำคัญคือเรื่องเศรษฐกิจดีขึ้นหรือมีรายได้มากขึ้น ตลอดจนการขยายธุรกิจหรือก้าวหน้าในอาชีพการงานมากขึ้น ความหวังเรื่องต่อมาก็คือการพัฒนาตนเองให้ดีกว่าเดิมและการมีสุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการหมดภาระรับผิดชอบด้านการเงินและการได้โอกาสทางการศึกษา ความหวังเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ จากเหตุผลที่ระบุจึงเน้นเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เมื่อเทียบกับกลุ่มผู้ตอบร้อยละ 7 (ซึ่งมีจำนวนประชากร 7,000 คน) ที่เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่จะแย่ลง จะพบว่ากลุ่มหลังนี้เน้นเหตุผลทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ในเรื่องการเมืองผู้ตอบกลุ่มนี้ระบุเหตุผลทั้งเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองและผู้นำชุมชน รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาได้หรือนโยบายในการบริหารประเทศไม่ดี ตลอดจนความไม่สามารถคึกคักของคนไทย ส่วนเรื่องสิ่งแวดล้อมผู้ตอบระบุเหตุผลเรื่องมีปัญหากายพิบัติหรือภัยธรรมชาติต่างๆ เหตุผลของผู้ตอบที่เห็นว่าแย่ลงแม้จะมีผู้ตอบน้อยกว่าผู้ที่เห็นว่าดีขึ้นถึงหนึ่งต่อเก้า ก็ถือเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากเพราะสะท้อนให้เห็นปัญหาอุปสรรคของชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่ผู้ตอบได้พิจารณาอย่างรอบด้านมากกว่า อาจถือว่าผู้ตอบกลุ่มนี้เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้มากกว่าจึงสามารถระบุเหตุผลที่หลากหลายซึ่งดำรงอยู่จริงในสังคมไทย เหตุผลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวางนโยบายในอนาคตได้

สำหรับกลุ่มผู้ตอบถึงร้อยละ 29 ซึ่งมากกว่าหนึ่งในสี่ของผู้ตอบทั้งหมดที่ระบุว่า ชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะยังเหมือนเดิม อาจตีความได้ว่ามีผู้ตอบมากกว่าหนึ่งในสี่ที่ไม่รู้สึกว่าประเทศชาติกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนที่จะทำให้ตนรับรู้ได้ อาจถือเป็นผู้ตอบที่เป็นพลเมืองวิพากษ์ (critical citizen) ที่ต้องการแสดงความเห็นต่ออนาคตของคนไทย แต่ยังไม่ต้องการระบายละเอียดของอนาคตที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง ในอีกแง่หนึ่งผู้ตอบกลุ่มนี้อาจเป็นคนที่รู้สึกวิตกกังวลว่าชีวิตความเป็นอยู่จะแย่ลงเหมือนกลุ่มคนไทยอีกร้อยละ 7 เมื่อรวมกับกลุ่มที่คิดว่าชีวิตในอนาคตจะดีขึ้นที่มีอยู่ร้อยละ 64 ก็จะทำให้กลุ่มผู้ตอบที่มองอนาคตในแง่ดีรวมถึงร้อยละ 93 ซึ่งตรงกับนิสัยของคนไทยที่รักสนุกและไม่สนใจสิ่งรอบข้างในบทที่ 3 ที่จะกล่าวต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ตอบที่มีความหวังว่าชีวิตจะดีขึ้นไม่ได้ระบุเหตุผลอื่นๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญของคุณภาพชีวิตเช่นกัน เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม ระบบคุณค่า นอกจากนั้นยังเน้นเหตุผลที่เป็นระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าระดับชุมชนหรือสังคม ทำให้มีคำถามว่าชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในอนาคตของคนไทยจะเป็นชีวิตที่เน้นปัจเจกเชิงวัตถุของปัจเจกบุคคลเป็นหลักหรือไม่? ผู้ตอบตระหนักถึงปัจเจกเชิงระบบที่มีความสำคัญยิ่งต่อตนเองด้วยหรือเพียงแต่หวังพึ่งตนเองเท่านั้น?

การวิเคราะห์ในเรื่องนี้จะพิจารณาประกอบกับข้อมูลในหัวข้อความคาดหวังต่อประเทศชาติในอนาคตในบทที่ 5 ต่อไป

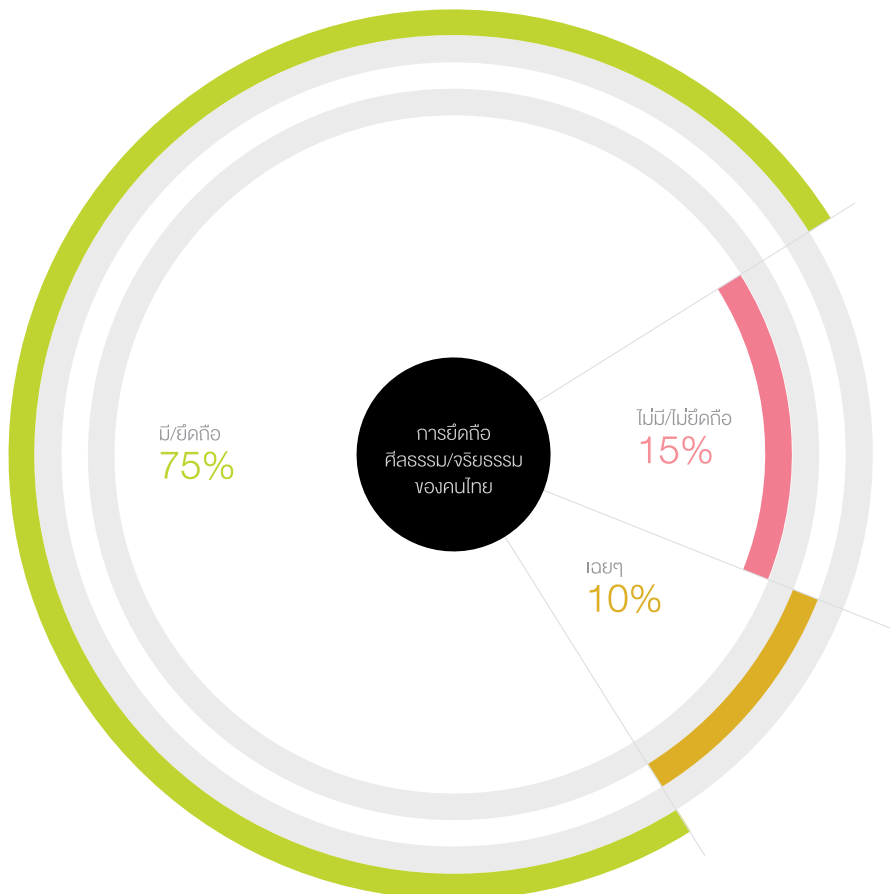
ทัศนคติและความเชื่อมั่น

ทัศนคติและความเชื่อมั่น

3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

ในเรื่องนี้คนไทยกลุ่มหนึ่งมองว่าคนไทยในสังคมยึดถือศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต แต่ในระดับที่ไม่สูงนัก ขณะเดียวกันคนไทยอีกกลุ่มที่แม้จะมีจำนวนไม่มาก มองว่าคนไทยไม่มี/ไม่ยึดถือ หรือไม่ค่อยยึดถือศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยและคนไทยยังมีปัญหาที่คนไม่ได้สนใจและแสดงให้เห็นผ่านความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาด้านต่างๆ เช่น การทุจริต การคอร์รัปชัน การเล่นหวย เล่นพนัน อาชญากรรม การนอกใจสามี/ภรรยา ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาสำคัญทั้งสิ้น

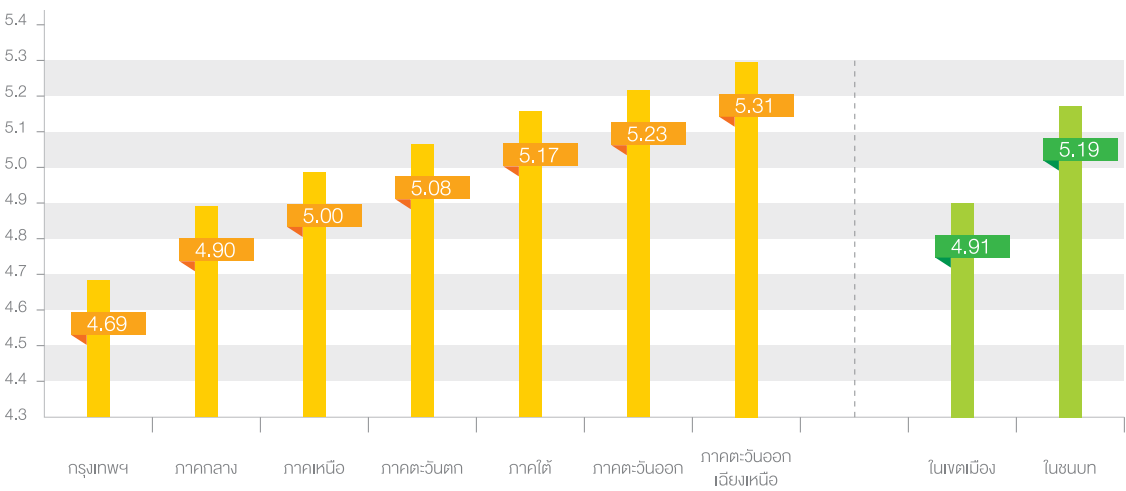
แผนภาพที่ 3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมของคนไทย

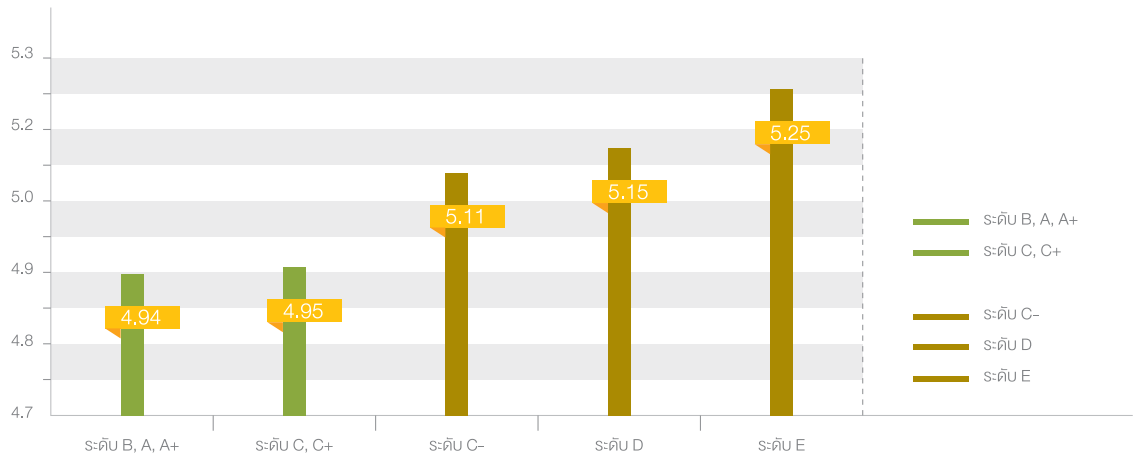
สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทย ผ่านความคิดเห็นและมุมมองของคนบางกลุ่มได้อย่างชัดเจน นั่นคือ หากเปรียบเทียบระหว่างคนที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯกับภูมิภาคอื่นๆ คนกรุงเทพฯจะเชื่อมั่นในเรื่องนี้น้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากชีวิตที่มีความเร่งรีบและแข่งขันกันสูงในตัวเมืองหลวง ในขณะที่คนที่พักอาศัยอยู่ในภูมิภาค เชื่อว่าคนไทยค่อนข้างมี/ยึดถือคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่า โดยผู้ตอบในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือมีความเชื่อมั่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคเหนือ และภาคกลาง (ดูแผนภาพที่ 3.2) แต่หากพิจารณาเฉพาะคนที่อาศัยในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาลก็พบว่า คนที่อาศัยในเขตเทศบาลมีความเชื่อมั่นในเรื่องนี้น้อยกว่าคนนอกเขตเทศบาล แนวโน้มความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นเมือง วิถีชีวิต ความเร่งรีบ อัตราการแข่งขันที่สูง อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตและการยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมน้อยลง

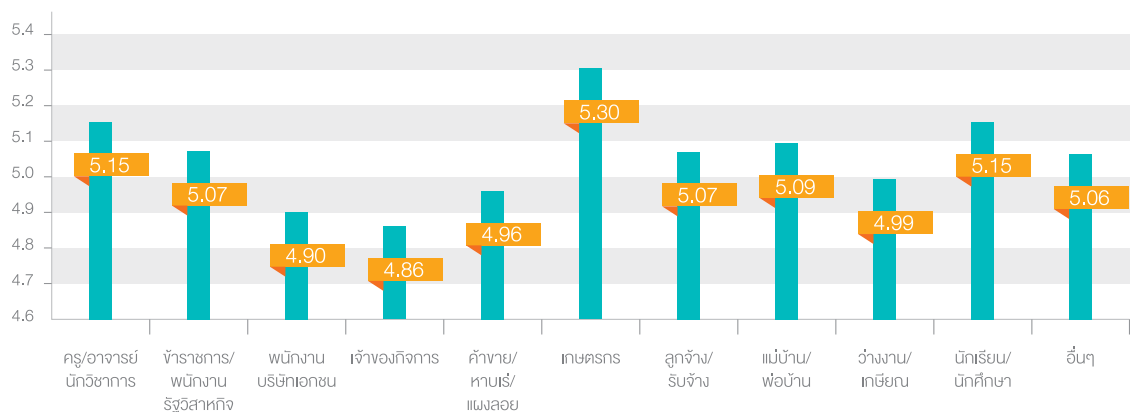
แผนภาพที่ 3.2 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามภูมิภาคและพื้นที่

หากพิจารณาตามรายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ระดับ A+, A, B, C+ ถึง C เชื่อว่าคนไทยยึดถือในคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 4.94-4.95) ในขณะที่คนที่มีรายได้น้อยเฉลี่ยตั้งแต่ระดับ C-, D ถึง E กลับมีความเห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่า (ดูแผนภาพที่ 3.3) แต่หากพิจารณารายได้ร่วมกับพื้นที่ คนที่อาศัยในกรุงเทพฯและเขตเทศบาลน่าจะเป็นผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าคนที่ยอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งมีรายได้ต่ำมาก ความเชื่อมั่นของคนที่มีรายได้ต่ำ เป็นการมองโลกในแง่ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้ชีวิตในชนบทที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน และความเร่งรีบอันเกิดจากการแข่งขันและการทำมาหากินยังไม่มาก ทำให้ความเชื่อมั่นว่าคนไทยยึดถือคุณธรรมมากกว่า

แผนภาพที่ 3.3 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามรายได้

สำหรับคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรซึ่งมีรายได้ไม่มากนัก กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา และกลุ่มครู/อาจารย์ นักวิชาการ เป็นกลุ่มที่เชื่อมั่นในคนไทยว่ามีความยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมในขณะที่กลุ่มพนักงานบริษัท และเจ้าของกิจการมีความเชื่อมั่นน้อย

แผนภาพที่ 3.4 ความเห็นเกี่ยวกับการยึดถือศีลธรรม/จริยธรรมในการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ

ความเชื่อมั่นของคนไทยว่า การยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเพราะจะทำให้สังคมมีความสุข ผู้คนในสังคมมีความไว้วางใจกันและกัน แต่กระแสโลกาภิวัตน์ บริโภคนิยมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นสิ่งที่ยากจะต้านทานได้ และเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลต่อการยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรมลดลง การนำเสนอผลการวิจัยนี้ทำให้คนไทยต้องหยุดคิด เพื่อพิจารณาหาแรงผลักดันที่จะทำให้คนไทยเชื่อมั่นและยึดถือในคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มขึ้น

3.2 กัศบคตต่อคุณลักษณะของคนไทย

คุณลักษณะของคนไทยที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 80 ขึ้นไปเห็นด้วยมีทั้งด้านบวกและด้านลบ จาก 13 ข้อคำถามพบว่า คุณลักษณะที่คนไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยมี 7 ลักษณะ คือ

ตารางที่ 3.1 ความเห็นด้วยเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทย

คุณลักษณะของคนไทย	คะแนนความเห็นด้วย
ชอบมีหน้ามีตา	5.51
รักความสนุก	5.42
เชื่อในพิธีกรรม	5.39
มีน้ำใจ	5.32
พึ่งพาโชคชะตา	5.30
มีจิตใจเอื้อเฟื้อ	5.28
อบอุ่น/เป็นมิตร	5.21
ริเริ่มสร้างสรรค์	5.16

ความชอบมีหน้ามีตา คือ คุณลักษณะประการสำคัญของคนไทยที่กลุ่มคนไทยทุกกลุ่มให้คะแนนความเห็นด้วยในระดับสูง คือ ร้อยละ 87 โดยกลุ่มคนไทยที่เห็นด้วยอย่างมากคือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 40- 49 กลุ่มที่มีระดับรายได้ได้ในระดับค่อนข้างสูงจนถึงสูงมาก กลุ่มที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ และรองลงมาคือภาคเหนือ นั้นหมายความว่า สังคมไทยมีค่านิยมในการให้การเคารพ นับถือ ยกย่องคนที่มีคุณสมบัติบางอย่างที่สังคมให้คุณค่า เช่น ความมีเกียรติ ความมั่งคั่งร่ำรวย การมีการศึกษาสูง เป็นต้น

สำหรับสิ่งที่คนไทยให้ความสำคัญลำดับรองลงมา คือ ความรักสนุกและความเชื่อในพิธีกรรม ที่กลุ่มคนไทยเห็นด้วยในสัดส่วนร้อยละ 85 เท่ากัน โดยกลุ่มที่เห็นด้วยว่าคนไทยรักสนุกและเชื่อในพิธีกรรม คือกลุ่มเดียวกัน คือ คนที่อยู่ในกลุ่มอายุ 18-29 ปี มีระดับรายได้ได้ในระดับ B ถึง A+ คือ ค่อนข้างสูงจนถึงสูงมาก และอาศัยอยู่ภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมของคุณลักษณะดังที่ปรากฏในตาราง ในมุมหนึ่งเป็นผลดีกับประเทศไทยเพราะเมื่อคนไทยและสังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ จะไม่ตื่นตระหนกมากนักเพราะมีทางเบี่ยงหรือทางออกเอาไว้แล้วทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม โดยในระดับบุคคล ความรักสนุกและริเริ่มสร้างสรรค์ทำให้คนไทยเป็นคนปรับตัวง่าย ยิ้มง่าย สามารถมีความสุขได้จากสิ่งต่างๆ รอบตัว ตัวอย่างเช่น การเปิดกว้างในการรับประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มคนชนชาติอื่นๆ และสามารถปรับตัวเข้าร่วมได้กับงานเทศกาล งานรื่นเริงต่างๆ และในระดับสังคม ความมีน้ำใจ ความมีจิตใจเอื้อเฟื้อและความอบอุ่น/เป็นมิตร ทำให้คนไทยไม่เคยหมดหวังกับปัญหาหรือวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือไม่เคยถูกทอดทิ้งจากคนในสังคมไทยด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตาม สำหรับความรักสนุกสามารถมองได้ทั้งด้านบวก คือ มีผลทำให้คนไทยมีสุขภาพจิตที่ดีสามารถมีความสุขได้ง่าย และในด้านลบ คือ อาจมีผลต่อความระมัดระวังและความรอบคอบในการใช้ชีวิต และการรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับความเชื่อในพิธีกรรมและการพึ่งพาโชเคราะห์ที่เป็นคุณลักษณะด้านลบ กลุ่มคนไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยร้อยละ 85 และ 81 ตามลำดับ คุณลักษณะสองประการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น และอิทธิพลจากขอมและพราหมณ์ที่สืบทอดจากอดีตมาจนปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นปัญหาด้านหนึ่งที่สำคัญคือ การที่คนไทยยังไม่มีความเชื่อมั่นและมั่นใจในตนเองอย่างเต็มที่ แต่ในด้านบวกคุณลักษณะดังกล่าวทำให้คนไทยเป็นคนเคารพขนบ ไม่ก้าวร้าว ไม่ตัดสินใจหุนหันพลันแล่นเมื่อเกิดปัญหาและยังมีความหวังในชีวิตอยู่เสมอ

นอกจากนี้ การชอบทุจริต/ไม่ซื่อตรง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน คือ คุณสมบัติที่คนไทยเห็นว่าคนไทยด้วยกันเองมีลักษณะเช่นนั้น คุณสมบัติด้านลบนี้ทำให้การเข้าใจปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการต้องจ่ายสินบนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงปัญหาความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมของประชาชนที่มีน้อยและการรอคอยภาครัฐเข้ามาทำหน้าที่ต่างๆ โดยที่ภาคประชาชนไม่สนใจหรือกระตือรือร้นได้อย่างชัดเจนขึ้น

สำหรับคุณลักษณะที่กลุ่มคนไทยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ คือ

ตารางที่ 3.2 คุณลักษณะที่กลุ่มคนไทยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ

คุณลักษณะของคนไทย	คะแนนความเห็นด้วย
ความพอเพียง	4.63
ทุจริต	4.63
เห็นแก่ส่วนตน	4.60
ไม่มีวินัย	4.54
ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง	4.48

คุณสมบัติที่ผู้ตอบมีความเห็นด้วยในระดับปานกลางถึงต่ำ ไม่ได้หมายความว่าเรื่องเหล่านี้ไม่สำคัญ หากแต่มีความสำคัญในลักษณะที่ถูกซ่อนเร้นจากคุณลักษณะอื่นๆ เพราะหากพิจารณาห้าคุณลักษณะข้างต้นร่วมกับปัญหาที่มีความรุนแรงในทุกภาคส่วนของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการต้องจ่ายสินบนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมของประชาชนที่มีน้อย การรอคอยภาครัฐเข้ามาทำหน้าที่ต่างๆ โดยที่ภาคประชาชนไม่สนใจหรือกระตือรือร้นปัญหาหนี้สิน การเป็นหนี้นอกระบบ รวมไปถึงการแตกแยกไม่สามัคคี จะทำให้เห็นถึงส่วนหนึ่งของสาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบันได้อย่างชัดเจนขึ้น เพราะทัศนคติที่คนไทยมองคนไทยด้วยกันเอง แต่ถูกซ่อนเร้นด้วยความเห็นด้วยปานกลางถึงต่ำและการเน้นที่คุณสมบัติด้านบวก ทำให้การตระหนักถึงสาเหตุของปัญหาและแก้ไขปัญหจากระดับบุคคลที่ทำได้ง่ายที่สุด ยากที่จะเกิดขึ้นได้อันส่งผลให้ปัญหาจึงมากขึ้นและรุนแรงมากขึ้น

ผู้ตอบร้อยละ 64 เห็นว่า ความพอเพียงที่รัฐบาลและสังคมไทยพยายามส่งเสริมจนรณรงค์มาเป็นระยะเวลาสิบกว่าปีเป็นคุณลักษณะที่คนไทยมีอยู่ในระดับปานกลาง คือ 4.63 โดยกลุ่มที่เห็นว่าคนไทยมีความพอเพียงน้อยคือ กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 30-39 กลุ่มที่มีระดับรายได้ B ถึง A+ และอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ นั้นหมายความว่าคนไทยยังไม่สามารถสร้างลักษณะนิสัยแบบพอเพียงได้ดีนัก แต่หากพิจารณาความพอเพียงที่มีในระดับปานกลางร่วมกับความรักสนุกและคุณสมบัติด้านลบอีกสองประการ คือ การทุจริตและการเห็นแก่ส่วนตน อาจทำให้พอเข้าใจถึงมุมมองที่กลุ่มคนไทยมีต่อคนไทยด้วยกันเองในประเด็นความพอเพียงนี้ได้ดีขึ้น

สำหรับความไม่มีวินัยและการไม่สนใจสิ่งรอบข้าง แม้กลุ่มคนไทยจะเห็นด้วยในระดับต่ำ คือ 4.54 และ 4.48 ตามลำดับ แต่นัยสำคัญจากคะแนนของกลุ่มคนที่เลือกตอบคุณลักษณะด้านนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงสังคมและประเทศชาติ เพราะประเทศไทยจะพัฒนาและแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ รวมถึงสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างรวดเร็วทันทั่วถึงที่ ระเบียบวินัยของคนในชาติที่กำกับความคิด จิตใจ และพฤติกรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะในที่สุดความมีระเบียบจะบ่งบอกถึงการตระหนักรู้ในหน้าที่ที่มีต่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ หรือก็คือความรับผิดชอบที่ตนเองมีต่อครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศนั่นเอง โดยกลุ่มที่เห็นด้วยว่าคนไทยไม่สนใจสิ่งรอบข้าง คือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 18-29 ปี ระดับรายได้ C ถึง C+ และ E และอาศัยอยู่ในภาคตะวันตก สำหรับกลุ่มที่เห็นด้วยว่าคนไทยไม่มีวินัย คือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 18-29 และ 30-39 ปี ระดับรายได้ค่อนข้างสูงจนถึงสูงมากและอาศัยอยู่ภาคตะวันตก

คุณลักษณะด้านลบที่คนไทยมี คือ ขอบมีหน้ามีตา เชื่อในพิธีกรรม พิฆาตโชครชะตา ทุจริต เห็นแก่ส่วนตนไม่มีวินัย และไม่สนใจสิ่งรอบข้าง เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต ความคิดและพฤติกรรม ที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขและปรับให้เป็นคุณลักษณะด้านบวก

3.3 สิ่งที่ควรปลูกฝังให้แกเด็กและเยาวชน

จาก 19 ประเด็นข้อสอบถาม การรักเรียน คือ สิ่งที่คุณลักษณะคนไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 43 เห็นความสำคัญว่าควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน รองลงมาร้อยละ 41 เห็นว่าควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนไทยห่างไกลยาเสพติด และร้อยละ 31 เห็นว่าควรปลูกฝังคุณธรรม/ศีลธรรม/จริยธรรม ในขณะที่การให้ความรู้เรื่องเพศและการมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตย ผู้ตอบที่เห็นว่าควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนของชาติมีเพียงร้อยละ 3 และ 4 ตามลำดับเท่านั้น

ตารางที่ 3.3 สิ่งที่ควรปลูกฝังให้แกเด็กและเยาวชน

สิ่งที่ควรปลูกฝัง	ร้อยละ	สิ่งที่ควรปลูกฝัง	ร้อยละ
การรักการเรียน	43	การรักษานวลสงวนตัว	8
การห่างไกลจากยาเสพติด	41	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	7
คุณธรรม/ศีลธรรม/จริยธรรม	31	ความกล้าแสดงออก/เป็นตัวของตัวเอง	4
การประหยัด/อดออม/รู้จักค่าของเงิน	22	การมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตย	4
การซื่อสัตย์/สุจริต	21	ความรู้เรื่องเพศศึกษา	3

ผู้ตอบให้ความสำคัญกับการรักเรียนและการห่างไกลยาเสพติดค่อนข้างมากกว่าสิ่งอื่นๆ จะเห็นได้ว่าผู้ตอบร้อยละ 43 ให้ความสำคัญกับการรักการเรียน ซึ่งเป็นค่านิยมที่คนไทยได้รับการปลูกฝังมาแต่เล็กแต่น้อยให้ต้องขยันเรียน ให้เรียนสูงๆ ในขณะที่การให้ความสำคัญกับการอ่านรวมถึงความขยัน/ตั้งใจทำสิ่งต่างๆ ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นควบคู่กันมีเพียงร้อยละ 11 เท่านั้น ในขณะที่ผู้ตอบร้อยละ 41 เห็นว่าควรปลูกฝังการห่างไกลยาเสพติด เนื่องจากเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติและมีผลกระทบโดยตรงต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน ทั้งสองสิ่งนี้เป็นปลูกฝังที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง ในขณะที่คุณธรรม/ศีลธรรม/จริยธรรมที่จะเป็นประโยชน์ทั้งกับเด็กและเยาวชนโดยตรงและส่งผลต่อการใช้ชีวิตกับผู้อื่นและสังคมได้รับความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา

ข้อสังเกตในที่นี้คือ ความเห็นด้วยในคุณธรรม/ศีลธรรม/จริยธรรมกับความเห็นด้วยในความซื่อสัตย์/สุจริตมีความแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นการตีความและการทำความเข้าใจในความซื่อสัตย์/สุจริตว่าเป็นคนละเรื่องกับคุณธรรม/ศีลธรรม/จริยธรรม ที่อาจถูกมองว่าเป็นเรื่องของศาสนา หรือศีล 5 ข้อ จึงมีผลให้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่คนไทยเห็นว่ามี ความรุนแรงและควรได้รับการแก้ไข ดังจะกล่าวต่อไป

สำหรับประเด็นที่ผู้ตอบให้ความสำคัญน้อย 5 อันดับแรก คือ ความรู้เรื่องเพศศึกษา มีเพียงร้อยละ 3 ที่เห็นควรให้มีการปลูกฝัง ทั้งๆ ที่มีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านความคิด อารมณ์ และร่างกายให้กับเด็กและวัยรุ่น และอาจจะทำให้ปัญหาตั้งครรภ์ในวัยเรียน โรคเอดส์ ฯลฯ บรรเทาเบาบางลงได้ การทำความเข้าใจและปรับทัศนคติของผู้ปกครอง/ผู้ใหญ่ในสังคมไทยว่า เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องหยาบคายหรือน่าอาย จึงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาอันเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเพศศึกษา อันดับต่อมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตย และความกล้าแสดงออก/เป็นตัวของตัวเอง มีเพียงร้อยละ 4 ทั้งๆ ที่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการสร้างความมั่นใจในความเป็นตัวตน ความเป็นพลเมือง อีกทั้งเป็นสิ่งที่แสดงการตระหนักถึงผลกระทบที่ได้รับจากการเมือง และแสดงถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงและรณรงค์กันอยู่ทั่วโลกก็มีเพียงร้อยละ 7 เท่านั้น นั่นอาจเป็นเพราะเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องนอกตัวไม่เกี่ยวกับปากท้องโดยตรง ประกอบกับลักษณะของคนไทยเองที่ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม ไม่สนใจอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา แต่เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการดูแล จึงอาจต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐในการดำเนินการและสำหรับการรักษามวลสงวนตัวก็มีเพียงร้อยละ 8 เท่านั้นที่เห็นควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งๆ ที่เป็นค่านิยมที่ดีของสังคมไทย การรับเอาวัฒนธรรม วิธีคิด และวิถีชีวิตของตะวันตกที่ทำให้คนไทยให้ความสำคัญกับการรักษามวลสงวนตัวลดลง คนไทยอาจต้องขบคิดให้มากกว่านี้ว่าสังคมไทยได้เตรียมแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและปรับทัศนคติกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้มากน้อยเพียงใด

สำหรับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่เปรียบเสมือนรากฐานของประเทศไทย ผู้ตอบให้ความสำคัญกับการปลูกฝังความคิดและทัศนคติด้านศาสนาในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจเป็นอันดับแรก คือ การยึดถือในศีลธรรม/จริยธรรม/คุณงามความดี ร้อยละ 31 ชาติในฐานะสิ่งแสดงความ เป็นเอกราช เอกสิทธิ์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นอันดับที่สอง คือ ความเป็นชาตินิยม/ความรักชาติ ร้อยละ 20 และพระมหากษัตริย์ในฐานะทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยเป็นอันดับที่สาม คือ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ร้อยละ 18

หากพิจารณาสิ่งที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนร่วมกับคุณลักษณะของคนไทยในด้านบวกและด้านลบ จะพบว่า ร้อยละ 22 เห็นว่าควรปลูกฝังการประหยัด/อดออม/รู้จักค่าของเงิน ซึ่งจะเป็นการช่วยทำให้คนไทยมีลักษณะของความพอเพียงเพิ่มพูนขึ้น และร้อยละ 19 เห็นว่าควรปลูกฝังความมีน้ำใจ/เมตตา/เผื่อแผ่/ชอบช่วยเหลือให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนคุณลักษณะด้านบวกของคนไทย คือ มีน้ำใจ มีจิตใจเอื้อเฟื้อ และอบอุ่นเป็นมิตรให้เพิ่มมากขึ้น และลดทอนความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านลบลงได้ ในขณะที่คุณลักษณะด้านลบ คือ การทุจริต การเห็นแก่ส่วนตนและการไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ผู้ตอบให้ความสำคัญต่อความเป็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาค่อนข้างน้อยเพราะมีเพียงร้อยละ 15 ที่เห็นควรปลูกฝังการมีระเบียบวินัย/การรักษากฎระเบียบ ร้อยละ 11 ที่เห็นควรปลูกฝังการไม่คดโกงไม่คอร์รัปชัน และร้อยละ 4 เท่านั้นที่เห็นควรให้มีการปลูกฝังการมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตยทั้งๆ ที่สิ่งต่างๆ ข้างต้นจะช่วยทำให้เกิดการตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อการตรวจสอบทางการเมืองได้

3.4 ความมั่นใจในเศรษฐกิจ

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งของประชาชนและผู้ประกอบการล้วนต้องการความมั่นใจทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ผู้ตอบที่ค่อนข้างมั่นใจจนถึงมั่นใจมากมีเพียงร้อยละ 34 เท่านั้น ในขณะที่ร้อยละ 50 อยู่ในระดับค่อนข้างไม่มั่นใจจนถึงไม่มั่นใจใจอย่างมาก และผู้ตอบเพียงร้อยละ 16 เท่านั้นที่เฉยๆ สำหรับกลุ่มผู้ตอบที่แสดงความมั่นใจในเศรษฐกิจของประเทศมากกว่ากลุ่มอื่นๆ คือ กลุ่มผู้ตอบที่มีอายุระหว่าง 18-29 ปี เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเรียนและเพิ่งเริ่มทำงาน มีรายได้ครอบคลุมเฉลี่ยต่อเดือนต่ำมาก เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ อาศัยในชนบท ภูมิภาคที่อยู่อาศัย คือ ภาคใต้ และมีอาชีพครู/อาจารย์ นักวิชาการ สำหรับกลุ่มที่แสดงความมั่นใจน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ คือ กลุ่มผู้ตอบที่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่กำลังทำงาน เริ่มมีหน้าที่การงานดีและมีภาระด้านค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก มีรายได้ครอบคลุมเฉลี่ยต่อเดือนสูงถึงสูงมาก การศึกษาอนุปริญญา/ปวช./ปวส./ประกาศนียบัตร อาศัยในเขตเทศบาล และในกรุงเทพฯ และมีอาชีพเป็นเจ้าของกิจการ

ตารางที่ 3.4 ความมั่นใจในเศรษฐกิจ

มั่นใจในเศรษฐกิจ		ไม่มั่นใจในเศรษฐกิจ	
กลุ่ม	ค่าเฉลี่ย	กลุ่ม	ค่าเฉลี่ย
อายุระหว่าง 18-29 ปี	3.74	อายุระหว่าง 40-49 ปี	3.62
รายได้ต่ำมาก	3.72	รายได้สูงถึงสูงมาก	3.60
ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ	3.80	การศึกษาอนุปริญญา/ปวช./ปวส./ประกาศนียบัตร	3.59
อยู่ในพื้นที่ชนบท	3.74	อยู่ในพื้นที่เมือง	3.53
อยู่ในพื้นที่ภาคใต้	3.99	อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ	3.34
ครู/อาจารย์ นักวิชาการ	3.87	เจ้าของกิจการ	3.46

ความรู้สึกมั่นใจในเศรษฐกิจของประเทศของแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน โดยมีเงื่อนไขบางประการที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น กล่าวคือ กลุ่มคนที่ไม่ได้รับการศึกษามากนัก ทำให้ไม่มีโอกาสในการหางานที่มีความมั่นคง ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูง เมื่อการศึกษาไม่สูง รายได้ไม่มาก บวกกับไม่ได้อยู่อาศัย

อยู่ในตัวเมือง การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจจึงไม่ได้มีผลกระทบต่อคนกลุ่มนี้เท่าใดนัก เช่นเดียวกันกับกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 18-29 ปี ที่ยังอยู่ในช่วงวัยของการเรียนหรือเพิ่งทำงานและกลุ่มอาชีพครู/อาจารย์ นักวิชาการที่เป็นอาชีพที่ค่อนข้างมีความมั่นคง ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จึงไม่ได้สร้างแรงสะท้อนไปยังคนสองกลุ่มนี้เท่าใดนัก สำหรับการพิจารณาในระดับภูมิภาค แม้คนที่อาศัยในพื้นที่ภาคใต้จะได้รับผลกระทบไม่ต่างจากคนในภูมิภาคอื่นๆ แต่เนื่องจากผลผลิตจากการทำอาชีพประมงและการทำอาชีพปลูกยางพารา เป็นที่ต้องการของตลาดบริโภคและตลาดอุตสาหกรรม ทำให้คนที่อาศัยในพื้นที่ภาคใต้มีความมั่นใจเศรษฐกิจมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ

ในขณะที่ความไม่มั่นใจในเศรษฐกิจของกลุ่มคนต่างๆ พบว่ามีเงื่อนไขบางอย่างที่ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น นั่นคือกลุ่มคนที่อายุระหว่าง 40-49 ปี กลุ่มคนที่เป็นเจ้าของกิจการและกลุ่มคนที่มีรายได้สูงถึงสูงมาก เป็นกลุ่มคนที่มีภาวะความรับผิดชอบอยู่ค่อนข้างมาก เช่น การผ่อนบ้าน-รถ การต้องดูแลบุตร-คู่สมรส-บิดามารดา-ลูกน้อง รวมทั้งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องอยู่ในสังคม ฉะนั้นเสถียรภาพทางการเงินจึงเป็นสิ่งสำคัญ และคนกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่ จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลและในกรุงเทพฯ ซึ่งจะต้องประสบกับภาวะของการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันอยู่เสมอ

3.5 ความภาคภูมิใจในชาติ และความเป็นคนไทย

ผู้ตอบร้อยละ 99 มีความภูมิใจในชาติ/คุณค่าความเป็นไทยและความภูมิใจที่เป็นพลเมือง/คนไทย สัดส่วนความภูมิใจในชาติและความเป็นคนไทยที่สูงมากนี้เป็นสิ่งที่น่ายินดีอย่างยิ่ง เพราะความเป็นชาติจะดำรงอยู่ได้ก็เนื่องด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ประวัติศาสตร์ไทย วัฒนธรรมประเพณีไทย เอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยความภาคภูมิใจในชาติจะส่งผลให้คนไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยเป็นพลเมืองไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาร่วมกับประเด็นที่เป็นข้อคำถามอื่นมีข้อสังเกตที่น่าสนใจสองประการ ประการแรก ผู้ตอบมีความภูมิใจในชาติ/คุณค่าความเป็นไทย และการเป็นพลเมือง/คนไทย แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังความเป็นชาตินิยม/ความรักชาติ การมีระเบียบวินัย/การรักษากฎระเบียบ คุณค่าของวัฒนธรรมไทย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตยให้กับเด็กและเยาวชนเท่าที่ควร ประการที่สอง สัดส่วนความภาคภูมิใจและความเป็นคนไทยที่สูงมากนี้เป็นคนละเรื่องกับการตระหนักในความเป็นพลเมืองไทย เพราะสิ่งที่กลุ่มคนไทยมองคุณลักษณะของคนไทยด้วยกันเองนั้นให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยกับการทุจริต การเห็นแก่ส่วนตน ไม่มีวินัย และไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ทั้งๆ ที่คุณสมบัตินี้ด้านลบเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความเป็นพลเมืองและการพัฒนาประเทศชาติ ฉะนั้น ความภาคภูมิใจและความเป็นคนไทย จึงไม่ใช่เงื่อนไขที่นำไปสู่ความรู้สึกตระหนักในภาระหน้าที่ความเป็นพลเมืองไทย

สำหรับ**ผู้ตอบอีกร้อยละ 1** ที่รู้สึกเฉยๆ กับความภูมิใจในชาติ/คุณค่าความเป็นไทย และความภูมิใจที่เป็นพลเมือง/คนไทย ถือว่าเป็นสิ่งที่สังคมไทยต้องให้ความสำคัญและจะมีสัดส่วนเพียง 1 เพราะกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสัดส่วนนี้คือ ผู้ที่มีช่วงอายุ 18-29 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังของชาติ เป็นผู้ที่มีรายได้อยู่ในระดับต่ำ อาศัยอยู่ในชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาและอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐหรือไม่ได้รับประโยชน์จากนโยบายการพัฒนาของรัฐ เหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่ทำให้คนกลุ่มนี้รู้สึกไม่ยุติและไม่ยินดียินร้ายต่อความเป็นชาติและความเป็นคนไทย/พลเมืองไทย

การพัฒนาประเทศ
และท้องถิ่นที่อยู่อาศัย

การพัฒนาประเทศและท้องถิ่นที่อยู่อาศัย

4.1 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประเทศ

การสำรวจในส่วนนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลว่ากลุ่มผู้ตอบมีความเห็นอย่างไรต่อชุมชนหรือจังหวัดที่ตนอาศัยอยู่ในแง่การพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม ผลการสำรวจพบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชน/จังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นมีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 67 ในขณะที่ร้อยละ 24 หรือจำนวนตัวอย่างประมาณ 24,000 คน เห็นว่าชุมชน/จังหวัดของตนเองไม่มีการพัฒนาใดๆ หรืออยู่กับที่และมีร้อยละ 10 (ประมาณ 10,000 คน) เห็นว่าการพัฒนาชุมชน/จังหวัดของตนเองนั้นเป็นไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม

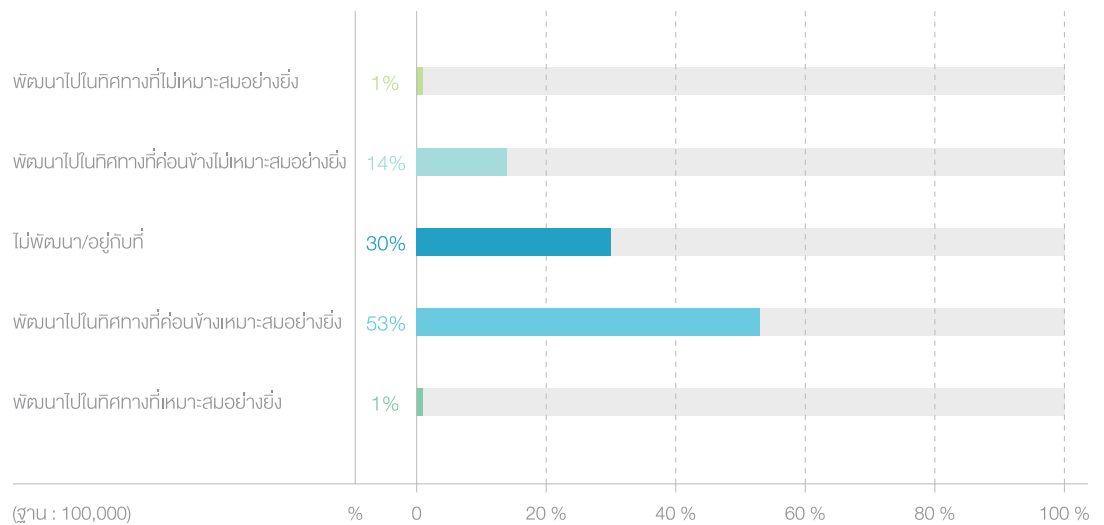
51

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้ไม่พลั้ง

แผนภาพที่ 4.1 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับชุมชน/จังหวัด

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประเทศไทย

1%

พัฒนาไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

14%

พัฒนาไปในทิศทางที่ค่อนข้างไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

30%

ไม่พัฒนา/อยู่กับที่

53%

พัฒนาไปในทิศทางที่ค่อนข้างเหมาะสมอย่างยิ่ง

1%

พัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

หมายเหตุ : มีผู้ที่ไม่ออกความเห็นประมาณ 1,000 รายหรือร้อยละ 1

ในกลุ่มที่ตอบว่าประเทศไทยพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมนั้น ในแง่ระดับอายุ จะมีผู้ที่อายุ 18-29 ปี และอายุ 50 ปีขึ้นไปมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ร้อยละ 58 อยู่ในเขตเทศบาลเป็นกลุ่มที่มีรายได้ทุกระดับรายได้และทุกระดับการศึกษา ข้อแตกต่างของความเห็นอยู่ในแง่พื้นที่ กล่าวคือ ผู้ตอบในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าร้อยละ 67 และ 64 เห็นว่าเหมาะสม ในขณะที่ผู้ตอบในกรุงเทพฯ ที่เห็นว่าเหมาะสมมีเพียงร้อยละ 35 และภาคเหนือมีเพียงร้อยละ 40

สำหรับผู้ตอบว่าประเทศไทยพัฒนาไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม ประกอบด้วย ผู้ตอบที่อยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 18 เป็นผู้ที่มีรายได้สูงและค่อนข้างสูงมากกว่ารายได้ร้อยละ 17-18 เป็นคนกรุงเทพฯ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าภาคอื่นๆ ร้อยละ 19-21

ส่วนผู้ที่เห็นว่าประเทศไทยไม่มีการพัฒนาใดๆ เลย เป็นคนในเขตเทศบาลมากกว่านอกเขต มีรายได้สูงมากกว่ารายได้ต่ำ คนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เห็นว่าประเทศไทยไม่มีการพัฒนาใดๆ เป็นผู้ตอบจากกรุงเทพฯ เมื่อนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเรื่องความคาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคตในหัวข้อ 2.4 ของบทที่ 2 จะพบว่าผู้ตอบร้อยละ 29 ที่คิดว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะเหมือนเดิม มีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ตอบที่ระบุว่าประเทศไทยไม่มีการพัฒนาใดๆ ร้อยละ 30 ผู้ตอบทั้งสองหัวข้อนี้มีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน ข้อค้นพบบ่งชี้ว่ามีคนในเมืองที่เป็นชนชั้นกลางจำนวนประมาณเกือบหนึ่งในสามที่สงวนท่าทีในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศและชีวิตในอนาคตของตนเอง

โดยภาพรวมแล้ว จะเห็นว่า ผู้ตอบอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล อยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยสูงอายุ พักอาศัยอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มองทิศทางการพัฒนาประเทศในทางบวกและยังมีผู้ตอบจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกร้อยละ 59 ที่มีความเห็นเช่นนี้เหมือนกัน การที่ผู้ตอบกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งไม่อยู่ในวัยกลางคนที่ได้มีประสบการณ์ตรงกับการพัฒนาประเทศ และอยู่นอกศูนย์กลางของการบริหารจัดการของการพัฒนา (นอกเขตเทศบาล) อาจทำให้ความเห็นของผู้ตอบมีน้ำหนักน้อยลง การวิเคราะห์ส่วนนี้จึงต้องพิจารณาเหตุผลที่ผู้ตอบให้ประกอบการแสดงความเห็นซึ่งจะปรากฏในหัวข้อต่อไป

ส่วนผู้ตอบอีกส่วนหนึ่งที่เป็นคนกรุงเทพฯ และภาคเหนือ อยู่ในเขตเทศบาล มีรายได้สูงกว่าซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสมากกว่ากลุ่มอื่นกลับมีความเห็นว่า การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม ดูเหมือนข้อมูลจะขัดแย้งในตัวเอง กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีโอกาสในสังคมพอใจในทิศทางการพัฒนาน้อยกว่ากลุ่มคนที่มีโอกาสน้อยกว่า ส่วนคนที่ด้อยโอกาสกลับพอใจทิศทางการพัฒนามากกว่า ข้อมูลที่ขัดแย้งเช่นนี้อาจตีความได้ว่า ผู้ที่ด้อยโอกาสเป็นกลุ่มที่เข้าถึงข้อมูลได้น้อยและเรียกร้องน้อย (เพราะอาจไม่รู้ว่าคุณมีสิทธิเรียกร้องอะไรบ้าง เช่น ผู้สูงอายุในอดีตก็ไม่รู้ว่าตนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากรัฐ เช่น ได้เบี้ยยังชีพ) ส่วนผู้ที่มีโอกาสมากกว่าเป็นผู้ที่เข้าถึงข้อมูลมากกว่า รู้สิทธิของตนมากกว่า จึงเรียกร้องมากกว่า เป็นผลให้ไม่พอใจทิศทางการพัฒนาเพราะตนเองยังได้ไม่ครบถ้วนตามสิทธิที่พึงได้ (เช่น สิทธิที่จะคาดหวังให้รัฐให้สวัสดิการคุ้มครองโดยไม่เรียกเก็บประโยชน์หรือสิทธิที่จะใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นมิตรต่อสุขภาพมากกว่าที่เป็นอยู่) คนอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นผู้ที่มีโอกาสมากกว่าเช่นกัน จึงเลือกให้ความเห็นว่าประเทศไทยไม่ได้พัฒนา แต่อยู่กับที่ ดังจะพบว่าผู้ตอบที่มีความเห็นแบบนี้เป็นคนจากกรุงเทพฯ และเขตเทศบาล และมีรายได้สูงเหมือนกลุ่มที่เห็นว่าพัฒนาไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม

4.2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับพื้นที่

การสำรวจในส่วนนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลว่ากลุ่มผู้ตอบมีความเห็นอย่างไรต่อชุมชนหรือจังหวัดที่ตนอาศัยอยู่ในแง่การพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม ผลการสำรวจพบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชน/จังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นมีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 67 ในขณะที่ร้อยละ 24 หรือจำนวนตัวอย่างประมาณ 24,000 คน เห็นว่าชุมชน/จังหวัดของตนเองไม่มีการพัฒนาใดๆ หรืออยู่กับที่และมีร้อยละ 10 (ประมาณ 10,000 คน) เห็นว่าการพัฒนาชุมชน/จังหวัดของตนเองนั้นเป็นไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม

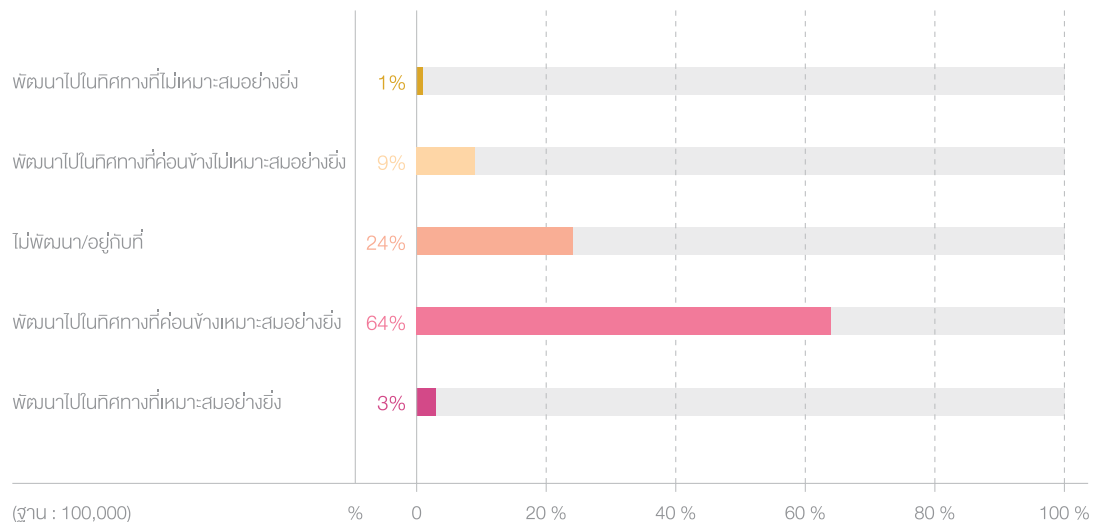
53

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้มีพลัง

แผนภาพที่ 4.2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับชุมชน/จังหวัด

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระดับชุมชน/จังหวัด

1%

พัฒนาไปในทิศทาง
ที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

9%

พัฒนาไปในทิศทาง
ที่ค่อนข้าง
ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

24%

ไม่พัฒนา/อยู่กับที่

64%

พัฒนาไปในทิศทาง
ที่ค่อนข้าง
เหมาะสมอย่างยิ่ง

3%

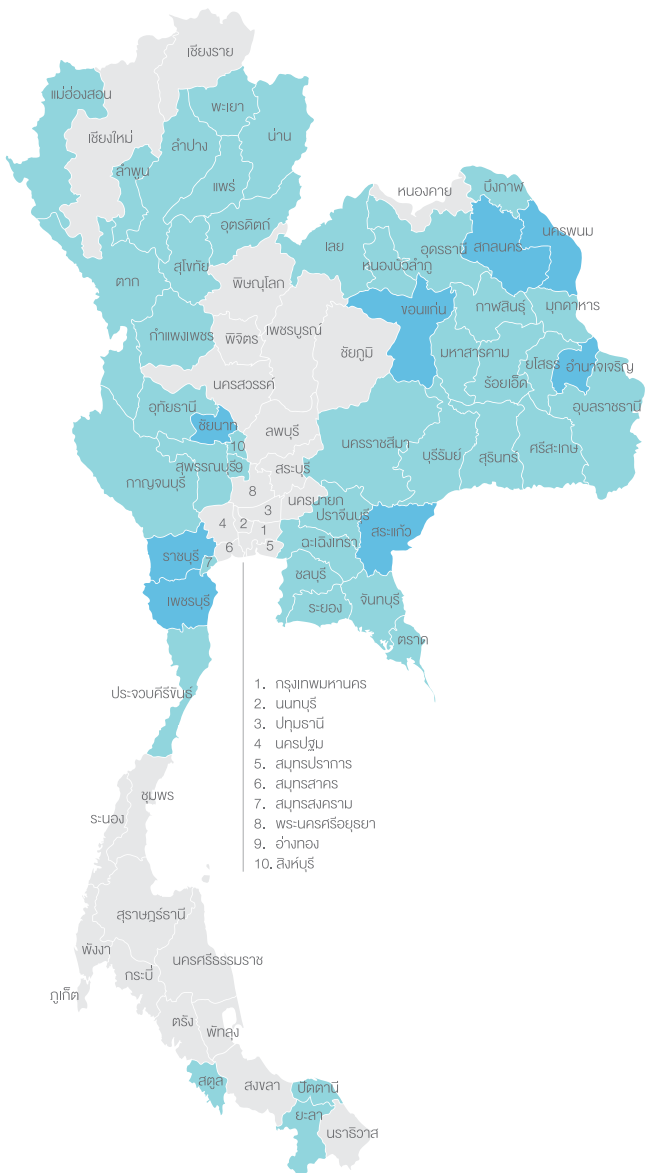
พัฒนาไปในทิศทาง
ที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ข้อมูลภูมิหลังของผู้ตอบทั้งกลุ่มที่เห็นว่าชุมชน/จังหวัดของตนเองพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมและกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสมมีลักษณะคล้ายกับที่ปรากฏในระดับประเทศในข้อ 4.1 กล่าวคือ ผู้ที่เห็นว่าเหมาะสมอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก ส่วนผู้ที่เห็นว่าไม่เหมาะสมเป็นคนจากกรุงเทพฯ และคนในเขตเทศบาล นอกนั้นก็เป็นคนจากภาคใต้และภาคกลาง

จากแผนภาพ 4.2 จะพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาของแต่ละจังหวัดแตกต่างกันออกไป หากจำแนกจังหวัดทั้งหมดเป็นสามกลุ่มคือกลุ่มที่มีสัดส่วนประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางเหมาะสมสูงสุด กลุ่มที่มีสัดส่วนประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางเหมาะสมปานกลาง และกลุ่มที่มีสัดส่วนประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางเหมาะสมในระดับค่อนข้างต่ำ จะพบว่าจังหวัดที่มี

สัดส่วนประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางเหมาะสมสูงสุดมี 10 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม ชัยนาท ขอนแก่น ราชบุรี อำนาจเจริญ เพชรบุรี สระแก้ว ตาก และอ่างทอง จังหวัดที่เหลือส่วนใหญ่เห็นว่าพัฒนาเหมาะสมปานกลาง และมีจังหวัดอีกกลุ่มหนึ่งที่ประชาชนเห็นว่าการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมน้อย จังหวัดกลุ่มนี้อยู่ในภาคใต้เกือบทั้งหมดกับภาคกลางตอนบนและภาคเหนือตอนบน (ดูแผนภาพที่ 4.3 ประกอบ) อาจวิเคราะห์ได้ว่าจังหวัดที่มีประชาชนเห็นว่าการพัฒนาเหมาะสมมากเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค (เช่น ขอนแก่น ราชบุรี เพชรบุรี) และจังหวัดที่อยู่ในช่วงการเติบโต (เช่น อำนาจเจริญ ตาก นครพนม สระแก้ว) ประชาชนในจังหวัดเหล่านี้จึงมีความคิดเห็นว่าจังหวัด/ชุมชนที่ตนพักอาศัยอยู่มีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมสูงสุด ส่วนจังหวัดในภาคใต้ส่วนใหญ่และจังหวัดชายแดนบางส่วน (เช่น หนองคาย เชียงราย เชียงใหม่) ตลอดจนกรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่ต้องการการเติบโตมากกว่าที่เป็นอยู่หรือเติบโตไปในทิศทางที่แตกต่างจากที่เป็นอยู่ จึงมีความเห็นว่าการพัฒนาจังหวัดมีความเหมาะสมน้อย ข้อค้นพบส่วนนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโดยบายการพัฒนาระดับจังหวัดได้อย่างดี

แผนภาพที่ 4.3 จังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรเห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมสูง-ต่ำ

10 จังหวัดที่มีสัดส่วนของประชาชนเห็นว่าการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมสูงสุด

1. สกลนคร 90%
2. นครพนม 86%
3. ชัยนาท 83%
4. ขอนแก่น 83%
5. ราชบุรี 83%
6. อำนาจเจริญ 82%
7. เพชรบุรี 82%
8. สระแก้ว 81%
9. ตาก 79%
10. อ่างทอง 78%

- จังหวัดที่สัดส่วนของประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสมในระดับสูง (≥80%)
- จังหวัดที่สัดส่วนของประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสมในระดับปานกลาง (≥66%-79%)
- จังหวัดที่สัดส่วนของประชาชนที่เห็นว่าการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสมในระดับค่อนข้างต่ำ (≤65%)

(ฐาน : 100,000)

หมายเหตุ : Top 2 box : ผู้ให้คะแนน 4 หรือ 5
 ค่าเฉลี่ยการพัฒนาโดยรวมของจังหวัด/ชุมชน :
 5 คะแนน = พัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมอย่างยิ่งและ
 1 คะแนน = พัฒนาไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

เหตุผลประกอบความเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนา

ในกลุ่มผู้ที่เห็นว่าชุมชน/จังหวัดของตนพัฒนาไปในทิศทางเหมาะสม เหตุผลสำคัญคือเรื่องการพัฒนา สาธารณูปโภค (น้ำ ไฟ ถนน ห้างสรรพสินค้า) ร้อยละ 76 สภาพแวดล้อมในชุมชน ความสะอาดและอากาศ ร้อยละ 29 การพัฒนาด้านการศึกษา ร้อยละ 22 การพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข ร้อยละ 16 การพัฒนาด้านเทคโนโลยี/การติดต่อสื่อสาร ร้อยละ 15 ช่วยเหลือกัน/มีความสามัคคีกันมากขึ้น ร้อยละ 1 แก้ไข ปัญหาเสพติด/แหล่งมั่วสุม/อาชญากรรมต่างๆ ร้อยละ 12 คนในชุมชน/จังหวัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ พัฒนามากขึ้น ร้อยละ 12 มีผู้นำที่ดี ร้อยละ 9 มีการวางแผนพัฒนา/ระบบบริหารจัดการที่ดี ร้อยละ 8 มีการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว/มีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ร้อยละ 5

55

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้ไม่พลวง

ส่วนผู้ตอบที่เห็นว่าชุมชนยังไม่พัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม ระบุเหตุผลว่า ทุกอย่างเหมือนเดิม/ไม่มีการ พัฒนา ร้อยละ 60 ชุมชนไม่ได้รับการพัฒนา/เอาใจใส่จากภาครัฐ/ผู้ที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 21 มีปัญหาเสพ ติด/แก๊งเด็กวัยรุ่น/แหล่งมั่วสุม/อาชญากรรมต่างๆ มากขึ้น ร้อยละ 13 มีปัญหาการคอร์รัปชัน/ทุจริตของ นักการเมือง/ผู้นำชุมชน ร้อยละ 10 มีปัญหาความวุ่นวายทางการเมือง/คนไม่สามัคคี/แตกแยกกัน ร้อยละ 10 มีปัญหาการเล่นพวกพ้อง/เส้นสาย/มีผู้มีอิทธิพลครอบงำชุมชน/ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ร้อย ละ 8 ขาดการวางแผนพัฒนา/ระบบบริหารจัดการชุมชน/จังหวัดที่ดี ร้อยละ 7 มีปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง ร้อยละ 7 ขาดผู้นำที่ดี ร้อยละ 7 มีปัญหาสภาพแวดล้อม/ชุมชนสกปรก ร้อยละ 6 คนในชุมชน/จังหวัดขาด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน/จังหวัด ร้อยละ 6

เมื่อพิจารณาเหตุผลของกลุ่มที่ตอบที่พอใจทิศทางการพัฒนา จะพบว่า เป็นเหตุผลด้านความเจริญของ สาธารณูปโภคและสภาพแวดล้อมอย่างมาก เหตุผลรองๆ ลงมาเป็นเหตุผลด้านสังคม เช่น การศึกษา ปัญหา สังคม มีผู้ที่เน้นเรื่องการวางแผนและระบบบริหารที่ดีและผู้นำที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงกระบวนการอยู่บ้างแต่ไม่ มากเท่าปัจจัยเชิงผลลัพธ์ เช่น สาธารณูปโภค อย่างไรก็ตาม การที่มีผู้ตอบประมาณ ร้อยละ 9-12 สนใจ ปัจจัยด้านกระบวนการพัฒนามากก็ถือเป็นมิติที่ดีพอควร เมื่อเทียบกับกลุ่มที่เห็นว่าการพัฒนาเป็นไปในทิศทาง ที่ไม่เหมาะสม จะพบว่ากลุ่มหลังไม่ได้เน้นปัจจัยเชิงผลลัพธ์เท่ากลุ่มแรกแต่เน้นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาการเล่นพวกพ้อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่อาจ เข้าแก้ไขให้ลุล่วงได้โดยง่าย นอกจากนั้นผู้ตอบกลุ่มนี้ยังระบุว่าชุมชน/จังหวัดขาดการวางแผนพัฒนาที่ ดี และขาดผู้นำที่ดีซึ่งเป็นปัจจัยเชิงกระบวนการและเชิงนโยบายเช่นเดียวกับกลุ่มแรก จึงควรพิจารณาว่า องค์การปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร/เมือง จนถึงระดับล่างมีบทบาทมาก เพียงใดในการร่วมกำหนดทิศทางและวางแผนการพัฒนาชุมชน/จังหวัด ตลอดจนเป็นกลไกขับเคลื่อนการ พัฒนารอบนอกเหนือไปจากกลไกของระบบราชการเช่นในปัจจุบัน นอกจากนั้นอาจพิจารณาได้ว่าผู้ตอบที่พอใจ ทิศทางการพัฒนาจากความเจริญของสาธารณูปโภค สะท้อนให้เห็นผลสำเร็จของการกระจายอำนาจสู่ท้อง ถิ่นระดับหนึ่งได้ในเบื้องต้น ตลอดจนความสำเร็จของสวัสดิการด้านสาธารณสุข (ร้อยละ 16) ด้วย

เมื่อเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลของผู้ตอบเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาระดับจังหวัดกลับไปสู่ระดับประเทศก็จะ พบว่า กลุ่มผู้ตอบในระดับประเทศที่ตอบว่าประเทศไม่พัฒนาเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยให้เหตุผลที่เป็นประโยชน์ดังจะพบ ว่าเหตุผลที่ให้ในระดับชุมชน/จังหวัด เป็นเหตุผลแบบกำปั้นทุบดิน คือ ทุกอย่างเหมือนเดิม/ไม่มีการพัฒนาแทนที่ จะระบุทิศทางการพัฒนาที่ตนเห็นว่าน่าจะเป็น เหตุผลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาสังคม ปัญหาการคอร์รัปชันและปัญหา การเล่นพวกพ้องซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ถูกระบุจึงเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขทิศทางการพัฒนาดีกว่า

4.3 ความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

จากผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างทั้ง 100,000 ราย ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวและแสดงความคิดเห็นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 33 ไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคม/ประพฤติดตนให้ถูกต้อง ร้อยละ 28 ยึดถือในศีลธรรม/จริยธรรม/คุณงามความดี ร้อยละ 26 ประหยัด/อยู่อย่างพอเพียง ร้อยละ 22 ปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบบ้านเมือง ร้อยละ 20 การกระทำอื่นๆ ที่เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศ ได้แก่ การให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาและการสร้างความสามัคคี การเสียภาษี การช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม การช่วยประหยัดพลังงาน การอบรมเยาวชนให้ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง การบริจาคช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ลำบาก การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการเป็นหูเป็นตา/กระบอกเสียงให้กับประเทศ (ดูตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 สิ่งที่คนไทยสามารถมีส่วนร่วมได้เพื่อพัฒนาประเทศ

สิ่งที่คนไทยสามารถมีส่วนร่วมได้เพื่อพัฒนาประเทศชาติ	ร้อยละ
ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	33
ไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคม/ประพฤติดตนให้ถูกต้องเหมาะสม	28
ยึดถือในศีลธรรม/จริยธรรม/คุณงามความดี	26
ประหยัด/อยู่อย่างพอเพียง	22
ปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบบ้านเมือง	20
ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน/สังคม	16
สร้างความสามัคคีในชุมชน/สังคม	15
ตั้งใจทำงาน	14
เสียภาษี	11
ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม/ปลูกต้นไม้/ลดการใช้ถุงพลาสติก/รักษาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่	10
ช่วยประหยัดพลังงาน	9
อบรมเยาวชน/คนรุ่นหลัง ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี/ถูกต้องเหมาะสม	9
ให้ความช่วยเหลือ/บริจาคช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ลำบาก	8
ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	6
พยายามเป็นกระบอกเสียง/เป็นหูเป็นตาให้กับประเทศ	5
อื่นๆ	1
ไม่ทราบ	2
ไม่อยากทำ/ไม่สามารถทำอะไรได้	1

(ฐาน : 100,000)

หมายเหตุ : ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

เป็นที่น่าสนใจมากกว่าผู้ตอบถึงร้อยละ 33 ระบุว่า การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่อีกร้อยละ 11 ระบุเรื่องการเสียภาษี คำตอบนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบได้รับเอาความคิดเรื่องระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญ และอาจคิดว่าเมื่อตนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วประเทศก็จะพัฒนาต่อไปด้วยดี นับเป็นความคิดที่น่าเป็นห่วงในการเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนจะช่วยชาติได้อย่างง่ายดายแค่เปิดเสรีฯ เช่นนี้ ผู้ตอบจำนวนมากคิดว่าถ้าตนไปใช้สิทธิเลือกตั้งและไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคมก็ถือว่าได้ร่วมพัฒนาประเทศแล้ว มีผู้ตอบที่คิดว่าตนสามารถมีบทบาทเชิงรุกเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ เช่น ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน/สังคม ตั้งใจทำงาน เสียภาษี สร้างความสามัคคีในชุมชน ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยประหยัดพลังงาน เป็นกระบอกเสียง/เป็นหูเป็นตาให้กับประเทศ ในระดับความถี่ที่ร้อยละ 5-16 เท่านั้น คำตอบในเรื่องนี้จึงเป็นประโยชน์ในการช่วยสะท้อนให้เห็นว่าพลังของคนไทยที่จะผลักดันสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศในเชิงรุกยังมีไม่มากนัก คนส่วนใหญ่ยังติดยึดอยู่กับบทบาทเชิงรับ อย่างไรก็ตาม การตอบคำถามในส่วนนี้เป็นทางเลือกคำตอบได้หลายคำตอบ ฉะนั้นข้อมูลจึงไม่อาจสรุปแยกจากกันได้โดยสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ตอบบางส่วนที่อยู่ในช่วงอายุ 40 ปี หรือมากกว่า มีรายได้ระดับต่ำ อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการที่แสดงความคิดเห็นว่าตนเองไม่ทราบว่าจะสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างไร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2 และมีผู้ตอบอีกร้อยละ 1 ที่ตอบว่า ตนเองไม่ต้องการทำและไม่สามารถช่วยเหลือประเทศชาติอะไรได้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุ 50 ปี หรือมากกว่า มีรายได้ระดับค่อนข้างน้อยหรือน้อยกว่า อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และภาคกลาง และไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ คำตอบส่วนนี้ทำให้เห็นได้ชัดขึ้นว่าผู้ตอบที่มองบทบาทของตนในเชิงรับนั้นเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำ ไม่มีการศึกษา อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดจนผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ถือเป็นกลุ่มด้อยโอกาสที่คิดว่าตนไร้พลังที่จะช่วยผลักดันการพัฒนาในสังคมไทย

ปัญหาตำบลสังคม
และการเมือง

ปัญหาด้านสังคมและการเมือง

5.1 เสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง

แม้จะมีคำอธิบายจากนักวิชาการด้านไทยศึกษาจำนวนมากไม่น้อยที่พิจารณาว่าความไม่มั่นคงทางการเมือง เป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไม่ว่าด้วยกำลังทหาร รัฐสภา การเปลี่ยนหัวหน้าทางการเมืองเป็นความผันผวนที่คาดเดาได้ เฟเดอริกส์ ริกส์ (Riggs, 1966) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยที่มีมามากเป็นเรื่องของชนชั้นสูงและระบบราชการ ขณะที่ประชาชนโดยมากมักถูกแยกขาดจากผลประโยชน์และไม่สนใจทางการเมือง คำอธิบายของริกส์ถูกท้าทายด้วยกระแสการปฏิรูปการเมืองช่วงปลายทศวรรษ 2530 กระทั่งความขัดแย้งทางการเมืองช่วงต้นทศวรรษ 2550 แอนดรูว์ วอล์คเกอร์ (Andrew Walker, 2008) นักมานุษยวิทยาชาวออสเตรเลียอธิบายสังคมไทยในมุมมองที่ต่างไปว่าประชาชนต่างตื่นตัวเพื่อรักษาประโยชน์ตนเองผ่านกลไกทางการเมืองที่มี แม้ข้อมูลจากการสำรวจจะพบว่าคนชนบทและบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ-สังคมต่ำกว่าจะพอใจในความมั่นคงทางการเมืองสูงกว่า แต่ภาพรวมแล้วพบว่า คนไทยโดยมากไม่พอใจกับความมั่นคงทางการเมืองและคิดว่าสภาพดังกล่าวส่งผลต่อชีวิตประจำวันของพวกเขา

59

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้ไม่พลัด

ผู้ตอบส่วนมากตอบว่าตนไม่มีความมั่นใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง โดยมีผู้ที่ไม่รู้สึกพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองสูงถึงร้อยละ 64 ขณะที่ผู้ที่มีความพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองเพียงร้อยละ 23 เท่านั้น เมื่อพิจารณาตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถามแล้วกลุ่มที่มีความไม่พอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองสูงสุดคือ คนวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 30-49 ปี ขณะที่รายได้แปรผกผันกับระดับความพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง กล่าวคือผู้มีรายได้สูงขึ้นมักมีความพอใจในความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองในระดับที่ต่ำลง โดยผู้ที่มีรายได้ต่อครัวเรือนตั้งแต่ 50,000 บาทในเขตกรุงเทพฯ ตั้งแต่ 33,000 บาทในเขตเทศบาลและ 24,000 บาท นอกเขตเทศบาล มีความพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองในระดับต่ำที่สุดเช่นเดียวกับคนกรุงเทพฯ และกลุ่มผู้ได้รับการศึกษาระดับหลังเตรียมอุดมศึกษา มีความพอใจในความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองต่ำที่สุด ทั้งนี้เจ้าของกิจการเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความพอใจในระดับเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองต่ำที่สุดตามมาด้วยผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพนักงานบริษัท อาจสรุปเบื้องต้นได้ว่าประชากรในวัยทำงานผู้มีรายได้สูง เจ้าของกิจการและผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาล เป็นกลุ่มทางสังคมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความผันผวนทางการเมือง ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองที่มากขึ้นจะเป็นการรับรองสถานะของพวกเขาในสังคมต่อไป ขณะที่ความผันผวนทางการเมืองส่งผลกระทบต่อลักษณะชีวิตประจำวันที่แข่งขันสูงอยู่แล้วให้มีความเปราะบางมากขึ้น

กลุ่มที่มีความพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองมากที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18-25 ปี มีรายได้ระดับต่ำ ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ อาศัยอยู่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าประชากรในเขตภูมิภาคกลับมีระดับความพอใจเสถียรภาพทางการเมืองมากกว่าประชากรในเขตเทศบาล ซึ่งอาจสรุปเบื้องต้นได้ว่าเป็นผลจากอำนาจต่อรองที่เพิ่มมากขึ้นจากการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยมีได้มองว่าความไม่มั่นคงทางการเมืองเป็นปัญหาต่อสถานภาพของตน ซึ่งแตกต่างจากกับกลุ่มคนในเมืองวัยทำงานที่มีรายได้สูง

ทั้งนี้พบว่าคนหนุ่มสาวที่มีอายุระหว่าง 18-29 ปี มีความพอใจต่อความมั่นคงของประเทศดีกว่าประชากรวัยทำงานที่มีอายุ 30-39 ปี และใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 50 ปี อันแสดงให้เห็นว่าคนหนุ่มสาวมีแนวโน้มที่มีความเชื่อมั่นในการเมืองการปกครองปัจจุบัน โดยมีผู้ให้คะแนนความพอใจระดับปานกลางค่อนข้างมาก (คะแนน 5-7) ร้อยละ 24 ของผู้ตอบแบบสอบถาม นับเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดจากการจำแนกผู้ตอบแบบสอบถามตามวัย

ในแง่กลุ่มอาชีพ เกษตรกรเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความพอใจในเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง รองลงมาคือ นักศึกษา และ ครู-อาจารย์-นักวิชาการ ตามลำดับ จึงจะเห็นได้ว่าบุคลากรด้านการศึกษา และเกษตรกรมีความเชื่อมั่นต่อความมั่นคงทางการเมืองของประเทศในระดับสูง จึงอาจสรุปได้ว่าเป็นผลจากการเป็นกลุ่มอาชีพที่มีการแข่งขันต่ำและไม่ได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากนัก (กรณีเกษตรกร การช่วยเหลือเยียวยาเป็นนโยบายหลักของทุกรัฐบาล เช่นเดียวกับการสนับสนุนด้านการศึกษา)

5.2 ความสงบสุขภายในประเทศ

ปัญหาความสงบสุขภายในประเทศนับเป็นประเด็นปัญหาที่ร่วมสมัยที่มีการพูดถึงมาอย่างต่อเนื่องนับจากความขัดแย้งทางการเมือง ในช่วงปลายทศวรรษ 2540 จนถึงกลางทศวรรษ 2550 ขณะที่ภาพพจน์ของประเทศไทยตามคำอธิบายของทางการและความเข้าใจของคนทั่วไป สังคมไทยมักฉายภาพการเป็นสังคมที่มีความสันติสุข ปกคลุมด้วยวัฒนธรรมสันตินิยมแบบพุทธศาสนา สยามเมืองยิ้ม หรือ เมืองแห่งคำว่า “ไม่เป็นไร” อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า คนไทยมีแนวโน้มที่จะมองว่าสภาพทั่วไปของสังคมไม่สงบสุข แม้ข้อมูลจะมีได้ฉายให้เห็นว่า “ความไม่พอใจ” ในความสงบสุขของประเทศนี้มีมานานเท่าไร เป็นเรื่องใหม่หรือต่อเนื่องมานานแล้ว แต่อย่างน้อยก็ได้ฉายให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของสังคมไทยแตกต่างจากคำบอกเล่าของทางการอยู่ไม่น้อย

ผู้ตอบส่วนมากตอบว่าสถานการณ์ภายในประเทศค่อนข้างไม่สงบสุข โดยมีผู้ที่เห็นว่าสถานการณ์ของประเทศไทยไม่สงบสุขอยู่ที่ร้อยละ 59 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์อายุแล้ว ผู้ตอบที่เห็นว่าสถานการณ์ประเทศไทยมีความสงบสุขต่ำที่สุดคือกลุ่มคนวัยทำงาน วัยกลางคนที่มีอายุระหว่าง 40-49 ในขณะที่วัยได้แปรผกผันกับทัศนะที่ว่าด้วยความสงบสุขภายในประเทศ กล่าวคือผู้ที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มที่จะมีความเห็นว่าสถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบสุขน้อย เช่นเดียวกันกับมิติทางด้านการศึกษา โดยระดับการศึกษาจะแปรผกผันกับทัศนะที่ว่าด้วยความสงบสุขภายในประเทศเช่นกัน พนักงานบริษัทเอกชนและเจ้าของกิจการเป็นกลุ่มอาชีพที่คิดว่าความสงบสุขภายในประเทศมีระดับต่ำที่สุด ทั้งนี้กรุงเทพฯเป็นพื้นที่ที่ผู้ตอบเห็นว่าการสงบสุขของประเทศอยู่ในระดับต่ำที่สุด จึงสามารถสร้างข้อสรุปเบื้องต้นได้ว่าสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่สูงขึ้นทำให้ผู้คนมีความวิตกกังวลต่อความสงบสุขภายในประเทศมากขึ้น ด้านหนึ่งอาจเกิดจากความกังวลต่อการรักษาสถานภาพทางสังคม ในอีกด้านหนึ่งประชาชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุดอันส่งผลต่อการรับรู้สภาพความจริงของสังคม

เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีความพอใจในความสงบสุขของประเทศที่สูงกว่ากลุ่มอื่น เป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือวัยรุ่นที่มีรายได้ระดับต่ำ ไม่ได้รับการศึกษา อยู่นอกเขตเทศบาล ประกอบอาชีพครูอาจารย์หรือเกษตรกรและอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากพิจารณาตามคำอธิบายด้านสังคมวิทยากระแสหลักแล้วย่อมพิจารณาว่าประชาชนในกลุ่มข้างต้นมีชีวิตอยู่ในสังคมดั้งเดิม มีอัตราการแข่งขันและความเป็นเมืองระดับต่ำจึงมองว่า

สังคมมีความสงบสุขมากกว่าประชาชนในเขตเทศบาลที่อยู่ในวัยทำงานหรือกลุ่มอาชีพที่มีการแข่งขันสูง แต่หากพิจารณาในมิติทางประวัติศาสตร์แล้วกลุ่มข้างต้นในอดีตเป็นกลุ่มที่เป็นฝ่ายถูกกระทำจากอำนาจรัฐและอำนาจทุน การกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาอาจมีผลต่อการสร้างความสมดุลต่อประชาชนที่มีสถานะเศรษฐกิจและสังคมระดับที่ต่ำกว่าด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้การที่กลุ่มวัยรุ่นและผู้สูงอายุมีความเห็นว่า ความสงบสุขภายในประเทศอยู่ในระดับที่ดีกว่าผู้ตอบในกลุ่มอายุอื่น อาจเป็นผลจากบริบททางการเมืองของคนทั้งสองกลุ่มกล่าวคือ ผู้ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ใช้ชีวิตช่วงแรกภายในความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 จึงอาจมีความพอใจในสภาพความสงบสุขปัจจุบันที่ดีกว่าโดยเปรียบเทียบกับยุคสมัยของตน ในขณะที่วัยรุ่นที่ใช้ชีวิตในวัยเด็กช่วงทศวรรษ 1990 ที่การพัฒนาเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารทำให้คนรุ่นใหม่มีชีวิตที่แยกขาดและจำกัดพื้นที่การรับรู้โดยเฉพาะกลุ่มตน จึงมีแนวโน้มที่จะมองว่าสภาพสังคมมีความเป็นเนื้อเดียวกันโดยถือเอาอัตลักษณ์ของตนเป็นตัวตั้ง ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 5.1 สัดส่วนของผู้ที่พอใจในความสงบสุขของประเทศจำแนกตามอายุ

	อายุ			
	18 – 29 ปี	30 – 39 ปี	40 – 49 ปี	50 ปี/ มากกว่า
สัดส่วนของผู้ที่พอใจในความสงบสุข ของประเทศ	31%	29%	30%	32%

สำหรับความพอใจของผู้ตอบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐและการพัฒนา การไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนมักถูกนำมาอธิบายเหตุผลที่ประชาชนกลุ่มนี้มีทัศนคติที่ดีต่อความสงบสุขภายใน แต่ในอีกด้านหนึ่งพื้นที่ทั้งหมดข้างต้นเป็นเขตที่การเมืองระดับท้องถิ่นมีพลวัตและการแข่งขันสูง แต่ประชาชนกลับมีความพอใจในความสงบสุขภายในประเทศมากกว่าประชากรในพื้นที่เขตเมืองอย่างกรุงเทพฯ และภาคตะวันออกซึ่งมีลักษณะการเมืองผูกขาดหรือประชาชนไม่สนใจการเมือง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่จำเป็นต้องนำสู่ความขัดแย้งเสมอไป (ดูตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนความพอใจในความสงบสุขของประเทศจำแนกตามภูมิภาค

	ภูมิภาค						
	กรุงเทพฯ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันตก	ภาคใต้
ค่าเฉลี่ยความพอใจจำแนกตามภูมิภาค	3.10	3.55	3.64	3.43	3.42	3.51	3.54

ลักษณะข้างต้นสอดคล้องกับคำอธิบายของ เดวิด ฮาร์วีย์ (Harvey, 1990) นักภูมิศาสตร์เศรษฐกิจที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเขตเมืองยุคหลังอุตสาหกรรมซึ่งชี้ให้เห็นว่า คนเมืองในภาคการเงินและบริการ ชนชั้นกลางใหม่มักมีความอ่อนไหวและเปราะบางต่อสภาพเศรษฐกิจ พวกเขาต้องการสภาพสังคมที่เป็นปกติเพื่อรับรองการเลื่อนชั้นสถานะหรือการสะสมกรรมสิทธิ์เอกชนเชิงปริมาณ คนกลุ่มนี้จึงมักตื่นตัวกับความไม่สงบมากกว่ากลุ่มอื่นที่มีสถานะทางสังคมค่อนข้างตายตัวไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเกษตรกร

5.3 ปัญหาและความรุนแรงของปัญหา

จากการสำรวจพบว่า ผู้ตอบส่วนมากต่างเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจอันได้แก่ ปัญหาด้านค่าครองชีพ ซึ่งผู้ตอบมากกว่าครึ่งหนึ่งเผชิญกับปัญหาข้างต้นเช่นเดียวกับกับปัญหาด้านความเครียดที่พบได้เกือบทั่วไป ขณะที่ปัญหาด้านการเมืองและสังคมอื่นๆ มีการกระจายในสัดส่วนไม่ต่างกันมาก จึงอาจพอสรุปเบื้องต้นได้ว่า ปัญหาปัจจุบันวางอยู่บนฐานเศรษฐกิจเป็นหลัก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงแล้วราคาสินค้าค่าครองชีพที่สูงขึ้นก็จัดเป็นปัญหาที่มีระดับความรุนแรงสูงสุดเช่นกัน แต่ที่น่าสนใจคือปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองและข้าราชการซึ่งผู้ตอบเพียงร้อยละ 14 เท่านั้นที่ได้ประสบด้วยตนเอง กลับมีระดับความรุนแรงอยู่ในกลุ่มสูง ในเบื้องต้นจึงต้องพิจารณาว่าระดับความรุนแรงเกิดขึ้นจากปัจจัยสองด้านคือ การมีประสบการณ์โดยตรงและการให้คุณค่าเกี่ยวกับปัญหานั้น เช่น ปัญหาด้านความแตกแยกสามัคคีกันในสังคมที่มีผู้ตอบร้อยละ 21 เท่านั้นที่ประสบปัญหาข้างต้นต่อชีวิตจริงแต่ระดับความรุนแรงโดยรวมถูกให้ความสำคัญในระดับที่สูง

แผนภาพที่ 5.1 ความรุนแรงของปัญหาและสัดส่วนผู้ประสบปัญหาจำแนกตามภูมิภาค

ภาคเหนือ

ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	5.05
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.70
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.59
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.46
การว่างงาน/หางานยาก	4.38
การที่ลูกหลานไม่มีโอกาสได้เรียน	4.38
การชุมนุมทางการเมือง	4.31
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.29
การนอกใจของสามีภรรยา	4.11
รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย	4.08

กรุงเทพฯ

การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.65
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.64
การชุมนุมทางการเมือง	4.58
ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.53
การนอกใจของสามีภรรยา	4.46
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.35
การว่างงาน/หางานยาก	4.35
ภัยธรรมชาติ	4.32
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.23
การจำเป็นต้องตัดสินใจกับเจ้าหน้าที่รัฐ	4.15

ภาคตะวันออก

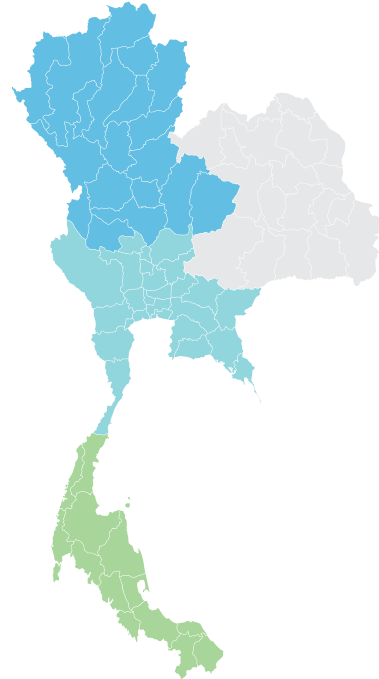
ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.71
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.69
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.67
การชุมนุมทางการเมือง	4.65
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.62
การว่างงาน/หางานยาก	4.48
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.33
การจำเป็นต้องตัดสินใจกับเจ้าหน้าที่รัฐ	4.33
การถูกเลือกปฏิบัติ/ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่เป็นธรรม	4.16
ภัยธรรมชาติ	4.15

ภาคตะวันตก

ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.75
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.75
การชุมนุมทางการเมือง	4.70
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.59
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.53
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.41
การว่างงาน/หางานยาก	4.37
การจำเป็นต้องตัดสินใจกับเจ้าหน้าที่รัฐ	4.34
มลพิษทางน้ำ	4.31
การนอกใจของสามี/ภรรยา	4.22

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	5.07
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.81
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.62
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.60
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.59
การว่างงาน/หางานยาก	4.58
การชุมนุมทางการเมือง	4.56
ความแห้งแล้ง	4.49
ภัยธรรมชาติ	4.44
การเป็นหนี้จากรัฐ	4.39

ภาคกลาง

ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.92
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.72
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.58
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.54
การชุมนุมทางการเมือง	4.36
การว่างงาน/หางานยาก	4.32
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.25
ภัยธรรมชาติ	4.15
รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย	4.02
มลพิษทางน้ำ	3.98

ภาคใต้

ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.56
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.55
ภัยธรรมชาติ	4.54
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.50
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.43
การว่างงาน/หางานยาก	4.32
การชุมนุมทางการเมือง	4.24
ยาเสพติด	4.19
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.13
มลพิษทางน้ำ	4.10

■ ประเด็นปัญหา 1 ใน 10 อันดับที่มีสัดส่วนผู้ประสบปัญหาสูงสุด

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยความรุนแรงของปัญหาที่ประสบ :
7 คะแนน = รุนแรงมาก และ 1 คะแนน = ไม่รุนแรงเลย

แผนภาพข้างต้น แสดงข้อมูลจากการสำรวจโดยจำแนกตามภูมิภาค เห็นได้ว่าลักษณะปัญหาที่เป็นตัวหนังสือสีแดงของแต่ละภูมิภาคเป็นปัญหาที่รุนแรงที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองเหมือนกัน ส่วนปัญหาที่มีได้ถูกทำให้เป็นตัวหนังสือสีแดงเป็นปัญหาที่ผู้คนแต่ละภูมิภาคเห็นเป็นปัญหาที่รุนแรงน้อยกว่า (หรือมีสัดส่วนการประสบในชีวิตประจำวันน้อยโดยไม่ติดลบอันดับแรกของปัญหาที่ประสบจริง) เป็นที่น่าสังเกตว่าปัญหาค่าครองชีพและราคาสินค้าที่สูงขึ้น เป็นปัญหาที่ได้รับการพิจารณาในฐานะปัญหาที่ผู้คนประสบพบเจอเป็นการทั่วไป และเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงอันดับแรกในทุกภูมิภาค ยกเว้นเพียงแต่เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาดังกล่าวรุนแรงที่สุด (ค่าระดับความรุนแรงอยู่ที่ 5.07 ซึ่งมีระดับความรุนแรงที่ใกล้เคียงกับภาคเหนือที่ 5.05) หากวัดเพียงระดับความรุนแรงแล้วยังมีประเด็นที่น่าสนใจในพื้นที่ภาคใต้ ที่ปัญหาด้านค่าครองชีพมีระดับความรุนแรงน้อยที่สุดอันน่าจะเป็นผลมาจากการพัฒนาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและพื้นที่อุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออกที่ทำให้ "ชาวใต้" ที่มีที่ดินของตนเอง (ปัญหาที่ดินทำกินมีสัดส่วนของผู้ประสบปัญหาน้อยกว่าภาคอื่นๆ) ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจที่ดีกว่าภูมิภาคอื่นที่มีระยะห่างจากส่วนกลางใกล้เคียงกัน (เช่นภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ตารางที่ 5.3 5 ปัญหาที่มีระดับความรุนแรงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5 ปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด	ระดับคะแนนความรุนแรง	สัดส่วนผู้ที่พบปัญหา
ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	5.07	75%
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.81	38%
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.62	13%
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.60	20%
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.59	13%

(ฐาน : 33,838)

ตารางที่ 5.4 5 ปัญหาที่มีระดับความรุนแรงของภาคใต้

5 ปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด	ระดับคะแนนความรุนแรง	สัดส่วนผู้ที่พบปัญหา
ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.56	73%
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.55	19%
ภัยธรรมชาติ	4.54	47%
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.50	11%
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.43	26%

(ฐาน : 13,875)

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยความรุนแรงของปัญหา 7 หมายถึง "รุนแรงมาก" และ 1 หมายถึง "ไม่รุนแรงเลย"

สำหรับพื้นที่กรุงเทพฯและปริมณฑล ความรุนแรงของปัญหาด้านปากท้องจะไม่ถูกจัดในลักษณะปัญหาที่มีความรุนแรงเท่ากับประเด็นด้านการทุจริตคอร์รัปชัน และความแตกสามัคคีกันในสังคม (ระดับความรุนแรงที่อยู่ที่ 4.65 และ 4.64) อันเป็นภาพสะท้อนว่าปัญหาและการให้ความรุนแรงของปัญหาไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกันเสมอไป ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคน “เมือง” มีแนวโน้มที่มีการรับรู้ปัญหาทางสังคมที่ไปไกลกว่าเรื่องปากท้อง โดยพิจารณาความสำคัญของปัญหาในแง่ “กติกาของการแข่งขัน” อันสะท้อนถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่มองว่าเป็นการเล่นนอกกติกาการแข่งขัน ควบคู่กับ “บรรยากาศของการแข่งขัน” หรือความสงบสุขในประเทศ ขณะที่พื้นที่อื่นอาจตั้งคำถามว่ากติกาของการแข่งขันหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอาจยังไม่เป็นธรรม โดยสะท้อนออกมาจากการพิจารณาปัญหาปากท้องในชีวิตประจำวันพื้นฐานที่ยังมิได้รับการแก้ไข

ในสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีความขัดแย้งที่รุนแรง ปัญหาชีวิตประจำวันที่ประชาชนเผชิญอยู่ มักถูกลดความสำคัญและแทนที่ด้วยปัญหาอื่นที่เสมือนมีความสำคัญสูงกว่า เพื่อเบี่ยงเบนประเด็นปัญหาข้างต้น จากการสำรวจพบว่าปัญหาปากท้องที่พบบ่อยไปในสังคม มีประเด็นที่น่าสนใจคือค่าครองชีพที่สูงขึ้น ถูกให้ความสำคัญว่ามีความรุนแรงอันดับหนึ่ง แต่ปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายกลับไม่มีความรุนแรงมากนักหากเปรียบเทียบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ตลาดแรงงานไทยมีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสต่อการหารายได้พิเศษ แม้ค่าครองชีพที่สูงขึ้นจะสร้างความกดดันและก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ เช่น ความเครียดและการเข้าหาอบายมุขแต่ประชาชนส่วนมากยังสามารถเอาตัวรอดในตลาดแรงงานได้

มิติด้านการเมืองมักได้รับการพิจารณาว่ามีระดับความรุนแรงสูงโดยเปรียบเทียบกับระดับของปัญหาที่ผู้ตอบเคยประสบจริง เช่น ปัญหาการชุมนุมทางการเมืองหรือความแตกแยกทางการเมือง อาจเป็นผลจากสภาพการเมืองปัจจุบันมีการเปลี่ยนผ่านจากการจัดการแบบประนีประนอมสู่การจัดการความขัดแย้งแบบเผชิญหน้ากันมากขึ้น ซึ่งขัดกับการรับรู้ทั่วไปทำให้มีแนวโน้มที่จะมองว่าปัญหาทางการเมืองปัจจุบันมีความรุนแรงกว่าปัญหาอื่น ขณะที่มิติทางสังคมเช่นความรุนแรงในครอบครัว การนอกใจระหว่างคู่สมรส หรือการไม่มีเวลาให้ครอบครัว มีสัดส่วนของปัญหาในระดับต่ำและความรุนแรงก็อยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 5.5 เปรียบเทียบลักษณะปัญหาที่พบบ่อย 5 อันดับแรก กับ 5 อันดับปัญหาที่เห็นว่ารุนแรง

อันดับ	5 อันดับปัญหาที่พบบ่อย	สัดส่วนปัญหาที่พบคำนวณจากประชากรทั้งหมด	5 อันดับปัญหาที่เห็นว่ารุนแรง	ระดับคะแนนความรุนแรง
1.	ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูง	77%	ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูง	4.88
2.	รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย	55%	ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.62
3.	ความเครียด	47%	การทุจริต คอร์รัปชัน	4.60
4.	ยาเสพติด	38%	ขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.56
5.	ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	30%	ความแตกแยกสามัคคี	4.50

เมื่อนำแนวโน้มข้างต้นมาพิจารณาตามภูมิภาค กรุงเทพฯมีลักษณะตรงกับลักษณะที่ได้พิจารณามาคือ แม้ประชาชนโดยมากจะเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจที่ค่าครองชีพมีอัตราสูงขึ้น แต่มองว่าปัญหาการทุจริต มีความรุนแรงอันดับแรก ควบคู่กับการกังวลเรื่องความแตกแยกในสังคมและที่น่าสนใจคือเป็นพื้นที่ที่ประชาชนเห็นว่าการนอกใจระหว่างสามีภรรยาเป็นปัญหาที่รุนแรง (แม้มีสัดส่วนของการประสบปัญหานี้ระดับต่ำมาก) ขณะที่ภูมิภาคอื่นไม่ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้เท่าใดนัก จึงจะเห็นได้ว่ากรุงเทพฯเป็นพื้นที่ที่ศูนย์กลางของบรรทัดฐานสังคมไทยสมัยใหม่ทั้งในแง่การเมือง และสังคม

ตารางที่ 5.6 10 อันดับปัญหาที่รุนแรงมากที่สุดในกรุงเทพฯ และสัดส่วนผู้ที่พบปัญหา

10 ปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด	ระดับคะแนน ความรุนแรง	สัดส่วนผู้ที่พบ ปัญหา
การทุจริต/คอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมือง	4.65	23%
ความแตกแยก/ไม่สามัคคีกันของคนในสังคม	4.64	38%
การชุมนุมทางการเมือง	4.58	38%
ค่าครองชีพ/ราคาสินค้าที่สูงขึ้น	4.53	82%
การนอกใจของสามี/ภรรยา	4.46	2%
การว่างงาน/หางานยาก	4.35	9%
การขาดแคลนที่ดินทำกิน	4.35	4%
ภัยธรรมชาติ	4.32	17%
ราคาพืชผล/สินค้าเกษตรตกต่ำ	4.23	9%
การจำเป็นต้องติดสินบนกับเจ้าหน้าที่รัฐ	4.15	12%

(ฐาน : 8,977)

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยความรุนแรงของปัญหา 7 หมายถึง "รุนแรงมาก" และ 1 หมายถึง "ไม่รุนแรงเลย"

ในภูมิภาคอื่น ๆ นั้นปัญหาเศรษฐกิจทั้งรายได้ การมีงานทำ รวมถึงปัญหาที่ดินทำกินยังคงเป็นปัญหาหลักของหลายพื้นที่ ภาคเหนือเป็นพื้นที่เดียวที่ยังระบุว่าปัญหาด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประชาชนในภูมิภาค ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่ประชาชนประสบปัญหาหายาเสพติดสูงสุดและเป็นพื้นที่ที่ระบุถึงปัญหาการทุจริตของข้าราชการและนักการเมืองมีความรุนแรงเช่นกัน

ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาหลัก และเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงในทุกภูมิภาคเว้นเพียงแต่กรุงเทพฯ ที่มองเรื่องทุจริตคอร์รัปชันว่าเป็นเรื่องที่มีความรุนแรง สิ่งนี้สอดคล้องกับการพิจารณาของประชาส ปันตบแต่ง (Pintobtaeng, 2011) นักวิชาการด้านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จากคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมองปัญหาทุจริตเป็นเพียงการใช้เล่ห์เหลี่ยม หลอกลวงชาวบ้านในชนบทเป็นการพิจารณาแบบไม่ครบถ้วน เพราะในด้านหนึ่ง “ชาวบ้าน” นับเป็นกลุ่มที่ต้นตัวในผลประโยชน์ของตน แม้การซื้อเสียงหรือการทุจริตจะปรากฏชัดในแทบทุกพื้นที่ของสังคมไทย แต่มีใช้ปัจจัยเดียวที่ทำให้ผู้มีอำนาจเป็นที่ยอมรับในสังคม ผลการสำรวจสามารถขยายผลได้ว่านิยามของความรุนแรงในการทุจริตอาจมีได้วางอยู่บนฐานเดียวกัน หากแต่ปัญหาด้านปากท้อง การกระจายรายได้ และความไม่มั่นคงในชีวิต นับเป็นปัญหาสำคัญที่มีอาจจะเลยได้

5.4 ความคาดหวังต่อประเทศชาติในอนาคต

ข้อถกเถียงเรื่องการเปลี่ยนผ่านทางสังคมมีในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน นับจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการก้าวสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ อย่างไรก็ตาม วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 นำสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาและเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการรื้อฟื้นแนวทางชีวิตแบบทางเล็ก แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกพูดถึงอย่างกว้างขวาง แต่จากการสำรวจช่วงปี 2554 พบว่าสังคมไทยให้คุณค่าเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและจริยธรรมแบบดั้งเดิมน้อยลง โดยความคาดหวังโดยมากให้ความสำคัญกับเงื่อนไขชีวิตประจำวัน เช่น รายได้ อำนาจซื้อที่เหมาะสมกับค่าครองชีพ

จากข้อมูลพบว่า ประชาชนส่วนมากให้ความสำคัญกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ โดยร้อยละ 68 ประารถนาให้ในอนาคตเศรษฐกิจดี ประชาชนมีรายได้มากขึ้น ควบคู่กับการคาดหวังด้านค่าครองชีพ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็อยู่ในสัดส่วนที่สูงอันดับต้นๆ เช่นเดียวกัน ลักษณะข้างต้นเป็นภาพสะท้อนการเติบโตเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ นับแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้น มาที่รัฐให้โอกาสทางการค้า การลงทุน แทนที่การสนับสนุนด้านความเสมอภาค การที่ประชาชนต้องรับผิดชอบชีวิตตัวเองทำให้ความคาดหวังทั้งหมดไปอยู่กับอำนาจซื้อและโอกาสหารายได้ของตนเอง อันมาควบคู่กับความปรารถนาให้เกิดความสามัคคีและมีความหลีกเลี่ยงความแตกแยกทางการเมือง (ร้อยละ 35) เพื่อให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ (ร้อยละ 13) และให้การทำงานอาชีพมีความมั่นคง (ร้อยละ 22)

การคาดหวังการจัดการจากภาครัฐมีระดับที่ลดลง สวนทางกับสัดส่วนที่ประชาชนต้องการอำนาจซื้อที่มากขึ้นโดยปรากฏในสัดส่วนของความคาดหวังในด้านอัตราการจ้างงาน ค่าครองชีพ และอัตรารายได้ (ร้อยละ 22, 31 และ 68 ตามลำดับ) การคำนึงถึงการพัฒนาโดยรัฐมิได้เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากนัก พิจารณาได้จากข้อมูลการสำรวจที่คาดหวังการดูแลด้านการพัฒนาจากภาครัฐอยู่ในระดับที่ไม่สูงนักเช่น การพัฒนาด้านสิทธิการศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 8 ด้านสาธารณสุขไปอยู่ที่ร้อยละ 13 ซึ่งเป็นผลทางอ้อมจากการผลักดันการรับผิดชอบชีวิตตนเองสู่ระดับปัจเจกชน ดังนั้นอำนาจซื้อและโอกาสในการลงทุนจึงกลายเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะนำสู่โอกาสด้านอื่น ความเสมอภาคทางสังคมอื่นๆ จึงถูกลดทอนสู่ความเสมอภาคด้านการค้าและการลงทุนเท่านั้น

ประเด็นที่น่าสนใจคือการให้ความสำคัญด้านจริยธรรมและศีลธรรม หรือการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 7 และร้อยละ 6 ตามลำดับ) ดูจะไม่ใช่ว่าเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่มองเป็นแนวโน้มของการพัฒนาสังคมในอนาคต ซึ่งเป็นภาพสะท้อนสองด้านคือด้านหนึ่งการขยายตัวของวิถีชีวิตสมัยใหม่และความเป็นปัจเจกนิยมที่วัดด้วยความสามารถและประสิทธิภาพเป็นหลัก กำลังก้าวเข้ามาแทนที่ศีลธรรมและจริยธรรมแบบดั้งเดิม อันนำไปสู่การปรับตัวเข้าสู่บรรทัดฐานแบบใหม่ซึ่งมิได้หมายความว่าสังคมนั้นจะกลายเป็นสังคมไร้ศีลธรรม หากแต่เป็นสังคมที่มีบรรทัดฐานแบบใหม่ที่สอดคล้องกับลักษณะชีวิตประจำวันมากขึ้น อีกด้านหนึ่งอาจตีความได้ว่า จริยธรรม ศีลธรรมหรือแนวทางการดำเนินชีวิต พัฒนาสู่การเป็นแนวทางส่วนบุคคลที่เป็นคติประจำในการดำเนินชีวิต ขณะที่แนวทางพัฒนาสังคมอันเป็นเรื่องส่วนรวมจะใช้อีกบรรทัดฐานหนึ่งเพื่อตอบสนองชีวิตประจำวันที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น

ตารางที่ 5.7 ความคาดหวังของประชาชนต่อประเทศไทยในอนาคต

ความคาดหวังต่อประเทศไทยในอนาคต	ร้อยละ
เศรษฐกิจดีขึ้น/ประชาชนมีรายได้มากขึ้น	68
คนไทยมีความสามัคคีกัน/ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก	35
ค่าครองชีพต่ำลง/สินค้าราคาถูกลง	31
ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีมากขึ้น	28
บ้านเมืองสงบ/ไม่มีการก่อการร้าย	23
มีการจ้างงานมากขึ้น/ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง	22
การเมืองมีเสถียรภาพ/มั่นคงมากขึ้น	13
ไม่มีการคอร์รัปชัน/รัฐบาลตั้งใจทำงานอย่างซื่อสัตย์เพื่อประเทศไทย	13
มีการพัฒนาสาธารณูปโภค/สิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น น้ำ ไฟ ถนน ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น	10
คนไทยมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	9
มีการพัฒนาด้านการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม	8
มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน/ปลอดภัยจากยาเสพติดและอาชญากรรม	8
คนไทยยึดถือศีลธรรม/จริยธรรม	7
มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี/การติดต่อสื่อสาร	6
คนไทยดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง/ตามรอยพระราชดำริ	6
มีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์	5
ปราศจากภัยพิบัติและภัยธรรมชาติต่างๆ	5
อื่นๆ	1

(ฐาน : 100,000)

หมายเหตุ : ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

สีแดง แสดงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ

สีเขียว แสดง เงื่อนไขทางด้านศีลธรรม จริยธรรม

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ สุนัย จุลพงศธร (2550) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของเศรษฐกิจแบบชุมชน และสะท้อนกลไกอำนาจรวมศูนย์ของผู้มีอำนาจเหนือสมาชิกทั่วไปในชุมชน ศีลธรรมและจารีตแบบเดิมจึงมิได้ตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่มากเท่ากับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนมีสิทธิอำนาจในการกำหนดชีวิตตนเองมากขึ้นแม้จะต้องเผชิญกับความเปราะบางแบบใหม่จากระบบการแข่งขันเสรีและการรับผิดชอบตนเอง แต่ยังนับเป็นทางเลือกที่ดีกว่าระบบจารีตชุมชนแบบเดิม

สรุปและทิศทางในอนาคต

สรุปและทิศทางในอนาคต

6.1 สืบประเด็นสำคัญจากเสียงคนไทย

คำตอบจากเสียงคนไทยจำนวน 100,000 คน ที่บ่งชี้ความอยู่ดีมีสุข ทัศนคติ และความเชื่อมั่น ความคิดที่มีต่อการพัฒนา ปัญหาด้านสังคมและการเมือง เป็นภาพสะท้อนปัญหาและวิธีการมองปัญหาของคนไทยในปัจจุบัน แม้มีหลายประเด็นที่ดูเสมือนว่าไม่มีความแปลกใหม่สัก เช่น ปัญหาความเครียดจากเศรษฐกิจหรือความกังวลต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ในประเด็นที่คุ้นชินในสังคมไทยนี้กลับสะท้อนความแปลกใหม่ในหลายประเด็นที่ดูเหมือนขัดแย้งกันแต่ก็สามารถอยู่ด้วยกันได้ (paradox) เช่น การให้ความสำคัญกับครอบครัวในสังคมไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก แม้สภาพเศรษฐกิจสังคมโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหรือความขัดแย้งในลักษณะที่ว่า คนไทยวิตกกังวลต่อการทุจริตอย่างจริงจังแต่กลับให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในสังคมน้อยลง หรือการที่สังคมไทยเรียกร้องการช่วยเหลือในลักษณะ“คนดี”มากกว่าจิตสาธารณะเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืน ในประเด็นที่น่าสนใจดังตัวอย่างข้างต้นสามารถสรุปได้เป็นข้อค้นพบสำคัญ 10 ประเด็น ได้แก่ ครอบครัวยังอบอุ่น แต่ (ไม่รู้ถึง) ภัยพิบัติรุนแรงและปัญหาสิ่งแวดล้อม คอร์รัปชันที่กัดกร่อนสังคม บริโภคอย่างคิดเป็นในเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ สุขภาพจิตและความเครียดจึงมาเยือน ห่วงเสถียรภาพและความสามัคคีของบ้านเมือง อยากปลุกฝังเยาวชน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ พัฒนาประชาธิปไตยและสังคมเชิงรุก และฝากความหวังไว้ที่จิตอาสาเพื่อสังคมสาธารณะ การนำเสนอในส่วนนี้จะเสนอประเด็นแต่ละด้านที่สะท้อนออกมาจากเสียงของ “คนไทย” และแนวทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักได้แก่ ครอบครัว ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม จะมีบทบาทในประเด็นดังกล่าว

6.1.1 ครอบครัวยังอบอุ่น

ผลการสำรวจได้ชี้ให้เห็นว่า คนไทยให้ความสำคัญกับครอบครัวอย่างมากและมีทัศนคติครอบครัวในแง่ดีดังปรากฏอยู่ในผู้ตอบจากทุกพื้นที่และทุกสถานะทางสังคม แต่ที่น่าสนใจคือประชาชนในพื้นที่ยากจนไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันเป็นพื้นที่ที่มีการอพยพภายในประเทศสูง หรือครอบครัวอยู่พร้อมหน้ากันน้อยกว่าภูมิภาคอื่น กลับเป็นพื้นที่ที่มีความรู้สึกผูกพันต่อครอบครัวสูง ขณะที่กลุ่มครอบครัวเดี่ยวหรือชนชั้นกลางในเมืองก็มีความผูกพันต่อครอบครัว เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จากการสำรวจข้อมูลด้านอื่น สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย มีปัญหาในชีวิตประจำวันด้านเศรษฐกิจการเมืองที่ค่อนข้างรุนแรง แต่ในประเด็นครอบครัวกลับมีความเห็นพ้องกันจากทุกกลุ่ม

จากการสำรวจ ครอบครัวยังคงเป็นประเด็นที่คนไทยให้ความสำคัญและเป็นมิติที่ได้รับการพิจารณาว่ามีคุณลักษณะที่เป็นบวกมากกว่ามิติอื่น ๆ อย่างไรก็ดี มีข้อเท็จจริงสำคัญคือปัญหาด้านเศรษฐกิจปากท้อง ค่าครองชีพ ความเครียด การว่างงาน ที่ดินทำกิน ทำให้ยากที่จะสรุปว่า ครอบครัวไทย “อบอุ่น” แบบไม่มีเงื่อนไข สำหรับชนชั้นกลางในเขตเมือง ครอบครัวมีลักษณะเป็นเกราะกำบังจากโลกภายนอกที่แข่งขันและไม่เป็นมิตร สำหรับคนจนเมืองและชนบท ครอบครัวถูกสร้างให้เป็นเป้าหมายของการอุทิศตนและทำงานหนัก เพื่อให้ลูกหลานพ่อแม่พ้นจากสภาพความเป็นอยู่ที่มีมา ดังนั้นครอบครัวอบอุ่นจึงวางอยู่บนความขัดแย้งในตัวเอง ระหว่างชีวิตประจำวัน กับโลกแห่งความเห็นใจจริง ภาพการรับรู้ “ครอบครัวแสนสุข” ในสังคมไทยถูกทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและไม่มีที่ว่างต่อการตั้งคำถาม

ความอบอุ่นของครอบครัวจึงจำเป็นต้องเป็นมากกว่าแค่เกราะกำบังที่เลื่อนลอย ครอบครัวจำเป็นต้องมีพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น ทัศนียภาพของครอบครัวที่กำหนดบทบาทสถานภาพที่ตายตัวที่มีความเป็นทางการสู่ครอบครัวที่มีการรับฟังในวิถีชีวิตของทุกคน (ความเป็นทางการของครอบครัวมักสูงขึ้นในสังคมเมืองและผู้คนที่สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น) การรับฟังนี้จะทำให้การเผชิญหน้าปัญหาพร้อมกันยังผลในทางปฏิบัติมากขึ้น ภาคธุรกิจพึงจัดกิจกรรมส่งเสริมบทบาทของสมาชิกต่างๆ ให้มีกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งให้เห็นถึงประโยชน์ของครอบครัวอบอุ่นและผลกระทบต่อสังคมจากปัญหาในครอบครัว รวมถึงการจัดสวัสดิการสำหรับพนักงานให้ครอบครัวมีความสุขในครอบครัว เพื่อเป็นการเชื่อมต่อชีวิตที่ทำงานกับชีวิตครอบครัวเข้าไว้ด้วยกัน

ขณะที่ภาครัฐจำเป็นต้องมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การวางแผนครอบครัวและการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์เพื่อลดปัญหาภายในครอบครัวซึ่งเกิดจากเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการไม่พร้อมที่จะมีบุตร พร้อมกันนี้สวัสดิการจากรัฐก็เป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยทำให้ครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล การพัฒนาเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ของการเลี้ยงบุตร การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและไม่มีค่าใช้จ่าย ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่ต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบโดยตรงของวัยทำงาน ซึ่งจะทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในครอบครัวเป็นไปอย่างเปิดกว้างมากขึ้น

องค์กรพัฒนาเอกชนต้องมีบทบาทในการสร้างแนวร่วมกับตัวแสดงข้างต้นไม่ว่า จะเป็นครอบครัว ภาคธุรกิจและภาครัฐ หลีกเลียงวิธีคิดแยกประเด็นและนำเดี่ยว ซึ่งมักพบในองค์กรพัฒนาเอกชนทั่วไป โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อลดปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว เช่น ความรุนแรงภายในครอบครัวหรือการปลุกฝังค่านิยมต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้เห็นว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวไม่ใช่พื้นที่ส่วนตัวหากแต่ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอื่นๆ ของสังคมทั้งหมด ทั้งหมดนี้เป็นแนวข้อเสนอเบื้องต้นจากข้อมูล เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ในการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวที่มีฐานคิดที่ดีอยู่แล้วสู่การเป็นตัวแสดงที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อปัญหาในภาวะปัจจุบันได้มากขึ้น

อาเล็กซานดรา คอลลอนไท (Kollontai, 1988) นักเคลื่อนไหวชาวรัสเซีย ได้มีข้อเสนอเกี่ยวกับครอบครัวอย่างน่าสนใจว่า ครอบครัวต้องเป็นมากกว่าเชื้อฮูซีหรือเกราะกำบัง หากแต่ต้องสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งสังคมต้องไม่ปล่อยให้ครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว สังคมที่ดีต้องทำให้ประชาชนไม่รู้สึกแตกต่างระหว่างชีวิตครอบครัวและข้างนอกครอบครัว กล่าวคือต้องสร้างความรู้สึกเอื้ออาทรและดูแลระหว่างกันในสังคมไม่ต่างจากภายในครอบครัว

ในมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ ความสุขมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขหลากหลายประการ (ณัฐสารณณ์ เลียมจรัสกุล, 2553) ปัจจัยที่กำหนดความรู้สึกสุขได้แก่ปัจจัยภายใน เช่น พันธุกรรม ยีนส์ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เช่น อายุ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับความรู้สึกสุข ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบความสัมพันธ์ต่างกันไปตามพื้นฐานทางสังคม ในสังคมที่มีการกระจายรายได้ดีหรือมีระบบสวัสดิการที่ดีสำหรับประชาชนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับความสุขจะเป็นรูป U คือ ในช่วงต้นของอายุ มีแนวโน้มจะมีความสุขในเกณฑ์สูง และจะลดต่ำลงเมื่อเข้าสู่วัยกลางคนที่เป็นวัยทำงานและรับผิดชอบต่อครอบครัวและมีแนวโน้มว่าจะมีระดับความสุขที่สูงอีกครั้งในช่วงปลายของชีวิต

สำหรับปัจจัยด้านการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความรู้สึกสุขยังไม่สามารถอธิบายทิศทางความสัมพันธ์กันได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากระดับการศึกษาสามารถส่งผลได้ทั้งทางบวกและลบ เช่น ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเป็นผลดีต่อโอกาสการทำงาน สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้ ขณะเดียวกัน ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็เป็นปัจจัยทำให้เกิดความคาดหวังในชีวิตที่ดีขึ้น รายได้ที่สูงขึ้น แต่หากไม่สามารถแข่งขันได้ ผู้ที่จบการศึกษาสูงอาจมีแนวโน้มเป็นทุกข์มากกว่าคนที่มัธยมศึกษาต่ำกว่า

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาของริชาร์ด เลย์ยาร์ด (Richard Layard) รายได้ของประชากรในประเทศที่มีระดับรายได้ต่อหัวต่ำจะมีความรู้สึกสุขน้อยกว่าประเทศที่มีระดับรายได้ต่อหัวสูง แต่การเพิ่มของรายได้ อาจไม่ได้มีผลต่อระดับความสุขเสมอไป โดยเฉพาะประเทศที่มีระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น รายได้มีส่วนในการอธิบายความรู้สึกสุขน้อยมาก ชาร์ลส์ เคนนี่ (Charles Kenny) เสนอว่า ความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น (necessary condition) สำหรับความสุข แต่ไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficient condition) ที่จะนำมาซึ่งความสุข

ปัจจัยทางครอบครัวและสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน รวมถึงความเหนียวแน่นของปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมหรือทุนทางสังคมในแต่ละชุมชนจะมีผลต่อความรู้สึกทางบวกของความสุข และปัจจัยการเมือง อิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้คน ความเท่าเทียมกันของผู้คน มีผลกำหนดความรู้สึกสุขได้

ในทางการเมือง ผู้ที่ให้ความสนใจการเมืองมากจะมีสัดส่วนระดับความไม่รู้สึกสุขมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยกลุ่มที่พอใจและไม่พอใจกับสถานการณ์บ้านเมืองต่างมีความรู้สึกสุขในทางลบ ฉะนั้นความเครียดจากการติดตามข่าวสารอาจส่งผลต่อระดับความสุข

6.1.2 แต่ (ไม่รู้ถึง) ภัยพิบัติรุนแรงและปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงลักษณะบางอย่างของคนไทยที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการภัยพิบัติระยะยาว เช่น การเล็งผลระยะสั้น รักสบาย ขาดวินัย จากตัวอย่างปัญหาอุทกภัยในเขตภาคกลางปี 2554 แม้ด้านหนึ่งจะชี้ให้เห็นความบกพร่องในการจัดการของทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำ แต่ปัญหาสำคัญที่ต้องชี้คือ คนไทยโดยทั่วไปไม่ได้มีการตระเตรียมที่ดีพอ การขาดจิตสำนึกสาธารณะนับเป็นประเด็นสำคัญ โดยพิจารณาเรื่องการ “เอาตนเองให้รอดก่อน” อันนำมาสู่การกักตุนสินค้า ขึ้นราคา ภาพโดยทั่วไปอาจตรงข้ามกับที่ทางการมักนำเสนอที่ว่า “คนไทยไม่ทิ้งกัน” จากเหตุการณ์ข้างต้น สะท้อนวิธีการมองปัญหาภัยพิบัติของคนไทยว่ามีความเป็นปัจเจกชนนิยม มากกว่าการมองปัญหาในลักษณะปัญหาสาธารณะร่วมกัน

ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั้งประเทศไทยและทั่วโลก ที่เกิดจากภาวะโลกร้อนหรือจากมนุษย์เองมีผลกระทบในวงกว้างและรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม แผ่นดินไหว ไฟป่า ดินถล่ม ฝนแล้ง สึนามิ ฯลฯ จากการสำรวจในครั้งนี้ คนไทยคิดว่าภัยธรรมชาติเป็นปัญหาที่มีความรุนแรง 1 ใน 10 แต่ก็ไม่ได้เรียนรู้ว่าภัยพิบัติเหล่านี้เกิดได้อย่างไรและมีผลกระทบต่อชีวิตของตนอย่างไร ปรากฏการณ์อุทกภัยที่

เกิดขึ้นในปี 2553 และ 2554 แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมเสี่ยงภัยดังที่แอนโทนี กิดเด็นส์ (Giddens, 1991) ได้ระบุไว้ว่า สังคมในช่วงสมัยใหม่ตอนปลาย (late modernity) เป็นสังคมเสี่ยงภัย (risk society) ภัยที่จะเกิดขึ้นในสมัยใหม่ตอนปลายมีทั้งภัยจากการก่อการร้าย อาวุธนิวเคลียร์ และภัยจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่จะปรากฏในรูปของภัยพิบัติต่างๆ การเตรียมแผนรับมือกับภัยเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมต้องเตรียมการเอาไว้ สังคมไทยเป็นสังคมที่เคยชินกับความอยู่ดีมีสุขมาแต่เดิม ภัยธรรมชาติที่เคยเกิดขึ้นไม่รุนแรงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ทำให้ขาดการเตรียมพร้อมในทุกระดับ แม้เสียงของคนไทยจะระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาแต่ก็ไม่ใช่ว่าปัญหาที่เห็นว่ารุนแรงหรือพบบ่อย ผู้ตอบยังให้ความสำคัญเรื่องสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในลำดับหลังๆ ดังจะพบว่าเมื่อผู้ตอบที่เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะแย่ลงเพราะปัญหาภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติมีเพียงร้อยละ 1 และการปลูกฝังเยาวชนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็ได้รับความสำคัญเพียงร้อยละ 7 ในอนาคตความตระหนักถึงในเรื่องการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนทักษะในการดำรงชีวิตในสภาวะฉุกเฉินย่อมจะเป็นเนื้อหาหลักที่ทุกฝ่ายจะให้ความสำคัญมากขึ้นโดยไม่ต้องผลักดันมาก

เมื่อพิจารณาร่างแผนเพื่อรับมือ แก๊ซ และจัดการกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยพบว่ายังทำได้ไม่เต็มที่ ไม่ว่าจะจากเหตุผลด้านงบประมาณ ด้านการเมือง หรือด้วยการไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ครั้งที่ผ่านมา หรือจากประสบการณ์จากต่างประเทศ เช่น กรณีประเทศญี่ปุ่นที่เกิดเหตุการณ์สึนามิกับความมีระเบียบวินัยของคนญี่ปุ่น และการบริหารจัดการสภาวะหลังเกิดภัยพิบัติที่ทำให้ปัญหาต่างๆ คลี่คลายไปได้เร็ว ฯลฯ รวมถึงการไม่มองปัญหาและจัดการอย่างเป็นองค์รวม แต่จัดการกับปัญหาแบบลูปหน้าปะจุมุกและเป็นแบบแยกส่วน หากพิจารณาการเกิดอุทกภัยในปี 2554 นี้กับผลการสำรวจ ที่พบว่าคนไทยมีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและไม่ระเบียบวินัย และการที่ตนเองจะอยู่ดีมีสุขได้ มีความเกี่ยวข้องกันน้อยมากกับการตระหนักถึงการทำงานของรัฐบาลในการจัดการกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ รวมถึงบทบาทของรัฐบาลในการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ ผลการสำรวจที่เกิดขึ้นมานี้แสดงให้เห็นว่าการตระหนักในความรุนแรงของปัญหา การแก้ไขจัดการกับปัญหาของทั้งระดับบุคคลและระดับรัฐยังมีไม่มาก อีกทั้งการเรียนรู้ก็ยังไม่มากอีกเช่นกันนอกจากนั้นยังต้องสร้างวินัยแยกขยะในทุกครอบครัว เพื่อให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติกลับมาใช้ใหม่ได้และช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่เสียงคนไทยบอกในการสำรวจนี้คือ แม้ปัญหาภัยธรรมชาติและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นปัญหาที่คนไทยประสบอยู่ตลอดทุกปีและคนไทยเองก็เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตจะแย่ลง ส่วนหนึ่งเพราะปัญหาภัยพิบัติ/ภัยธรรมชาติต่างๆ แต่คนไทยก็ยังไม่รู้ถึงวิกฤตและความรุนแรงของปัญหา ยังคงมองโลกในด้านที่ดีอย่างมีความหวังว่าจะมีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และปราศจากภัยพิบัติและภัยธรรมชาติต่างๆ ความหวังในทางบวกนี้ของคนไทยไม่นำไปสู่การเชื่อมโยงกับการตระหนักในศักยภาพของตนเองในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาหรือบรรเทาปัญหาเท่าใดนัก เพราะความเห็นที่มีต่อการพัฒนาประเทศและสิ่งที่ต้องการปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลัง เพื่อแก้ไขปัญหาคอรัปชั่นและภัยธรรมชาติยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อยมาก อย่างไรก็ตามเหตุการณ์อุทกภัย 2554 ที่เกิดขึ้น แม้จะปรากฏว่ามีประชาชนบางส่วนที่คาดหวังความช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ก็มีประชาชนและหน่วยงานเอกชนบางส่วนที่แสดงความกระตือรือร้นและมีบทบาทเชิงรุกมากกว่าภาครัฐ ในการช่วยกันบรรเทาและจัดการกับปัญหา

ครอบครัวกับสมาชิกในครอบครัว สามารถเริ่มต้นได้ด้วยการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไม่
ระมัดระวัง มีจิตสำนึกทรัพยากรธรรมชาติ เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการเปิดช่องทางในการเรียนรู้ของ
ตนเองเพื่อเรียนรู้ถึงปัญหา สภาพปัญหาและการรับมือกับภัยธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
อุทกภัยหรือภัยหนาวก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการไม่ประมาทในระดับบุคคล เนื่องจากสื่อที่มีอยู่มากใน
ปัจจุบันได้พยายามนำเสนอประสบการณ์และแนวทางการแก้ไขและรับมือกับปัญหา นอกจากนี้การ
ตระหนักในศักยภาพของตนเองโดยการลดการพึ่งพิงจากรัฐเพื่อให้ตนเองนั้นสามารถช่วยเหลือตนเอง
ได้และช่วยเหลือผู้อื่นได้ จะทำให้สามารถเผชิญกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและปัญหาได้อย่างมีสติ
พร้อมกันนั้นการอบรมสั่งสอนคนในครอบครัวถึงสาเหตุ การวางแผน การเตรียมการรับมือพิบัติ จะ
ช่วยสร้างเยาวชนที่มีสติได้

ภาคธุรกิจ บทบาทในการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ เป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจได้มีการดำเนินการ
อยู่แล้ว เช่น การบริจาคเงิน การแจกผ้าห่ม แจกน้ำ แจกข้าว แจกยารักษาโรค อุปกรณ์ยังชีพต่างๆ
ฯลฯ จากเหตุการณ์อุทกภัยในปี 2554 พบว่า ภาคธุรกิจทั้งภาคการผลิตและบริการได้มีส่วนร่วมใน
เหตุการณ์ครั้งนี้ชัดเจนขึ้นตามความรู้ความสามารถ เช่น การจัดทำคลิปเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ
น้ำท่วม การเป็นสื่อกลางในการร่วมบรรเทาปัญหาความทุกข์ของผู้ประสบภัย ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การ
สร้างความเข้มแข็งของภาคธุรกิจต่างๆ ร่วมกันในการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในด้านสิ่งแวดล้อม อาจ
ต้องมากขึ้นโดยเฉพาะการป้องกันหรือชะลอปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ให้รุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะการ
ดำเนินการของธุรกิจบางประเภทที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานผลิต
รถยนต์ เพราะการปล่อยควันพิษ การปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลองและทะเล ฯลฯ คือสิ่งที่เป็นความ
รับผิดชอบโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนและประเทศชาติ

ในระดับประเทศ ภาครัฐเองต้องตระหนักในศักยภาพที่แท้จริงของตนเองและยอมรับกับปัญหาและ
ความรุนแรงของภัยพิบัติ เพื่อบูรณาการความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งภาครัฐ
ภาคเอกชน รวมทั้งประสบการณ์ ความรู้ การบริหารจัดการจากต่างประเทศ เช่น การบริหารจัดการ
วางแผนในการจัดการกับภัยพิบัติสึนามิที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น อุทกภัยที่เกิดขึ้นในประเทศอิตาลี
ฯลฯ เพื่อวางแผนในการรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างไม่ประมาท นอกจากนี้การนำเสนอและให้
ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงไม่มากและไม่น้อยกว่าความเป็น
จริง เพื่อมิให้คนไทยเกิดความตื่นตระหนกขณะเดียวกันก็ไม่ประมาทจะเป็นการช่วยภาครัฐในการ
จัดการกับปัญหาได้ง่ายขึ้น

ภาคประชาสังคม จากเหตุการณ์อุทกภัย ปี 2554 นี้ เราได้เห็นบทบาทของภาคประชาสังคมค่อนข้าง
มากในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่สิ่งที่จะต้องทำต่อไปคือทำอย่างไรให้ความร่วมมือร่วมใจ
ที่มึนนั้นมีการดำเนินการต่อ มีความก้าวหน้าในด้านของการร่วมกันคิด วางแผน ป้องกันและรับมือกับ
ภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราวแล้วก็ดีใจเป็นครั้งคราวว่าคนไทย
มีน้ำใจไม่ทิ้งกัน เพราะการคิดและหวังเช่นนี้ทุกครั้งไปเป็นความประมาทในสิ่งที่รู้กันดีอยู่แล้วว่าภัย
พิบัติจะเกิดขึ้นไม่ช้าก็เร็ว

6.1.3 คอร์รัปชันที่กัดกร่อนสังคม

การคอร์รัปชันถือเป็นภัยพิบัติทางสังคมที่กระทบคนไทยทั่วประเทศ ขณะเดียวกันก็บั่นทอนการพัฒนาประเทศและโครงสร้างทางการเมืองที่คนไทยทั่วประเทศต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญความพยายามในการจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านี้มีอยู่ตลอด ทั้งการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อดูแลตรวจสอบปราบปรามและลงโทษ การปรับแก้กฎหมาย การร่วมการสอดส่องดูแลขององค์กรภาคสังคม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน การจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงการพูดคุยถกเถียงกันผ่านเวทีประชุม สัมมนาและพื้นที่สาธารณะที่เป็นเว็บไซต์ บล็อก ฯลฯ แต่ปัญหานี้ก็ยังคงมีอยู่ การเรียนรู้จากปัญหาที่ผ่านๆมา ไม่มีการถอดบทเรียนเพื่อเอาใจจริงเอาใจกับการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างประเทศ เช่น การคอร์รัปชันในประเทศฟิลิปปินส์ ความหายนะทางเศรษฐกิจจากนโยบายประชานิยมของประเทศอาร์เจนตินา ฯลฯ เหล่านี้เป็นบทเรียนที่ต้องมีการขยายวงข้อมูลและความรู้เพื่อสร้างการตระหนักรู้ในความสำคัญของการคอร์รัปชันที่เป็นเสมือนมะเร็งร้ายที่เกาะกินประเทศไทยทั่วประเทศ

ทัศนคติที่คนไทยมีต่อคนไทยด้วยกันเอง มองว่าคนไทยทุจริตซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และเมื่อพิจารณาไปที่ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาทั้งระดับชุมชนและจังหวัดก็พบว่า การที่สังคมชุมชน/ประเทศไม่พัฒนา ส่วนหนึ่งก็เพราะปัญหาการคอร์รัปชัน/ทุจริตของนักการเมือง/ผู้นำชุมชน รวมถึงปัญหาการเล่นพวกพ้อง/เส้นสาย/มีผู้มีอิทธิพลครอบงำชุมชน การจำเป็นต้องติดสินบนกับเจ้าหน้าที่รัฐ และที่สำคัญปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่รุนแรงที่สุด 1 ใน 5 ของทุกภาคในประเทศ แต่การไม่ตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตั้งแต่ประชาชนไปจนถึงรัฐบาล ทำให้การคอร์รัปชันยังคงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยและนับวันการยอมรับในการคอร์รัปชันก็จะหยั่งรากลึกกลงไปเรื่อยๆ

สิ่งที่เสียงคนไทยบอกในการสำรวจครั้งนี้คือ แม้ปัญหาการคอร์รัปชันจะยังคงมีอยู่และกลายเป็นปัญหาระดับโครงสร้างที่แทรกซึมเข้าไปในทุกพื้นที่ทุกระดับ แต่คนไทยก็ยังคงมีความคาดหวังต่อประเทศชาติในอนาคตว่าจะไม่มีการคอร์รัปชัน รัฐบาลจะตั้งใจทำงานอย่างซื่อสัตย์เพื่อประเทศชาติ แต่ความหวังของคนไทยกับการตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกันเท่าใดนัก เพราะความเห็นที่มีต่อการพัฒนาประเทศและสิ่งที่ต้องการปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลังเพื่อแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อยมาก ความคาดหวังเพื่อรอให้สิ่งต่างๆดีขึ้นแม้เป็นเรื่องที่ดีที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาทุกอย่างยังสามารถแก้ไขได้ แต่การที่คนไทยไม่ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาและไม่มองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่แก้ไขปัญหาได้ทำให้ปัญหาทั้งหลายนี้ก็จะยังคงมีอยู่และรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

ครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความคิด ค่านิยม ความเคยชิน ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันที่คนทั่วไปในสังคมมองการคอร์รัปชันว่าเป็นธรรมดา เป็นเรื่องปกติ ใครๆ ก็ทำกัน ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอุปถัมภ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้การยกย่องผู้ที่มียศถาบรรดาศักดิ์ ฯลฯ การแก้ไข ปรับเปลี่ยน แม้อาจเปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างช้าเพราะอาจเกิดความคิดว่า ถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ทำ หรือถ้าเราทำเราจะได้รับผลลัพธ์/ผลกระทบในทางร้าย แต่การปรับวิธีคิดและมุมมองไปที่ผลลัพธ์และผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นจากการทุจริตคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบ ผ่านการศึกษา

หาความรู้และติดตามข่าวสารจะช่วยชะลอความรุนแรงของปัญหาได้ขณะเดียวกันการค่อยๆ ปรับวิธีการมองตนเองด้วยการเห็นคุณค่าในความรู้ ความสามารถ การรู้จักความพอเพียง จะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยบรรเทาปัญหาคอร์รัปชันได้

ภาคธุรกิจ การเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐในรูปของคณะกรรมการเพื่อการลดปัญหาด้านการคอร์รัปชันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดทอนปัญหาได้ แต่ตัวแทนของภาคธุรกิจที่เข้าไปนั้นก็ไม่ใช่ทุกประเภทธุรกิจจะมีเพียงตัวแทนธุรกิจขนาดใหญ่เท่านั้นที่สามารถมีบทบาทได้ เมื่อมีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหามลที่ได้จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในองคร่วม เพราะการคอร์รัปชันมีในทุกระดับ ทุกหน่วยงานองค์กรและนับวันวิธีการก็จะซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะธุรกิจที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ฉะนั้น ความโปร่งใสในขั้นตอน กระบวนการ การตระหนักในบทบาทของตนเองทั้งในฐานะของภาคธุรกิจไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กและประชาชนคนไทยที่เป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน ด้วยการให้ความสำคัญกับบรรพชาภิบาลและคุณธรรมจริยธรรม จะเป็นสิ่งที่ช่วยลดปัญหาการคอร์รัปชันลงได้ แม้ถ้าอะไรจะเป็นเป้าหมายสูงสุดของการประกอบธุรกิจก็ตาม

ในระดับประเทศ ภาครัฐจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในรูปแบบที่ภาคส่วนอื่น ๆ มีส่วนร่วม ขณะเดียวกันการสร้างหน่วยงาน องค์กร และมาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการและลงโทษผู้กระทำผิดในเชิงรุกก็เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน เพื่อแสดงความจริงใจในความต้องการแก้ไขปัญหานอกจากนี้ การเปิดช่องทางให้ภาคสังคมและพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการสอดส่องการทำงานนอกเหนือจากฝ่ายค้านและองค์กรอิสระก็จะช่วยลดทอนปัญหาและยังช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยและการตระหนักถึงส่วนรวมด้วย

ในส่วนของภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมในการป้องกันการ ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ได้มีการดำเนินการอยู่แล้วผ่านองค์กรและรูปแบบกิจกรรมต่างๆ แต่การทำให้ข้อมูลเข้าถึงประชาชนโดยทั่วไปโดยข้อมูลที่ได้นั้นไม่มากหรือน้อยเกินไปและไม่แฝงไปด้วยอคติเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการ เพราะองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กร สมาคม สมาพันธ์ หรือประชาชนเอง แท้ที่จริงก็คือ ภาคประชาชน/สาธารณะ ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการต่างๆของภาครัฐ

6.1.4 จำเป็นต้องบริโภคอย่างคิดเป็นในเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่

นอกเหนือจากการคอร์รัปชันเชิงเทคนิคดังที่ได้ระบุในหัวข้อที่แล้ว ภายใต้ความสัมพันธ์การผลิตและการบริโภคในปัจจุบันยังก่อให้เกิดการคอร์รัปชันเชิงโครงสร้าง ที่นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมและความตึงเครียด แม้ในภาวะปกติที่ไม่มีการคอร์รัปชันเชิงเทคนิคก็ตาม ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการแข่งขันและการบริโภค การนิยมการบริโภคที่เน้นวัตถุและการใช้สิ่งของต่างๆ อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นและเกินกว่าฐานะจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขัดแย้งกับคุณลักษณะของคนไทยที่ชอบมีหน้ามีตาและรักสนุก การครอบครองและการแสดงว่าได้ใช้วัตถุแสดงให้เห็นถึงความมีฐานะ ความมีรสนิยม เห็นได้ง่ายๆ จากการซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องแต่งกาย รวมไปถึงการจัดงานเลี้ยง งานเทศกาล งานประเพณี ฯลฯ การแสดงออกเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ซ่อนเร้น เพราะมีลักษณะเป็นนามธรรมอยู่ภายใต้จิตสำนึก (นพ

นันท์ วรรณเทพสกุลและกุลธิดา สามะพุทธิ, 2554) การบริโภคโดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่นำมาใช้ ไม่คำนึงถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งทางน้ำ ทางเสียงหรือทางอากาศ ทำให้สิ่งแวดล้อมกลายเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อผู้คนในปัจจุบัน ในภาคเกษตร ระบบทุนนิยมทำให้เกษตรกรต้องการผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทำให้มีการใช้สารเคมี การกู้เงินเพื่อทำการเกษตรและซื้อสารเคมีนำไปสู่ปัญหาหนี้สิน ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด ปัญหาราคาพืชผลและสินค้าเกษตรตกต่ำ และปัญหาความยากจนตามมา นอกจากนี้การนิยมบริโภคโดยเฉพาะคนที่มีรายได้ไม่มากนัก บริโภคเกินฐานะ นำไปสู่ปัญหาหนี้สิน/หนี้นอกระบบ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย การเกิดระบบเงินผ่อน ปัญหาความเครียด ฯลฯ บางครอบครัวหนีปัญหาด้วยการเล่นหวย เล่นการพนัน การกินเหล้าและเกิดปัญหาครอบครัวตามมา ปัญหาทั้งหลายที่ว่ามานี้ในท้ายที่สุดก็กลับเข้าไปเป็นปัญหาของทั้งระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบวัฒนธรรม ระบบการเมือง

ในเรื่องของการใช้จ่าย การบริโภค และการลงทุนที่เกินตัว ประเทศไทยเองเคยได้รับบทเรียนมาแล้ว เมื่อครั้งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ได้สำหรับคนทุกกลุ่มทุกอาชีพและรายได้ แต่จากการสำรวจครั้งนี่สิ่งที่คนไทยอยากทำเพื่อพัฒนาประเทศไทยด้วยการประหยัด/อยู่อย่างพอเพียงมีร้อยละ 22 เท่านั้น การช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม/ปลูกต้นไม้/ลดการใช้ถุงพลาสติก มีเพียงร้อยละ 10 และการช่วยประหยัดพลังงาน มีเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น และจากการสำรวจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า คนไทยกว่าร้อยละ 90 ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แต่ก็มีเพียงร้อยละ 50 เท่านั้นที่เข้าใจ และโดยส่วนใหญ่ก็เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงในมิติของการประหยัดเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการอยู่ดีมีสุข ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2550) ในส่วนของภาคการเกษตร ความรู้ความเข้าใจ และการปรับเอาแนวคิดเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้มีน้อยมาก

โครงสร้างการผลิตและการบริโภคปัจจุบัน มีความแตกต่างจากลักษณะสังคมอุตสาหกรรมแบบเดิม สังคมไทยมิได้เผชิญกับปัญหา “ความยากจน” แบบเดิม การขยายตัวของอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2520 ก่อให้เกิดโอกาสในการทำงานของประชาชนในพื้นที่ภูมิภาค นิคมอุตสาหกรรมตามเขตปริมณฑล นิคมอุตสาหกรรมลำพูนสำหรับภาคเหนือ นิคมอุตสาหกรรมต่างๆ และการส่งเสริมการส่งออกสินค้าบางอย่าง เช่น ยางพารา พื้นที่ชนบทไทยมิใช่พื้นที่ทุรกันดารที่ตัดขาดจากโลกภายนอกอีกต่อไป เช่นเดียวกันกับแรงงานอพยพตามฤดูกาลภายในประเทศ ที่การอพยพเป็นแรงงานนอกระบบก็สามารถยกระดับฐานะของพวกเขาได้ในทางหนึ่ง กระนั้นเองก็ยากที่จะสรุปว่าลักษณะความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่อันให้โอกาสด้านการค้าแทนความไม่เสมอภาค จะสามารถยกระดับชีวิตของทุกคนให้ดีขึ้นโดยรวม แม้โอกาสทางการค้าและการลงทุนจะเพิ่มขึ้น คนไทยต้องพบกับความเปราะบางแบบใหม่ การมีชีวิตที่ผันผวนกับระบบเศรษฐกิจ การเลิกจ้าง อันนำไปสู่ความกังวลในรูปแบบใหม่ ซึ่งตามแนวทางแบบเสรีนิยมใหม่ แนะนำให้ปัจเจกชนแก้ไขปัญหานี้ผ่าน “การซื้อประกันความเสี่ยง” ในอีกด้านหนึ่งคือการผลัดความเสี่ยงของตนสู่ผู้อื่น ความสัมพันธ์ลักษณะนี้นำไปสู่การให้คุณค่าของการทำงานหนัก คาดหวังในอนาคต แต่ทำให้ความสัมพันธ์ระยะสั้นแย่งชิง ดึงเครียดและเปราะบางมากขึ้น การบริโภคปัจจุบันจึงถูกคาดหวังว่าเป็นการซื้ออัตลักษณ์ของตน หรือการลงทุนในอนาคต แต่สิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องตระหนักคือ ภายใต้ระบบที่ผันผวนเปราะบางนี้มักมีการสร้างคำอธิบายอย่างตรงกันข้ามว่า “ระบบนี้จะดำเนินได้ต่อไปอย่างไม่ติดขัด”

สิ่งที่เสียงคนไทยบอกในการสำรวจครั้งนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยนิยมการบริโภค แต่ยังไม่ได้ตระหนักถึงพิษภัยของบริโภคนิยมอย่างแท้จริง ทั้งต่อตัวเอง ต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อลูกหลานของตนเองในอนาคต ในส่วนของภาคธุรกิจเอง การลงทุน การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งลูกค้า กำไร ส่วนแบ่งการตลาด จึงทำให้ภาคธุรกิจเองไม่ได้สนใจผลกระทบจากการมีส่วนร่วมสร้างกระแสบริโภคนิยมเท่าใดนัก ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมไม่ได้ออกมาในรูปของการลดกระแสบริโภคนิยม การจัดการแก้ไขปัญหาการนิยมการบริโภคอย่างเป็นระบบทั้งระดับบุคคลและโครงสร้าง จะช่วยทำให้คนไทยบริโภคอย่างมีสติและพอเพียงกับความสามารถในการหาได้มา ขณะเดียวกันภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคมก็จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภค เพื่อทำให้อุปโภคต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมลดลง

สำหรับครอบครัว การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคจากการทำตามความต้องการความชอบ อยากมีเหมือนคนอื่นเพื่อจะได้มีหน้ามีตา โดยไม่คำนึงผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมมาเป็นการบริโภคอย่างมีสติ คำนึงถึงหลักความพอเพียง หลักคำสอนในศาสนา ประหยัด ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นได้โดยไม่ต้องกู้ยืมและเดือดร้อนตนเองและครอบครัว เป็นแนวทางที่ทำได้ในระดับบุคคล เช่น การสร้างนิสัยการทำบัญชีรายรับรายจ่ายระดับบุคคลและระดับครัวเรือนเพราะจะเป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจทั้งของตนเอง ครอบครัวและประเทศ ช่วยประหยัดทรัพยากรโลก ไม่สร้างนิสัย ค่านิยม และพฤติกรรมฟุ้งเฟ้อ ขณะเดียวกันก็ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้การบริโภคอย่างมีสติและพอเพียง ในโลกของบริโภคนิยมและทุนนิยมไปพร้อมกัน

ในภาคธุรกิจ การส่งเสริมบริโภคอย่างคิดเป็นอาจเป็นสิ่งที่ไม่ได้ยากสำหรับภาคธุรกิจที่ต้องการกำไร และต้องแข่งขันกับคู่แข่งทางธุรกิจอื่นๆ แต่การสร้างจิตสำนึกในการบริโภคและการให้ความรู้ที่ถูกต้องในผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ จะเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความรู้และสร้างการบริโภคอย่างมีสติได้ ทั้งนี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริโภคและประชาชนเห็นถึงความจริงใจที่มี เช่น การแจ้งข้อมูลที่ถูกต้อง และจำเป็นต่อการบริโภคในผลิตภัณฑ์ด้วยตัวอักษรที่ไม่เล็กลงไป การโฆษณาที่ไม่เกินจริงถึงคุณประโยชน์โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร การไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในผลิตภัณฑ์ และการนำเสนอที่ไม่เร็วเกินไปสำหรับคำเตือนที่จำเป็นสำหรับการบริโภค นอกจากนี้ ศูนย์ข้อมูลสำหรับผู้บริโภคสำหรับผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเป็นอีกแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ สำหรับการร่วมรักษาสีสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการอยู่แล้วภายในหน่วยธุรกิจเอง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการประกอบการ โดยเฉพาะในธุรกิจด้านไอที การลดการใช้กระดาษ ด้วยระบบการสื่อสารโปรแกรม ฯลฯ ในส่วนนี้การนำเสนอสิ่งที่ทำและความสำเร็จของสิ่งที่ทำไปยังประชาชนและภาครัฐ จะเป็นการแบ่งปันความรู้และนำไปสู่การบริโภคอย่างมีสติและอาจเป็นผลทางอ้อมที่ค่อยๆ นำไปสู่การบริโภคอย่างมีสติในด้านอื่นๆ ในอนาคต

สำหรับภาครัฐ การดำเนินการในระดับนโยบาย ผ่านกฎหมาย หรือมาตรการด้านภาษี ทั้งการส่งเสริมการบริโภคที่จะเป็นประโยชน์กับภาคธุรกิจ การคุ้มครองประชาชนผู้บริโภค และการลงโทษอย่างจริงจังสำหรับธุรกิจที่เข้าข่ายหลอกลวงหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในสาระสำคัญ เหล่านี้จะเป็นมาตรการเชิงรุกที่ทำให้ผู้บริโภคได้คิดก่อนจะใช้จ่ายเพื่อบริโภค และผู้ผลิตผู้รับผิดชอบต่อสังคมจากผลิตภัณฑ์ของตนเองมากขึ้น ขณะเดียวกันการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ สร้างคำขวัญ หรือจัดเป็นวาระแห่งชาติทั้งด้านการใช้จ่ายและการบริโภคอย่างรู้คิด โดยการนำเสนอรณีตัวอย่าง สภาวะวิกฤติ

จากบริโคนิยม และผลกระทบที่ตามมา เพื่อเป็นข้อมูลฐานความรู้ให้กับประชาชน ก็จะเป็นอีกทางหนึ่งที่ต้องดำเนินการร่วมกันเพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งการบริโภคอย่างมีสติ เพื่อให้ประเทศสามารถพัฒนาและตั้งรับกับกระแสทุนนิยมที่ถาโถมเข้ามาได้ ในด้านสิ่งแวดล้อม ภาครัฐรวมถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจทั้งหลาย โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับพลังงาน เช่น ไฟฟ้า ต้องเป็นแกนนำในการประหยัดเพื่อเป็นตัวอย่งให้กับประชาชนในการบริโภคอย่างมีสติ นอกจากนี้ภาครัฐอาจปรับเอาปรัชญาการพัฒนาของประเทศภูฏาน (Bhutan) เรื่องความสุขมวลรวม (Gross Happiness Product) ที่ให้ความสำคัญกับมิติอื่นๆ เช่น วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การบริโภค ฯลฯ ที่เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมและสร้างสมดุลระหว่างสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง ที่ต่างจากแนวทางการพัฒนาปัจจุบันที่ยังคงมุ่งเน้นเรื่องวัตถุ/ผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นมิติด้านเศรษฐกิจ ที่จะถูกวัดด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross National Product)

ภาคประชาสังคมในปัจจุบันปรากฏหน่วยงาน องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ ภาคประชาชนที่เคลื่อนไหวด้านการบริโภค รวมถึงสื่อมวลชนต่างๆ ที่พยายามให้ความรู้ เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ กระตุ้นเตือนในด้านต่างๆ เช่น สุขภาพ ยารักษาโรค อาหาร ผัก ผลไม้ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เสื้อผ้า เครื่องสำอาง ฯลฯ การดำเนินการเหล่านี้ปรากฏในหลากหลายรูปแบบ เช่น แผ่นพับ โบปปลิว เว็บไซต์ รวมไปถึงการเรียกร้องสิทธิผู้บริโภค เช่น การเปรียบเทียบคุณภาพของนมและไข่ไก่กับซูเปอร์และรังนก แม้จะมีผลการศึกษาออกมา แต่ค่านิยมของผู้บริโภคก็ยังให้คุณค่ากับซูเปอร์ไก่และรังนกมากกว่า เนื่องจากมีค่านิยมว่าดูดีกว่า ราคาแพงกว่า แสดงถึงฐานะของผู้ให้และผู้รับ หรือแม้แต่ผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาวหรือลดริ้วรอยทั้งหลาย ก็มีการโฆษณาเกินจริง ภาคสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนเองก็มีความพยายามให้ข้อมูลในด้านนี้ค่อนข้างมาก ฉะนั้น การปรับค่านิยมด้วยความรู้จึงเป็นอีกข้อท้าทายที่ภาคประชาสังคมต้องดำเนินการในเชิงรุก ในด้านสิ่งแวดล้อมก็มีอยู่หลากหลายองค์กรและหน่วยงาน รวมถึงกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ที่ทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยบางส่วนก็มีบทบาทร่วมกับภาครัฐกิจ

6.1.5 สุขภาพจิตและความเครียดจึงมาเยือน

แม้นิสัยชักสนุก ว่าง่ายไม่จริงจัง จะเป็นคุณลักษณะที่คนไทยโดยมากพิจารณาในฐานะด้านบวกและด้านลบไปพร้อมๆ กัน จากการสำรวจพบว่าความเครียดกลายเป็นปัญหาทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งมาพร้อมกับความกังวลในความไม่แน่นอนจากปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสำคัญ ความเครียดและกังวลนี้ยังหมายรวมถึงความวิตกในอนาคตเกี่ยวกับตัวเองและสังคม ซึ่งมักพบในกลุ่มคนเมืองหรือผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่ากลุ่มอื่น ในสังคมเสรีนิยมใหม่ความเครียดถูกทำให้เป็นเรื่องการจัดการส่วนบุคคล สำหรับคนไทยแม้พบว่าช่องทางหารายได้จะมากขึ้น แต่ความเปราะบางและไร้หลักประกันในอนาคตในท่ามกลางการเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้ช่วยให้ความเครียดและกังวลน้อยลงแต่อย่างใด

ปัญหาความคิด จิตใจ และสุขภาพจิต นับเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไปในคนไทย ความเครียดเป็นปัญหาที่กลายเป็นเรื่องปกติในสังคมไทยและมีความรุนแรงมากขึ้นในเขตเทศบาลและผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น ความเครียดมีหลายปัจจัย แม้เชื่อว่าความเปราะบางทางเศรษฐกิจและการแข่งขันจะเป็นเหตุสำคัญให้เกิดความเครียด แต่สภาพสังคมและการเมืองก็มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ความ

กังวลต่อชีวิตประจำวันสูงขึ้น ในที่นี้จึงจะพิจารณาประเด็นแนวทางการจัดการปัญหาด้านความเครียดและจิตใจ ผ่านสี่ตัวแสดงหลักได้แก่ ครอบครัว ภาคธุรกิจ รัฐบาล และองค์กรพัฒนาเอกชน

ครอบครัวนับเป็นองค์กรสำคัญ จากการสำรวจพบว่าคนไทยมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อครอบครัวดังที่ได้พิจารณาในหัวข้อที่แล้ว ซึ่งนำไปสู่ความคาดหวังจากครอบครัว เช่นลูกคาดหวังให้พ่อแม่สนับสนุนหรือเห็นด้วยต่อการตัดสินใจของพวกเขา ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองก็คาดหวังให้ลูกหลานเป็นไปอย่างที่ตนเองต้องการ สิ่งนี้นำมาสู่ความเครียดโดยไม่รู้ตัว ทางแก้คือการเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนพูดคุยเพื่อให้รับทราบถึงปัญหาของแต่ละคน การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมแต่ละยุค พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าความรักภายในครอบครัวไม่ใช่คำตอบของทุกอย่าง หากแต่ต้องให้ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดใจและรับฟังซึ่งกันและกัน

องค์กรธุรกิจเองก็สามารถมีส่วนร่วมการรณรงค์เพื่อการคิดบวกแก้ไขปัญหาลังคม การคิดบวกมิใช่หมายความว่า เป็นการหลีกเลี่ยงความจริงและมีนำข้อเสียขึ้นมาพูด องค์กรธุรกิจสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดความเครียด กังวลและการแข่งขัน โดยสร้างบรรยากาศความร่วมมือกันในยามที่เกิดวิกฤต การส่งเสริมวัฒนธรรมต่างๆ ที่เน้นการรับผิดชอบต่อร่วมกันในสังคม เป็นการแบ่งเบาภาระของปัจเจกชนในชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่างเช่นบริษัทประกันชีวิตหรือธนาคารต่างๆ ที่เริ่มมีการปรับตัวให้การบริการมีความซับซ้อนน้อยลงและเป็นมิตรกับลูกค้ามากขึ้น ประเด็นที่สำคัญที่สุดที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องใส่ใจคือการสร้างบรรยากาศในที่ทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของพนักงาน การทำงานเป็นทีม โดยเปลี่ยนปรัชญาธุรกิจจากการแข่งขัน เป็นความสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้างระบบการจัดการความรู้แทนระบบสายพาน การลดบรรยากาศการแข่งขันในระบบการผลิตย่อมส่งผลให้สภาพความคิด จิตใจดีขึ้นเช่นกัน

ในสวนภาครัฐ ปัจจุบันประเทศไทยมิได้เป็นประเทศยากจนในโลกที่สามที่ขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาลอีกต่อไป ประเทศไทยมีโรงเรียนแพทย์ที่มีเทคโนโลยีทันสมัย ได้รับการยอมรับระดับภูมิภาค และค่าใช้จ่ายการผลิตต่อหัวต่ำ แต่กลับมีบุคลากรทางการแพทย์สังกัดหน่วยงานของรัฐต่ำมาก เป็นที่รู้กันว่ากลไกการจัดการความเครียดในสังคมไทยยังคงพึ่งพิงระบบเครือข่ายเพื่อนฝูง ตัวแทนทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าระบบแพทย์สมัยใหม่ที่กล่าวมามิได้หมายความว่า กลไกข้างต้นไม่สำคัญ แต่ในฐานะรัฐสมัยใหม่ การจัดบริการผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาในฐานะให้สิทธิขั้นพื้นฐานนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพลเมือง ควรมีการส่งเสริมให้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ทำงานร่วมกับองค์กรระดับท้องถิ่น เพื่อการเข้าถึงบริบทความเครียดและกังวลของชาวบ้าน และอาศัยประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ การจัดสวัสดิการต่างๆ ที่เพียงพอจากภาครัฐจะช่วยให้ความกังวลต่อสภาพชีวิตน้อยลง ปัจจุบันระบบการศึกษาแบบแพ็คดอกออกอันเนื่องมาจากที่นั่งที่จำกัดในระบบการศึกษานำไปสู่ความเครียดกังวลของเยาวชน ส่วนหลักประกันด้านสุขภาพถ้วนหน้าที่มีคุณภาพโดยรัฐจะทำให้ผู้คนมีความกังวลในชีวิตและสุขภาพกายน้อยลง

จากประเด็นข้างต้นองค์กรพัฒนาเอกชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบูรณาการผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เช่น การจัดหาอาสาสมัครซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่กิจกรรมของภาคธุรกิจและภาครัฐ เพื่อสร้างความตื่นตัวต่อสภาพปัญหาทางด้านความเครียด และสภาพจิตใจของคนในชุมชน

6.1.6 ห่วงเสถียรภาพทางและความสามัคคีของบ้านเมือง

จากข้อมูลการสำรวจชี้ให้เห็นว่า คนในเขตเทศบาล หรือกลุ่มคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่ามักมีความกังวลต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจสังคมมากกว่ากลุ่มคนชนบทที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า การเปลี่ยนผ่านของการจัดการความขัดแย้งจากการประนีประนอมสู่การเผชิญหน้ากันมากขึ้นเป็นภาพสะท้อนให้เห็นความวิตกกังวลของคนทั่วไป เสถียรภาพทางเศรษฐกิจหมายถึงการสามารถคาดเดาได้ต่อชีวิตในอนาคต แม้คนกลุ่มในเมืองจะมีความกังวลในประเด็นนี้มากกว่ากลุ่มอื่น แต่ภาพรวมของทั้งประเทศก็จะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มั่นใจต่อภาพรวมของความมั่นคงทางสังคมเช่นกัน

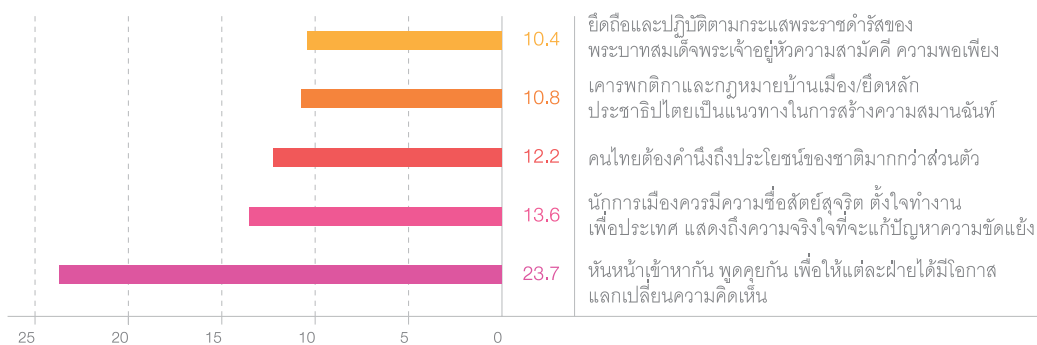
82

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้พลวง

ความสามัคคีของคนไทยในบ้านเมืองเป็นปัญหาหนึ่งที่นำเป็นห่วง หลายหน่วยงานก็ให้ความสนใจศึกษาและพยายามแก้ไขปัญหาลำดับงานสถิติแห่งชาติได้เคยทำการสำรวจไว้และได้ผลการสำรวจที่ไม่ต่างกันนัก คือ มีประชาชนประมาณร้อยละ 46.6 ที่เห็นว่าคนไทยมีความรักความสามัคคีในระดับปานกลางถึงมาก โดยกรุงเทพฯ มีสัดส่วนของผู้ที่เห็นว่าคนไทยมีความรักความสามัคคีในอ้อยสูงที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ คือ ร้อยละ 52.5 ผลการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาตินี้ไม่ต่างจากการศึกษาวิจัยชิ้นนี้เท่าไรนัก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญคือ การสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดย 5 อันดับแรกของแนวทางที่ประชาชนเห็นว่าน่าจะช่วยลดทอนหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาได้ คือ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551)

แผนภาพที่ 6.1 การสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

การที่เสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ โดยปัญหาเรื่องความสามัคคีได้รับความกังวลจากคนกรุงเทพฯ มากกว่าประชาชนในภูมิภาคอื่น การเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาให้พ้นจากกรอบคิดเรื่อง “ความมั่นคงและเสถียรภาพ” ของรัฐ สู่วิถีความมั่นคงของชีวิต “มนุษย์” โดยจะพิจารณาผ่านการจัดการผ่านตัวแสดงหลักทั้งสี่ดังนี้

ครอบครัวมีส่วนในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จากการสำรวจพบว่าประชากรในเขตเทศบาลและผู้มีสถานะสังคมที่สูงขึ้นมักมีความกังวลในประเด็นข้างต้นมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะเป็นกลุ่มทางสังคมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการโฆษณาและการตลาด โดยเชื่อว่าการบริโภคสินค้าจะเป็นการกำหนดสถานภาพและตัวตนของตนเอง คนกลุ่มนี้คือกลุ่มที่มีหนี้สินระยะยาวมากกว่ากลุ่มเกษตรกรหรือคนจนเมืองที่ไม่มี

รายได้ประจำ สำหรับคนกลุ่มนี้การจัดทำบัญชีภายในครัวเรือนเพื่อแสดงรายรับและรายจ่ายจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ สำหรับผู้ประกอบการรายย่อย เกษตรกร และคนจนเมือง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ที่มีส่วนร่วมในการจัดการระหว่างครอบครัวนับเป็นตัวเลือกที่สำคัญเช่นกัน ในประเด็นความมั่นคงทางการเมือง ครอบครัวมีบทบาทในการปลูกฝังคุณค่าประชาธิปไตย การแลกเปลี่ยนอย่างมีเหตุผลและส่งเสริมวัฒนธรรมการคิดต่างและเคารพความคิดคนอื่น ดังนั้นความสามัคคีและสมานฉันท์จึงมิใช่เพียงแค่การคิดตรงกัน หากแต่หมายถึงการถกเถียงและความแตกต่างภายใต้กรอบเดียวกัน

ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการส่งเสริมการจัดเวทีที่ส่งเสริมการบริโภคที่เหมาะสม การจัดตั้งศูนย์ศึกษาแนวทางเศรษฐกิจทางเลือก พร้อมทั้งการสร้างระบบการจ้างงานที่เป็นธรรม เพิ่มอำนาจขององค์กรฝ่ายลูกจ้าง การส่งเสริมประชาธิปไตยภายในองค์กรจะส่งผลให้เกิดความสามัคคีภายในและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของลูกจ้างและผู้ประกอบการไปด้วยกัน

ภาครัฐจำเป็นต้องมีแผนพัฒนาการเมืองและเศรษฐกิจระยะยาว สร้างมาตรฐานและลดการทุจริตภายในองค์กร โดยสร้างความโปร่งใสตรวจสอบได้ควบคู่กับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การสร้างระบบผู้แทนที่ตรวจสอบถอดถอนได้และอ้างอิงอำนาจจากประชาชนอย่างแท้จริง ในประเด็นด้านความสามัคคีนั้นจำเป็นต้องมีการทบทวนบรรทัดฐานทางสังคมเสียใหม่เพื่อให้เกิดความปรองดองภายใต้บรรทัดฐานที่ยุติธรรม

องค์กรพัฒนาเอกชนต้องมีส่วนร่วมกับภาครัฐและภาคธุรกิจในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาวร่วมกับสื่อมวลชน เพื่อตรวจสอบภาครัฐและภาคธุรกิจอย่างสร้างสรรค์ นำเสนอข้อหาอย่างตรงไปตรงมาบนรากฐานของประชาธิปไตยที่เคารพความเป็นมนุษย์ของทุกฝ่าย เน้นการสร้างแนวร่วมระหว่างชุมชนกับรัฐ เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นองค์กรที่เลี้ยงผู้การเป็นสะพานที่เชื่อมต่อกับภาคส่วนไว้ด้วยกัน

ดังนั้น ความสามัคคีจึงไม่ใช่เรื่องที่สามารถนึกเอาเองได้ หากแต่ต้องเกิดจากเงื่อนไขที่สังคมสามารถให้แก่ปัจเจกชนที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังเช่นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสอย่าง เอมีล ดูร์ไคม์ (Durkheim, 1951) ได้พิจารณาว่า ความเป็นหนึ่งเดียวกันเชิงองค์การ เกิดจากการมีชีวิตที่ขึ้นตรงต่อกันและได้รับผลกระทบระหว่างกัน หากสังคมไทยยังละเลยข้อเท็จจริงที่ขึ้นชั้นสูงส่วนน้อยมิได้มองเห็นปัญหาของคนส่วนใหญ่ในประเทศที่พวกเขาอยู่ในสังคมเดียวกัน ความสามัคคีก็ยังคงเป็นเพียงแค่คำขวัญที่ไม่มีความหมาย เพราะไม่ได้สร้างความรู้สึกถึงการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันอย่างแท้จริง

6.1.7 ออยากปลูกฝังเยาวชน

สังคมไทยมีลักษณะสังคมของการถ่ายทอดทางเดียวมาช้านาน เนื้อหาของการปลูกฝังเยาวชนที่ผู้ตอบระบุ ส่วนหนึ่งจึงเป็นเรื่องของพิธีกรรมมากกว่าเนื้อหา เช่น รักการเรียน ห่างไกลยาเสพติด มีจริยธรรม ซึ่งมีได้มีการระบุลงไปว่า การเรียนต้องมีเนื้อหาอะไร รักการเรียนต้องทำอะไร รวมถึงจริยธรรมที่หมายถึงการปฏิบัติตามธรรมเนียมสืบไป ดังนั้นจึงพอเห็นได้ว่า สิ่งที่ปลูกฝังเยาวชนโดยมากคือเรื่องของการยกระดับชีวิตส่วนตนของแต่ละคนมากกว่าการพัฒนาสังคมโดยรวม เช่น เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาธิปไตยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การปลูกฝังเยาวชนนับเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมต่อไปในอนาคต แต่การปลูกฝังที่ผ่านมามักเป็นไปในลักษณะการปลูกฝังแบบ “สังคมศีลธรรม” โดยมิได้พิจารณาสภาพการปฏิบัติจริงหรือความสอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป การกล่าวเช่นนี้มีได้หมายความว่าให้ละเลยศีลธรรมแบบเดิมแล้วมุ่งหาผลประโยชน์เชิงวัตถุ แต่การปลูกฝังเยาวชนมีความจำเป็นต้องชี้ให้เห็นทั้งด้านบวกและด้านลบของสังคมไทย

ครอบครัวต้องเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนรุ่นเก่าอย่างเปิดเผย เสนอบทเรียนตรงไปตรงมาในลักษณะเรื่องเล่าของสังคมที่หลากหลายมีมิติเดียวในลักษณะประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการ เช่น ปู่ย่า ตายาย ที่เคยใช้ชีวิตในช่วงสงครามโลกอาจแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของสงคราม ความลำบากยากจนของประชาชนอันเกิดจากความขัดแย้งของผู้มีอำนาจ พ่อแม่อาจแลกเปลี่ยนถึงยุคสมัยด้วยการตั้งคำถามของคนหนุ่มสาวและการเปลี่ยนแปลงสังคม การปลูกฝังจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเล่าที่สวยงามแต่ชี้ให้เห็นถึงบทเรียนความบกพร่องของสังคมและผู้คนด้วยเช่นกัน

ภาครัฐจำเป็นต้องสร้างตัวอย่างของการรับผิดชอบต่อสังคม มีการจัดกิจกรรมด้านเยาวชนที่ต่อเนื่องโดยการให้ทุนการศึกษาที่ทั่วถึง การให้คุณค่าต่อการสำนึกถึงส่วนรวมมากกว่าการวัดที่ประสิทธิภาพและผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ผ่านการสนับสนุนเครื่องมือที่ทันสมัยต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สนับสนุนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมโดยเป็นตัวเชื่อมระหว่างสำนักพลเมืองของคนรุ่นใหม่ให้กลายเป็นวัฒนธรรมของธุรกิจไทยเช่นกัน

ภาครัฐต้องพิจารณาให้โรงเรียนเป็นมากกว่าโรงงานผลิตผู้เชี่ยวชาญ หากแต่ต้องปลูกฝังการมองสังคมที่มีลักษณะองค์รวม ผลกระทบจากภาคส่วนต่างๆที่เชื่อมโยงกัน การสร้างจิตอาสาและสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่กล้าแสดงออก พร้อมกับเคารพความเห็นและความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น มหาวิทยาลัยเองควรสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษามีประสิทธิภาพ มีความตั้งใจ มุ่งรับใช้สังคมและมีจิตอาสา ระบบการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านการสนับสนุนทุนการศึกษาระยะยาว และการปรับอัตราค่าตอบแทนของบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสม ค่าขวัญวันเด็กต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเยาวชนตามแต่ละยุคสมัย เป็นปัจจุบันและสามารถติดตามผลได้จริง

องค์กรพัฒนาเอกชนต้องเร่งพัฒนาเยาวชนในระดับท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ชี้ให้เห็นถึงปัญหาท้องถิ่น และปัญหาในระดับประเทศโดยเป็นตัวเชื่อมระหว่าง โรงเรียน ชุมชน เพื่อให้ความรู้ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมได้

6.1.8 สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

การศึกษาและการเรียนเป็นสิ่งที่คุณคนไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คนไทยร้อยละ 43 เห็นว่า การรักการเรียนคือสิ่งสำคัญที่สุดที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนของชาติ แต่การรักการเรียนในที่นี้เป็นการศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาตามขั้นตอนกระบวนการ และเป็นระบบที่เน้นการแข่งขัน คือ จากระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนกระทั่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรีตามความคาดหวังของครอบครัว

และเริ่มขยับขึ้นมาเป็นระดับปริญญาโทในปัจจุบัน การศึกษาตามระบบขั้นตอนนี้นำมาซึ่งใบปริญญาและความสำเร็จตามแบบแผนที่คนไทยและสังคมไทยให้คุณค่า ระบบการศึกษาไทยเองก็เปิดโอกาสให้กับผู้ต้องการศึกษาดังกล่าวผ่านหลักสูตรและวุฒิการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกับแนวทางการจัดการศึกษาที่ภาครัฐ ระบบเศรษฐกิจ การจ้างงาน รวมทั้งค่านิยมของคนไทยเองที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมฐานความรู้ ฉะนั้น “การรักการเรียนรู้” จึงไม่เท่ากันกับการรักการเรียนรู้ แต่สังคมปัจจุบันเป็นสังคมของการเปลี่ยนแปลง แข่งขัน และเป็นสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ (Knowledge Based Society) ที่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความตื่นตัว ตื่นรู้ กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อันจะนำมาซึ่งการมีสติปัญญาและการมีความรู้ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของคนไทยที่พึงประสงค์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) เนื่องจากข้อมูลและความรู้มีความสำคัญอย่างมากต่อการคิด การใช้เหตุผล และการตัดสินใจ การศึกษาในระบบจึงไม่ใช่ทางเดียวในการให้ได้มาซึ่งคนไทยที่มีศักยภาพในการคิดและการใช้เหตุผล

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ที่มีข้อมูล ข่าวสาร สารระ ความรู้อยู่อย่างท่วมท้น ทำให้ประชาชนมีโอกาสและทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในโลกยุคดิจิทัลที่การค้นคว้า เผยแพร่ แบ่งปัน ข้อมูล ข่าวสาร ความเปลี่ยนแปลงของบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศ หรือแม้กระทั่งโลกหนึ่งก็สามารถทำได้เพียงเสี้ยววินาที ผ่านอุปกรณ์สื่อสารทั้งคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ด้วยการใช้อินเทอร์เน็ต บล็อก เว็บไซต์ และโปรแกรมต่างๆ ผู้คนจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มาก รวดเร็ว และง่ายดายกว่าอดีตที่มีเพียงแค่อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ แต่ปัญหาที่พบคือสังคมไทยยังไม่ยกระดับเป็นสังคมเรียนรู้ที่ดี (ธีรยุทธ บุญมี, 2547) เห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในอดีตปัจจุบันก็ไม่ได้หายไป เช่น ปัญหาความความสามัคคีและความสงบสุขของคนไทย ปัญหาด้านเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองไทย ปัญหาด้านโอกาสในการได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองและการมีความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของคนไทยที่ยังมีอยู่น้อย รวมไปถึงอัตราการอ่านหนังสือหรือนิสัยการอ่านหนังสือของคนไทยที่ยังมีอยู่น้อย ในมิติทางด้านวัฒนธรรม นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวไว้ว่า คนไทยไม่ใช่ชาตินักอ่านและการอ่านของคนไทยก็ผูกพันกับระบบการศึกษาแบบเก่า ที่มุ่งให้เด็กจดจำความจริงเพียงด้านเดียว ทำให้เด็กเครียดและเบื่อความจริง ขณะที่ความจริงมีหลายมิติและมีความซับซ้อนซึ่งจะทำให้เด็กตื่นตัวและผลิตผลงานในการอ่าน แม้ปัจจุบันคนไทยสามารถอ่านออกเขียนได้เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่คนไทยกลับอ่านหนังสือกันน้อยมาก เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน

ไม่ใช่เพียงแต่วัฒนธรรมการอ่านที่เป็นปัญหาของการการเรียนรู้ ระบบการศึกษาก็เป็นอุปสรรคและบั่นทอนการอ่านซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ผลการสำรวจขององค์กรประเมินคุณภาพการศึกษาของไทย พบว่า เยาวชนไทยร้อยละ 21 เท่านั้น ที่อ่านหนังสือแล้วเข้าใจเนื้อหา นั่นเพราะระบบการศึกษาไทยไม่ให้ความสำคัญและส่งเสริมการคิด การศึกษานอกห้องเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านี้คือแนวทางในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพราะทำให้ได้พิจารณา คิด วิเคราะห์ และใช้เหตุผล ซึ่งต่างจากการฟังวิทยุ โทรทัศน์ หรือการอ่านความคิดเห็นที่มีการโพสต์อยู่เป็นจำนวนมากในอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้การสำรวจตลาดหนังสือพบว่า เรื่องย่อละครและหนังสือพิมพ์ก็ฟ้าขายดีที่สุด ทั้งที่ร้านหนังสือในประเทศไทยและห้องสมุดมีอยู่เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นการบริโภคข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมากจึงเป็นข้อท้าทายศักยภาพของคนไทยในการคิดพิจารณาและใช้เหตุผลกับข้อมูลที่มีปริมาณมากๆ นั่นเอง

สิ่งที่เสียคนไทยบอกในเรื่องของการเรียนรู้ คือ คนไทยต้องการให้ลูกหลานรักการเรียน เพื่อจะได้เข้าสู่ระบบการศึกษา แต่เสียงที่บอกตามมาด้วยและมีความพึงพอใจในระดับต่ำ คือ โอกาสในการศึกษา คุณภาพการสอนของครู/อาจารย์ และโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสิ่งที่คนไทยมีความพึงพอใจในระดับต่ำกว่ามาก คือ โอกาสในการเรียนรู้/พัฒนาตนเองอยู่เสมอ การมีความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการสำเร็จการศึกษาได้ตามที่ตั้งใจ ฉะนั้นเสียงที่บอกมานั้นสะท้อนถึงคนไทยว่า อยากรู้เพื่อจะได้ในสิ่งที่ครบครันและสังคมคาดหวัง แต่สิ่งที่รู้ไม่ได้นำไปสู่การเรียนรู้และสะท้อนถึงสังคมไทยที่ต้องการคนดี มีความรู้ ความสามารถ ว่าแท้จริงแล้วสังคมไทยนั้น มีปัญหาเชิงโครงสร้างโดยเฉพาะเรื่องรายได้ ปัญหาด้านนโยบาย และปัญหาด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน นอกห้องเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขและส่งเสริม ตามลำดับ

การเรียนรู้และการเข้าถึงช่องทางการเรียนรู้ของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ที่มีความแตกต่างกันนั้น จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทัศนคติ วิถีชีวิต การแสวงหารวมทั้งการเพิ่มเติมช่องทางการสื่อสารและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ซึ่งจะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เราคนไทยได้มองโลกในมุมที่กว้างขึ้นและช่วยทำให้ได้คิด พิจารณาส่งต่างๆ อย่างถี่ถ้วน พร้อมทั้งปรับตัวกับสภาพ ปัญหาและความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ สำหรับครอบครัว การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องเริ่มต้นจากครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบันการกล่อมเกลாதองสังคมแรกของบุคคล ในโลกของการเปลี่ยนแปลงการปรับทัศนคติเพื่อรับและเรียนรู้กับความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญ ความเชื่อในโชคชะตาและพิธีกรรมที่เป็นลักษณะโดยของคนไทย ต้องได้รับการพิจารณาร่วมกันถึงด้านบวกและด้านลบ เพื่อร่วมสร้างการรู้คิดพิจารณาความเป็นไปและแก้ปัญหาอย่างมีสติ การแสวงหาความรู้และการเรียนรู้จะช่วยให้คนไทยมีทางเลือกมากขึ้น ทั้งนี้สามารถเริ่มได้จากที่บ้าน ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยายที่มีสมาชิกต่างวัยต่างอายุกันอาศัยอยู่ร่วมกัน การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์จากคนต่างวัย เช่น ผู้สูงอายุ จะเป็นการเปิดรับมุมมองและวิถีคิดในแบบที่ต่างออกไป พร้อมทั้งได้เรียนรู้ประสบการณ์ หรือเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจะทำให้ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุได้รับรู้และตามทันกับการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งได้ใช้เวลาและโอกาสนี้พูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสริมสร้างการเปิดมุมมองในอีกด้านให้กับวัยรุ่นด้วย การอยู่และรับฟังความคิดเห็นหรือความต้องการของเด็ก ก็ทำให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้ในจินตนาการของวัยเด็กที่หายไปและลดทอนความตึงเครียดในชีวิตความเป็นจริงที่กำลังประสบอยู่ อันจะเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีภายในครอบครัว และความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวให้เป็นแหล่งที่มั่นคงและแหล่งพักพิงให้กับคนไทยได้อยู่เสมอ ฉะนั้น การสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเริ่มจากบ้าน โดยการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

ภาคธุรกิจเองในบางแห่งอาจมีการเสริมสร้างสิ่งเหล่านี้ให้กับพนักงานอยู่แล้ว เช่น การมีมุมหนังสือ การมีห้องสมุด ทั้งนี้อาจเพิ่มเติมด้วยประเภทของหนังสือที่นอกเหนือจากที่เกี่ยวกับธุรกิจ หรือบางธุรกิจที่มีลักษณะเฉพาะด้านอาจสร้างเป็นห้องสมุดเฉพาะด้าน หรืออาจร่วมลงทุนกับภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาก็ได้ นอกจากนี้ในด้านเทคโนโลยีสื่อสาร ภาคธุรกิจบางแห่งก็ได้มีการจัดทำ CSR ในเรื่องนี้แล้ว เช่น งานดาวเทียม แต่ความรู้ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และสื่ออื่นๆ ในพื้นที่ห่างไกลยังมีน้อย การเสริมสร้างในสิ่งเหล่านี้ด้ด้วยการให้ความรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ เป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจสามารถสร้างเสริมได้

สำหรับบทบาทของภาครัฐ แม้จะพบว่าไม่มีห้องสมุดประชาชน แต่จำนวนหนังสือ ประเภทหนังสือ ความทันสมัยของหนังสือ และบรรยากาศของห้องสมุด เป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องพิจารณาเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้มากขึ้น ในส่วนของนโยบายการศึกษา ลำพังเพียงนโยบายที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นไม่เพียงพอ เพราะเป็นเสมือนกระดาษเปล่าที่ขาดการดำเนินการดำเนินนโยบายเชิงรุก เพราะกลุ่มคนที่มีการอ่านหนังสือและแสวงหาช่องทางในการเรียนรู้ คือ กลุ่มเด็กนักเรียน เมื่อพ้นจากวัยเรียนแล้วการอ่านหนังสือและการแสวงหาช่องทางในการเรียนรู้ก็ลดลง ภาครัฐและหน่วยงานภาครัฐต้องแสวงหาวิธีการในการจัดการกับความรู้ที่มีอยู่มาก เพื่อให้ความรู้เหล่านั้นเข้าถึงประชาชนได้ การร่วมมือกับภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมสร้างช่องทางและการดำเนินการก็เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ไม่ยากอีกทั้งยังเป็นการลดภาระของภาครัฐลงอีกด้วย ทั้งนี้ภาครัฐต้องปรับบทบาทและความคิดในการทำงานเพื่อประชาชน ว่าภาคส่วนอื่นๆ ก็สามารถร่วมสร้างร่วมดำเนินการได้

ในส่วนของภาคประชาสังคม สามารถร่วมกันเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ได้ จากการส่งเสริมในเชิงรุก เช่น อาสาสมัครตามโรงเรียนและสถาบันการศึกษาอาจดำเนินการหรือสร้างเป็นเครือข่าย เพื่อการจัดกิจกรรม โครงการ เวทีบอกเล่า ฯลฯ ตามสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และสื่อสาธารณะอื่นๆ เพื่อให้คนไทยทั่วประเทศได้รับรู้และเรียนรู้ร่วมกัน

6.1.9 พัฒนาประชาธิปไตยและสังคมเชิงรุก

ความเปลี่ยนแปลงของการเมืองและสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเป็นประชาธิปไตย (Democratization) เป็นสิ่งที่ไม่อาจต้านทานได้ ประเทศไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มามีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ผู้แทน และการเลือกตั้ง ก็มีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาโดยตลอด การล้มลุกคลุกคลานของการเมืองไทย ที่ปรากฏเป็นวงจรอุบาทว์ทางการเมือง การซื้อสิทธิขายเสียง การคอร์รัปชัน อำนาจนิยม การเล่นพรรคเล่นพวก การที่ประชาชนคนไทยไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ฯลฯ ก็ยังคงปรากฏอยู่มาจนกระทั่งปัจจุบัน และขยายวงออกไปยังบริบทอื่น ๆ ไม่เฉพาะแวดวงการเมืองเท่านั้น ความพยายามในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาเพื่อการเป็นประชาธิปไตยก็ดำเนินมาตลอด ทั้งโดยประชาชนผ่านการชุมนุม ประท้วง เรียกร้อง เดินขบวน โดยภาครัฐ เช่น การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ การแทรกเนื้อหาในหลักสูตร โดยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การพูดคุยสัมมนาเกี่ยวกับประชาธิปไตยไทยดำเนินมาผ่านวาระ/งาน/ช่วงเวลาต่างๆ ที่ได้ดำเนินมาตลอด การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของรายการต่างๆ อย่างเจาะลึก วิเคราะห์สถานการณ์การเมืองต่างๆ การวิจัย/การสำรวจ/การทำโพลในประเด็นทางการเมือง ฯลฯ แต่ปัญหาของการเมืองไทยประชาธิปไตยก็ยังดำรงอยู่ โดยปัญหาบางอย่างก็เปลี่ยนรูปแบบไปและมีตัวแสดงเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น การคอร์รัปชัน ฉะนั้น การพัฒนาและแก้ไขปัญหาประชาธิปไตยจึงยังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างจริงจังและเข้มข้น

การสำรวจครั้งนี้ ความพึงพอใจในการเมืองไทยยังอยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ ความพยายามในการแก้ไขปัญหาทุจริต/คอร์รัปชัน ความซื่อสัตย์ โปร่งใสและเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน และผลงานโดยรวมของรัฐบาลอยู่ในระดับที่ต่ำมาก โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการ/นักการเมืองถือเป็นหนึ่งในห้าของปัญหาที่มีความรุนแรงที่สุดในทุกพื้นที่ทั้งประเทศไทย ในขณะที่การปฏิบัติของตำรวจ การเลือก

ตั้ง การเคารพในสิทธิของประชาชน และความไว้วางใจได้ของศาลยุติธรรม คนไทยมีความพึงพอใจมากกว่า อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องประชาธิปไตยเป็นปัญหาทั้งระดับบุคคลและระดับโครงสร้าง นั่นคือ หากจะปรับแก้ต้องแก้ทั้งโครงสร้าง กระบวนการ และกลับเข้าไปที่ความคิด ทักษะคิด ความตั้งใจ เอาใจจริงเอาใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย นั่นคือ ทุกภาคส่วนต้องพร้อม ในส่วนของระดับบุคคล ลำพังเพียงแค่การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคม/ประเพณีให้ถูกต้องเหมาะสม ปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบบ้านเมือง ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน/สังคม เสียภาษี พยายามเป็นกระบอกเสียง/เป็นหูเป็นตาให้กับประเทศ อาจไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาในระดับชาติที่ยังรากลึกในทุกแคว้น อีกทั้งสิ่งที่คนไทยอยากทำเพื่อพัฒนาประเทศ มีลักษณะของการทำไปตามกระบวนการ ยังไม่ได้มีลักษณะของความตื่นตัว กระตือรือร้น และมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของเรา ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของเรา

สิ่งที่เสียงคนไทยบอกในเรื่องประชาธิปไตยและการพัฒนาเชิงรับ คือ ปัญหาไม่ได้อยู่เพียงแค่นักการเมือง หรือรัฐธรรมนูญ แต่อยู่ที่ความรู้ความเข้าใจ การตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับการเมืองที่มืดมิด ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาประชาธิปไตยกับความเป็นอยู่และวิถีชีวิตในด้านอื่นๆ รวมไปถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่นๆ ทั้งชุมชน การศึกษา ภาคธุรกิจ สังคม องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ดังนั้นแม้ที่ผ่านมาประชาธิปไตยไทยจะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าในอดีต แต่ก็เป็นการพัฒนาเชิงรับ ที่คนไทยยังไม่ค่อยสนใจด้วยเหตุผลต่างๆ ที่จะพาตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน รวมถึงยังไม่ได้สนใจที่จะปลูกฝังลูกหลานเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอีกด้วย ฉะนั้นการพิจารณาพิจารณาสภาพและปัญหาสังคมการเมืองโดยภาพกว้าง และลึกด้วยการมีฐานความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้ประเทศสามารถพัฒนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับได้ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน

การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยเริ่มได้จากครอบครัว การทำความเข้าใจและเรียนรู้ถึงความเป็น “ประชาธิปไตย” เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่าย แต่การพัฒนาการเมืองไทยที่ต้องการก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ดำเนินมานานและยังไม่ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น ทำให้ต้องกลับมาเริ่มต้นอย่างจริงจังที่หน่วยเล็กที่สุดคือบุคคล นั่นคือ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง (citizen) ที่จะต้องเข้าใจสิทธิ เสรีภาพ ภาระ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ในฐานะคนไทยคนหนึ่งที่มีต่อสังคม การเมือง ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพโดยไม่ละเมิดผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในการพัฒนาชุมชน/สังคม/ประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทุกคน การสร้างการตระหนักรู้และพร้อมมีส่วนร่วมในฐานะของพลเมืองที่กระตือรือร้น (active citizen) ในสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนการศึกษา สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ การเปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง หลากหลาย และการใช้เหตุผลในการคิด การฟัง การพูด และการตัดสินใจ การเริ่มต้นจากตนเองรวมทั้งระดับครอบครัวก่อน จะเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าจากระดับอื่นๆ และจะเป็นผลดีในแง่ของการกล่อมเกลายาวนานด้วย แต่ทั้งนี้ระดับสังคม ชุมชน ประเทศ ก็ต้องมีการปฏิบัติควบคู่กันไป

ในภาคธุรกิจ การร่วมมือกับภาครัฐและภาคสังคมในการร่วมดำเนินการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่อาจทำได้ เพราะแม้ประเด็นเรื่องการเมืองและประชาธิปไตยอาจไม่ใช่เรื่อง

สำคัญลำดับแรกของการร่วมสร้างสังคมน่าอยู่ในมุมมองของภาคธุรกิจ แต่การปรับมุมมองถึงข้อดีของการร่วมพัฒนาประชาธิปไตยกับสิ่งที่ภาคธุรกิจจะได้รับ โดยเฉพาะในมุมมองของความร่วมรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมประชาธิปไตยสามารถขยายวงไปยังภาคส่วนอื่นๆ ได้เร็วขึ้น เพราะอย่างน้อยนี่จะเป็นส่วนหนึ่งของการค่อยๆ ปรับวัฒนธรรมการเรียนรู้และวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่พนักงานภาคธุรกิจได้

สำหรับภาครัฐ จำเป็นต้องยอมรับว่าลำพังเพียงสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองไม่เพียงพอต่อความเป็นประชาธิปไตย แม้จะมีการเพิ่ม/ปรับให้มีสถาบัน โครงสร้าง กระบวนการกฎหมายที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยนั้นก็ยังคงไม่เพียงพอ ภาครัฐและหน่วยงานภาครัฐ จำเป็นต้องปรับวิถีคิดและวิธีการในการทำงาน และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงาน เพื่อแสดงความจริงจังในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนอกเหนือจากการเลือกตั้ง ขณะเดียวกันการสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่คอร์รัปชัน ไม่รับสินบน โปรงใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชน ส่วนรวมและประเทศชาติเป็นสำคัญ และการปรับเปลี่ยนค่านิยมรวมทั้งพฤติกรรมของข้าราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างพลเมืองเข้มแข็ง และการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การมองว่าข้าราชการคือผู้ถือสิทธิอำนาจ (Authority) ประชาชนไม่มีสิทธิ ไม่มีอำนาจ ฯลฯ จะช่วยเอื้อให้การพัฒนาประเทศทั้งเชิงรุกและเชิงรับดำเนินไปได้

สำหรับภาคประชาสังคม หน่วยงาน องค์กร กลุ่ม สมาคมที่เกี่ยวข้องของการสร้างและพัฒนาประชาธิปไตย มีอยู่มากมาย รวมไปถึงการตั้งสภาภาคแพ ก็ถึงขั้นถึงถึงสภาวการณ์ทางการเมือง ก็ถือเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การดำเนินการของกลุ่มต่างๆ ข้างต้น มีลักษณะที่เป็นส่วนๆ ยังไม่ได้มีการรวมพลังกันอย่างเข้มแข็ง หลายครั้งที่การเป็นสมาชิกในหน่วยงานต่างๆ ก็เป็นเพียงแค่มือถือ แต่ยังไม่ได้มีการแสดงบทบาทใดๆ ฉะนั้น การร่วมมือกันและสร้างเครือข่ายประชาธิปไตย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการการเมือง สังคม เศรษฐกิจของชุมชนและประเทศชาติ เพื่อให้ประชาชนและอาจรวมถึงภาครัฐสามารถมีส่วนร่วมในการเมืองระบอบประชาธิปไตยได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ความสงบสุขเรียบร้อย รวมทั้งเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องของปากท้องความกินดีอยู่ดีของประชาชน ผ่านการให้ความรู้ การให้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิก

ฉะนั้น ในการพัฒนาประชาธิปไตย สิ่งสำคัญที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นคือวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่ความตระหนักรู้ (awareness) ในทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะสิ่งนี้คือทุนทางสังคม (social capital) ที่มีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยดังที่โรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) เสนอเอาไว้

6.1.10 ฝากความหวังไว้ที่จิตอาสาเพื่อสังคมสาธารณะ

“จิตอาสา” เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยมาโดยตลอด ดังเช่นความเห็นด้านบวกที่คนไทยด้วยกันมองเห็นส่วนหนึ่ง คือ ความมีน้ำใจ ความมีจิตใจให้บริการ ความอบอุ่นเป็นมิตร การสนใจสิ่งรอบข้าง แต่คนไทยจะมีจิตอาสาในเรื่องใด และระดับใด เป็นประเด็นที่ควรวิเคราะห์ ปกติคนไทยจะมีจิตอาสาต่อคนหรือกลุ่มที่ด้อยโอกาส ต้องการความช่วยเหลืออย่างชัดเจน เช่น คนพิการ ผู้ต้องขัง ผู้ป่วย เด็กและผู้สูงอายุ การให้ความช่วยเหลือคนเหล่านี้ ถือว่า เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมหรือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ฝ่ายผู้มีจิตอาสาอาจเป็นปัจเจกบุคคลหรือเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่เรียกว่า Corporate Social Responsibility ที่ภาคธุรกิจเอกชนทำอยู่ในปัจจุบันก็ทำในแนวจิตอาสา กล่าวคือ เข้าไปอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การปลูกป่า การรักษาสัตว์เลี้ยงจรจัด การให้ทุนการศึกษาและการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ฯลฯ อย่างไรก็ตาม จิตอาสาทั้งของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และ CSR ต่างก็สนใจกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นนามธรรม เช่น สังคมไทยโดยรวม ชุมชนองค์กร นอกจากนี้ ยังเน้นกิจกรรมเชิงสังคมสงเคราะห์ที่เป็นรูปธรรมเช่นกัน มากกว่ากิจกรรมที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย การช่วยคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของกลุ่มต่างๆ ในสังคม ภาคประชาสังคมได้เคยตั้งข้อสังเกตว่า องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ในสังคมไทยได้เคลื่อนบทบาทจากการทำกิจกรรมเชิงพัฒนา (และสังคมสงเคราะห์) มาเป็นบทบาทเชิงคุ้มครองสิทธิมากขึ้น จะพบว่าจิตอาสาในสังคมไทยยังอยู่ที่ระดับกิจกรรมเชิงพัฒนาอยู่มาก ดังนั้นเมื่อผู้ตอบในการสำรวจครั้งนี้ตอบคำถามว่า คนไทยสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างไร คำตอบส่วนใหญ่จึงอยู่ที่เรื่องของการใช้สิทธิเลือกตั้ง การไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคม การยึดถือศีลธรรมจริยธรรม ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมาย คำตอบที่เป็นเรื่องจิตอาสาในการพัฒนาปรากฏในคำตอบท้ายๆ เช่น ให้ความช่วยเหลือหรือบริจาคเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ยากลำบาก ช่วยรักษาสัตว์เลี้ยงจรจัด ปลูกต้นไม้ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ผู้ตอบที่แสดงจิตอาสาในเชิงคุ้มครองสิทธิมีน้อย ได้แก่ การเสียภาษี การช่วยประหยัดพลังงานและการพยายามเป็นกระบอกเสียงให้กับประเทศ นอกจากนี้ ผู้ตอบที่ระบุปัญหาที่รุนแรงในสังคมไทย ยังระบุปัญหาเศรษฐกิจและปากท้องเป็นลำดับแรกๆ อย่างไรก็ตาม มีผู้ที่เห็นว่าปัญหาทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาความแตกแยกสามัคคีเป็นปัญหาที่รุนแรงมากเหมือนกัน

การที่จิตอาสาในสังคมไทย ยังไม่ได้ยกระดับให้เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับส่วนรวมให้เป็นความตระหนักรู้ต่อความสำคัญของสังคมสาธารณะ ทำให้พลังจิตอาสาในสังคมไทยยังไม่ได้ถูกใช้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ คือ อุทกภัยที่เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2554 จนถึงธันวาคม 2554 เราได้เห็นพลังของจิตอาสาอันยิ่งใหญ่ในสังคมไทย นอกเหนือจากบทบาทของภาครัฐบาลและภาคเอกชน ตลอดจน NGO แล้ว เราได้พบว่า สังคมไทยมีภาคประชาสังคมที่กว้างใหญ่และตื่นตัว เป็นการรวมตัวเฉพาะกิจของกลุ่มบุคคลในรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มอาสาสมัครไทยช่วยไทย เครือข่ายศิลปินกู้ภัยเมืองจมน้ำ อาสาสมัครฟื้นฟูประเทศไทย กลุ่มอาสาสมัครจิตอาสา: ประเทศไทยกลับมาสดใสกว่าเดิม กลุ่มอาสาฯ คนไทยช่วยน้ำท่วม โพลสยามอาสา ฯลฯ (เป็นตัวอย่างจากการโพสต์ในเฟซบุ๊กเพื่อระดมอาสาสมัครช่วงวันที่ 31 ตุลาคม/1 พฤศจิกายน 2554) นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษา นักวิชาการ องค์กรศาสนา สื่อมวลชน กลุ่มวัฒนธรรม เช่น ศิลปิน ดารา นักร้อง ต่างออกมาทำงานอาสาตามกำลัง ความรู้ ความสามารถ และสติปัญญาของตน ในรูปคนละไม้คนละมือ พลังของภาคประชาสังคมนี้แสดงให้เห็นว่าทุนทางสังคม (social capital) ของประเทศไทยโดยรวม มีความแข็งแกร่งมาก แม้จะมีทรัพยากรที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) น้อยกว่าภาค

รัฐโดยเฉพาะรัฐบาลและกองทัพ นอกจากนี้ เรายังได้รับรู้พลังของ social media ในการระดมจิตอาสาครั้งนี้ด้วย

สิ่งที่เสียงคนไทยบอกในการสำรวจนี้ จึงชี้ให้เห็นประเด็นความจำเป็นที่จะต้องยกระดับจิตอาสาที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยให้เป็นจิตอาสาเพื่อสังคมสาธารณะ โดยไม่ต้องติดยึดอยู่กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่เป็นรูปธรรม และไม่เน้นการช่วยเหลือเชิงสังคมสงเคราะห์ แต่ให้คนไทยที่มีจิตอาสาเหล่านี้เข้าใจความต้องการในระดับโครงสร้างและระดับนามธรรม เช่น เรื่องการคุ้มครองสิทธิ ที่จะทำให้สังคมไทยพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนและพึ่งพาน้อยลง

91

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เสียงนี้ฟัง

การอบรมกลุ่มอาสาสมัครและเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติในเรื่องของจิตอาสาเป็นสิ่งที่สามารถเริ่มได้จากในครอบครัวผ่านการมีบทบาทในกิจกรรมของครอบครัว การพูดคุยในครอบครัว ซึ่งจะเป็นการฝึกการมีหน้าที่และความรับผิดชอบกับตัวเอง กับส่วนรวม พร้อมทั้งเรียนรู้สิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลในเบื้องต้น พร้อมกันนั้นการส่งเสริมให้เกิดความสนใจสิ่งรอบข้างไม่ว่าจะเป็นชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ก็จะช่วยคนไทยเกิดความตระหนักและเชื่อมโยงในความสัมพันธ์ระหว่างส่วนตนและส่วนรวมได้ดีขึ้น

ภาคธุรกิจ การจัดกิจกรรม การบริจาค การเผยแพร่ความรู้ตามความถนัดและศักยภาพของประเภทธุรกิจของตนไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือธุรกิจขนาดเล็ก ก็จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของธุรกิจนั้นๆ ได้ อย่างไรก็ตาม จิตอาสาสำหรับภาคธุรกิจ ต้องไม่ใช่แค่การบริจาค โดยเฉพาะในยามที่มีภัยพิบัติ เพราะในภาวะวิกฤต การดำเนินการของภาคธุรกิจที่ไม่ต้องมีระเบียบขั้นตอน กฎระเบียบกฎเกณฑ์ในการช่วยเหลือภาครัฐดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขสามารถทำได้รวดเร็วกว่า

ในระดับประเทศ ภาครัฐจำเป็นต้องมีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อส่วนรวม ขณะเดียวกันควรให้การสนับสนุนกิจกรรมหรือบุคคลที่เป็นตัวอย่างเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้คนตระหนักรู้ นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายที่จะใช้ในการป้องปรามและลงโทษผู้กระทำความผิด ก็เป็นอีกส่วนที่ต้องทำควบคู่กันกับบทบาทของภาครัฐที่ต้องมีความชัดเจนว่าการดำเนินการต่างๆ นั้น เป็นเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

ในส่วนของภาคประชาสังคม การเคลื่อนไหวเพื่อมีบทบาทในด้านต่างๆ ขององค์กร สมาคม อาสาสมัคร ฯลฯ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทด้านจิตอาสาที่มีต่อส่วนรวมอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือ ทำอย่างไรให้การตระหนักถึงส่วนรวมเกิดขึ้นได้เป็นวงกว้าง การจัดกิจกรรม การรณรงค์ในเรื่องต่างๆ การสร้างเครือข่าย การรับสมัครสมาชิก ฯลฯ เป็นสิ่งที่ภาคประชาชนต้องร่วมคิดร่วมทำให้เกิดขึ้น เพราะการมีจิตอาสาเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ทั้งการพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาได้ในทุกระดับ

6.2 เราจะก้าวไปข้างหน้าอย่างไร: บทบาทภาคธุรกิจ

จากข้อสรุป 10 ประเด็น ที่สรุปจากผลการสำรวจและแนวทางการดำเนินการในระดับครอบครัว ภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคประชาสังคมในหัวข้อ 6.1 โครงการคนไทยมอนิเตอร์ได้เริ่มเผยแพร่ข้อมูลจากผลการสำรวจกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มสองกลุ่มที่ได้ดำเนินการเผยแพร่แล้วคือ ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆในสังคมไทย การระดมความคิดจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีข้อสรุปดังนี้

- การเสวนา “คนไทย” เดอะเนทเวิร์คฟอรัม กับภาคธุรกิจในหัวข้อ “เป้าหมายของกำไร คุณค่าแห่งความร่วมมือ กลยุทธ์ CSR บนกระบวนทัศน์ใหม่” 2 กันยายน 2554

ในการเสวนาดังกล่าวได้มีการเสนอประเด็นสำคัญ 8 ประเด็นจากการสำรวจ “คนไทย” มอนิเตอร์ที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของภาคธุรกิจในการจรรโลงสังคมไทย ประเด็นสำคัญประกอบด้วย

- การส่งเสริมการคิดอย่างมีสติของคนไทย
- การสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในสังคมไทย
- การส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- การสร้างวินัยการเงินและการบริโภคอย่างมีสติ
- การมีส่วนร่วมดูแลครอบครัว
- การร่วมพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์แท้จริงยั่งยืน
- การร่วมต่อต้านคอร์รัปชัน
- การรับมือและป้องกันการเกิดภัยธรรมชาติ

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดังกล่าวโดยเชิญตัวแทนจากภาค NGO ได้แก่มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายพุทธิกา มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ตัวแทนจากภาคการเงินการธนาคารและธุรกิจได้แก่มูลนิธิสยามกัมมาจล และ Business Leadership Community และจากกรมสุขภาพจิต มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้มีข้อสรุปว่าภาคธุรกิจสามารถมีบทบาทร่วมพัฒนาสังคมได้ 6 ด้านดังนี้

1. การดูแลพนักงานและองค์กร เป็นส่วนพื้นฐานและใกล้ตัวที่สุด ได้แก่ การดูแลสุขภาพที่ดีของพนักงานทั้งกายและใจ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมต่อการทำงานอย่างมีความสุข เช่นที่หลายโรงงานมีโรงอาหารขายกับข้าวราคาประหยัดคุณภาพดี และบางที่ให้ข้าวฟรี มีการจัดพื้นที่นั่งเล่นหย่อนใจช่วงพัก พร้อมสนามกีฬา ห้องสมุด หรือ รถรับส่ง ในระดับองค์กรสามารถกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานที่ผสมรวมเอาการยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมเข้าไว้ด้วยกัน ครอบคลุมทั้งการไม่ทำสิ่งผิดเช่นการทุจริตคอร์รัปชัน และการผลักดันสิ่งดีงามเช่นการขายสินค้าบริการที่มีคุณภาพและคุณค่า การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาอย่างจริงจังต่อเนื่อง

2. **การดูแลครอบครัวพนักงาน** เริ่มขยายวงออกไปอีกระดับ ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลครอบครัวพนักงาน ตัวอย่างกิจกรรมเช่น การมีทุนการศึกษาสำหรับบุตรหลานพนักงาน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้พาครอบครัวไปร่วมผ่อนคลาย รายที่มีลูกเล็กอาจจัดบริเวณรับเลี้ยงเด็ก เช่นที่บริษัทแพรรด้า จิวเวลรี่ มีเนอร์สเซอร์รี่ช่วยดูแล ทำให้แม่ไม่ต้องพะวง สามารถทำงานและใช้ช่วงพักมาให้นมหรือเล่นกับลูกได้สะดวก
3. **การเชื่อมโยงกับชุมชน** เช่น โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มชาวบ้าน และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมงานซึ่งกันและกัน อาทิ การนำองค์ความรู้ที่มีประโยชน์และเหมาะสมไปแบ่งปันในโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การรับเด็กฝึกงานและการจ้างงาน เช่น โครงการทวิภาคีกับสถาบันอาชีวศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น ทรนรงค์ปราบยาเสพติดกับโครงการโรงงานสีขาว หรือการร่วมปรับภูมิทัศน์ชุมชน
4. **การเชื่อมโยงกับสังคมและการพัฒนาประเทศ** คือการขยายผลสู่การทำงานระดับใหญ่ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ การยกระดับคุณภาพการศึกษา การมีส่วนร่วมผลักดันการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันอย่างมีระบบและจริงจัง การทำงานในระดับนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และมีปัจจัยให้ต้องขบคิดแก้ไขอยู่มาก บางองค์กรอาจมองเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนแต่ความจำเป็นและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวดควรค่าแก่การร่วมแรงกันคนละไม้ละมือ
5. **การสร้างองค์ความรู้** เพื่อให้เกิดเป็นความยั่งยืนสามารถถ่ายทอดขยายผลการปฏิบัติต่อได้ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเป็นองค์ความรู้ (Knowledge Management) ที่ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปการศึกษาวิจัย รายงานผลผ่านสื่อต่างๆ การเสวนา การจัดอบรม ซึ่งในส่วนนี้สามารถจับมือทำงานกับภาคการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญได้
6. **การสร้างหน่วยงานและเครือข่าย** เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง หลายองค์กรธุรกิจได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะทั้งที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและที่เป็นหน่วยอิสระเช่นมูลนิธิขึ้น เพื่อรับผิดชอบงานโดยตรง ข้อดีนอกจากจะเป็นการสร้างความจริงจังอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ยังส่งผลย้อนกลับสู่พนักงานและองค์กรให้เกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงจุดยืนขององค์กรในการสร้างผลงานทั้งในเชิงธุรกิจและการร่วมส่งเสริมสังคม (กฤตินี ณัฏฐาตมิสิทธิ, 2554)

สำหรับกระบวนการทำงานของภาคธุรกิจเพื่อให้บรรลุบทบาททั้งหกด้าน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอนดังนี้

1. **ปรับกระบวนการทัศน์สร้างวัฒนธรรมองค์กร** ขึ้นนั้นนับเป็นปัจจัยสำคัญระดับรากฐานที่สามารถนำไปสู่การขยายผลสร้างความยั่งยืน โดยนอกจากการสร้างวัฒนธรรมที่ตระหนักถึงความสำคัญต้องสามารถชี้ให้เห็นในองค์กรเห็นถึงองค์ประกอบและการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ต่างๆ อาจเรียกได้ว่าเป็น CSR ในกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราวตามโอกาสอำนวย และไม่ได้ทำตามลำพัง แต่เป็นการประสานงานกับเครือข่าย แนวคิดดังกล่าวยังควรได้รับการผลักดันให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรเพื่อสามารถยึดถือร่วมกันและถ่ายทอดส่งต่อข้ามยุคสมัยได้

2. **ศึกษาข้อมูลสถานการณ์นำสู่การวางแผนปฏิบัติ** นับเป็นช่องทางที่ยังต้องได้รับการเติมเต็มอยู่มาก เพราะหลายองค์กรธุรกิจยังขาดความเข้าใจแท้จริงถึงสถานะและความต้องการของปัจจัยทางสังคมที่สนใจ เช่น ปัญหาการศึกษา เด็กและเยาวชน สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการขาดความเข้าใจในระดับท้องถิ่น เพื่อผลักดันโครงการต่างๆ ให้เป็นผลที่เป็นรูปธรรม หากยังคงมีช่องทางดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่การใช้ทรัพยากร (ทั้งกำลังเงิน กำลังคน และเวลา) อย่างไม่คุ้มค่า เช่น ไปปลูกป่า 100 ต้น ตายเสีย 70 ต้น เพราะเป็นชนิดไม่เหมาะกับดินฟ้าอากาศและขาดความร่วมมือจากชุมชนให้เข้ามาช่วยรดน้ำดูแล

ตัวอย่างข้อมูลจากคนไทยมอนิเตอร์ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนและจังหวัดโดยรวมที่ดีขึ้นในด้าน สาธารณูปโภค การศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข เทคโนโลยีการสื่อสาร แต่ยังพบปัญหาในด้านการ ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐ ยาเสพติด มั่วสุม คอร์รัปชัน/ทุจริต ความวุ่นวายทางการเมือง การเล่น พวกพ้อง การศึกษาข้อมูลเช่นนี้สามารถนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติของภาคธุรกิจในการมีส่วนร่วมพัฒนา สังคมได้โดยหันมาทำ Soft Issues ให้มากขึ้น ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องซับซ้อนและละเอียดอ่อนกว่า การเข้าไปสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ก็นับว่ามีความสำคัญและเป็นที่ต้องการอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น การศึกษาข้อมูลยังควรส่งต่อไปถึงมูลเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมแนวทางแก้ไขที่อาจ ทำได้ สิ่งที่ได้มีคณิศรเริ่มดำเนินการไปแล้ว และช่องทางที่ยังรอให้มาสานต่อกันไป ความเข้าใจนี้จะ ทำให้การทำงานมีความเชื่อมโยงต่อยอดกันได้โดยไม่ต้องนับหนึ่งใหม่ตลอด เช่น กรณีปัญหาทุจริต คอร์รัปชันที่มีผู้ทำการวิเคราะห์ไว้อย่างละเอียดลึกถึงแหล่งปัญหาและลักษณะปัญหา ประกอบกับ การระดมสมองจึงได้มาถึงหนทางสำคัญที่ภาคธุรกิจจะเข้าไปร่วมจัดการได้ ผ่านเครื่องมือการสร้าง วัฒนธรรมองค์กร การสร้างนโยบายและแนวปฏิบัติ รวมถึงเครื่องมือตรวจสอบและร้องเรียน

3. **การใช้ประโยชน์ (Leverage) จากสิ่งที่มี** เป็นธรรมชาติของมุมมองทางธุรกิจที่จะค้นหาตัวตนและหา ทางเสริมต่อกับสิ่งนั้นก่อนที่จะไปแสวงหาหนทางในสิ่งที่ไม่คุ้นเคยหรือไม่ถนัด เช่น องค์กรทางการเงิน อาจสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินและการบริโภคของคนไทย ซึ่งข้อมูลจากผลสำรวจ ชี้ให้เห็นว่าแม้คนจำนวนมากจะพอใจกับการได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ มีที่อยู่อาศัย ที่เหมาะสม และมีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านตามสมควร แต่ความพอใจต่อระดับรายได้ จำนวนเงิน ออมและภาระหนี้สินยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการสร้างวินัยการเงินและการ บริโภคอย่างมีสติ ซึ่งงานในส่วนนี้ภาคธุรกิจโดยเฉพาะสถาบันการเงิน สามารถใช้องค์ความรู้ที่มีมา แลกเปลี่ยนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนไทยได้

4. **การทำงานร่วมกับภาคีสร้างเครือข่าย** แนนอนที่หนึ่งองค์กรคงไม่สามารถตอบโจทย์สังคมได้หมดแต่ ต้องอาศัยความร่วมมือ เช่นการพัฒนาในระดับชุมชนต้องส่งเสริมแกนนำที่เป็นคนในท้องถิ่นให้เป็นกลไก สำคัญของการทำงาน เพราะมีความเข้าใจเชิงลึกและมีเครือข่ายการประสานงาน ดังข้อคิดที่ได้จากการ ระดมสมองเรื่องการรับมือกับภัยพิบัติที่กลุ่มเห็นพ้องว่าต้องสร้างแกนนำชุมชนและมีการพัฒนาแผน ชุมชนขึ้น เพราะเรื่องดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ ภาคีเครือข่ายยังอาจหมายถึงคนที่ สัมพันธ์กันในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เช่นการสนับสนุนสินค้าที่ผลิตและจัดจำหน่ายอย่างคำนึง ถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องจับมือกันทำงานตั้งแต่ต้นน้ำวัตถุดิบจนถึงปลายน้ำคนซื้อให้เลิกแต่ของ ที่มีคุณค่าทั้งกับตัวเองและการดูแลโลกด้วย เรียกได้ว่าเป็นเครือข่ายของผู้ที่มีความเชื่อและเป้าหมาย ร่วมกัน

5. การจัดการเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ บางประเด็นเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการตั้งกฎเกณฑ์เพื่อให้คนในสังคมยึดโยงร่วมกัน ลำพังความตั้งใจดีของคนบางกลุ่มอาจไม่เพียงพอ เช่นกรณียาเสพติดที่ผลสำรวจชี้ว่าเป็นความกังวลหลักของพ่อแม่ ความตั้งใจนอกเหนือจากการปลูกฝังให้รักการเรียน (คะแนนอันดับ 1) รองลงมาเป็นเรื่องปลูกฝังให้ห่างไกลยาเสพติด แต่เท่านี้อาจไม่พอต้องอาศัยมาตรการเพื่อขจัดการเข้าถึงและแพร่หลายของยาเสพติดอย่างจริงจัง องค์การธุรกิจขนาดใหญ่ระดับโลกได้เคลื่อนตัวเข้าทำงานในระดับนี้ที่แม้ว่าจะเป็นเรื่องมหภาค อาจต้องอาศัยพลังผลักดันพร้อมการลobbies และประสานงานเชิงนโยบายแต่ก็นับเป็นประเด็นเคลื่อนสังคมที่ต้องให้ความสนใจพิจารณา
6. การสร้างระบบติดตามตรวจสอบ สู้ดท้ายเมื่อทำงานก็ต้องมีการประเมินผล ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมกับการพัฒนาสังคมโดยการร่วมสร้างระบบติดตามตรวจสอบเพื่อเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้แนวทางที่ดำเนินการอยู่ได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น เช่นเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน เมื่อมีเจตนาธรรมณ์และการริเริ่มทำงานร่วมด้านคอร์รัปชันแล้วก็ควรมีเครื่องมือช่วยติดตาม รายงานผลว่าหนทางที่ดำเนินไปนั้นประสบปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างไร หรือควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมในด้านไหน ซึ่งในส่วนี้ อาจเป็นการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่มีความโปร่งใสเป็นธรรมชาติ

กระบวนการทำงานทั้ง 6 ขั้นตอนเป็นการสรุปภาพรวมของบทบาทภาคธุรกิจต่อการร่วมพัฒนาสังคม โดยมุ่งหวังให้ผู้ที่สนใจสามารถอ้างอิงเป็นไกด์ไลน์เบื้องต้นจะได้เริ่มทำได้โดยไม่เคັงคัวง อย่างน้อยก็รู้ว่ยังมีคนอีกกลุ่มใหญ่ที่ได้ลงมือแล้วและพร้อมจะสนับสนุนกันต่อไป เพราะบ้านเมืองก็เป็นเหมือนเรื่องธุรกิจเราที่ต้องร่วมใจกันดูแล (กฤตนิ ญัฐวุฒิสสิกริ, 2554)

ตารางที่ 6.1 ผลการแลกเปลี่ยนระดมความคิดเกี่ยวกับบทบาทของภาคธุรกิจในการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมใน 8 ประเด็น

คดีปี	จิตอาสา	เรียนรู้	การเงิน	ครอบครัว	ชุมชน	คอร์รัปชัน	ภัยพิบัติ
Self initiate	กิจกรรม Employee Initiate	ค่ายเยาวชน	Personal Finance	Work Life Balance	Assessment	วัฒนธรรมองค์กร	แคมเปญ
Reflection	บรรยายภาค	Public Space	Family Finance	กิจกรรมครอบครัว	ทำงานร่วมกับแกนนำ	นโยบายแนวปฏิบัติ	คู่มือรับมือ
Feedback	วัฒนธรรมองค์กร	ครูอาสา	Consumer Education	โรงเรียนพ่อแม่	Value Chain Enhancement	ระบบตรวจสอบร้องเรียน	อบรม/ซ้อม
Sharing	นโยบาย & KPI	สร้างครู	Consumer Empowerment	เพื่อนลูก ลูกเพื่อน	Public Space	แคมเปญไม่ให้แม่รับไม่ยอม	คู่มือแจ้งเตือนภัย/ติดต่อ
	Employee Volunteer			พ่อแม่ห่วงหัว	ศูนย์การเรียนรู้	เครือข่าย	ระบบเฝ้าระวัง
	Organization & Network			ครอบครัวอุปถัมภ์		ผลักดัน Law Enforcement	ร่วมพัฒนาแผนชุมชน

ที่มา: กฤษฎี ภูมิรัฐศาสตร์. สรุปผลการเสวนา “คนไทย” เท่านั้นที่ทำให้เมืองไทยน่าอยู่. 2 กันยายน 2554

6.3 พลังเปลี่ยนแปลงประเทศไทย

พลังที่จะช่วยขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทยอาจแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ครอบครัว กลไกภาครัฐ กลไกชุมชนท้องถิ่น กลไกภาคธุรกิจ และกลไกภาคประชาสังคม

6.3.1 ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่คนไทยฝากความหวังไว้ให้มากที่สุด และคิดว่าสถาบันนี้ทำให้ตนมีความพึงพอใจสูงสุด ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญ เบื้องต้นครอบครัวจะต้องมีความอบอุ่นและเข้มแข็ง สมาชิกในครอบครัวควรร่วมกันจรรโลงสถาบันให้แข็งแกร่ง ให้สมาชิกได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด แม้มีความจำเป็นต้องอยู่ห่างกันก็ให้รักษาสายสัมพันธ์ให้มั่นคง ผู้สูงอายุและเด็กต้องได้รับความสำคัญเป็นพิเศษ กล่าวคือ ผู้สูงอายุต้องไม่ถูกทอดทิ้ง ทั้งในแง่กายและใจ เด็กได้รับการดูแลอบรมสั่งสอนด้วยความรัก การพูดคุย แลกเปลี่ยนทุกข์สุขกันช่วยให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ไม่ซ้ำเติมกัน และลดความเครียดหรือปัญหาสุขภาพจิตที่คนไทยรู้สึกกังวลเป็นลำดับต้นๆ หัวหน้าครอบครัวควรอาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิก พยายามไม่ให้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจผลักดันให้สมาชิกกระจัดกระจายไปทำงานอยู่ในที่ห่างไกลกัน ควรทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและพยายามนำไปปรับใช้ในการบริหารการเงินของครอบครัว เพื่อให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ หัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนและส่วนบุคคล มีจิตใจเปิดกว้างรับฟังความเห็นทางการเมืองของคนในครอบครัวด้วยเหตุผลและความเข้าใจ

การใช้เวลาในครอบครัวร่วมกันเป็นสิ่งเพิ่มคุณภาพชีวิต เป็นช่วงที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายสามารถให้การขัดเกลาทางสังคมแก่ลูกหลานโดยการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างโดยตรง และให้การขัดเกลาทางอ้อมผ่านกลไกอื่นๆ เช่น สื่อ ด้วยการดูโทรทัศน์ด้วยกัน ไปพักผ่อนในเวลาว่างด้วยกัน ทำความรู้จักกับเพื่อนๆ ของลูกหลาน สอดแทรกสิ่งที่ควรปลูกฝัง โดยเฉพาะค่านิยมที่คนไทยจากการสำรวจเห็นว่าสำคัญ ได้แก่ การรักการเรียน การห่างไกลยาเสพติด การยึดถือคุณธรรมศีลธรรม การประหยัดอดออม ความซื่อสัตย์สุจริต นอกจากนั้น ในเรื่องที่คุณพ่อคุณแม่ให้ความสำคัญต่ำก็มีความสำคัญและต้องเร่งปลูกฝังเช่นกัน ได้แก่ การรักนวลสงวนตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การกล้าแสดงออกเป็นตัวของตัวเอง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย และความรู้เรื่องเพศศึกษา ดังจะพบว่า การขาดการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาและค่านิยมความรักนวลสงวนตัวเป็นที่มาของการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมและการทำแท้งในกลุ่มวัยรุ่นหญิงจำนวนมากในสังคมไทยในปัจจุบัน

นอกจากนั้นการไม่ได้รับการปลูกฝังเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง/ประชาธิปไตย และการพิจารณาว่าการทุจริตและการเห็นแก่ส่วนตนเป็นลักษณะของคนไทยที่ไม่บวกและไม่ลบ (เฉยๆ) ก็ทำให้วัยรุ่นไทยมองเรื่องคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ตัวเองได้รับประโยชน์ด้วย แม้ผู้ตอบจะเน้นการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม

จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่ในครอบครัวไทยเองก็มีความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เยาวชน จึงต้องสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ผู้ใหญ่ก่อนแล้วผู้ใหญ่จึงจะเป็นหลักในการปลูกฝังต่อให้เยาวชนได้ คำถามคือการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์หรือที่คนไทยยังเห็นเป็นคุณลักษณะกลางๆ

และการแก้ไขคุณลักษณะด้านลบให้เกิดในตัวผู้ใหญ่ก่อนจะทำได้อย่างไร คุณลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความพอเพียง การบริโภคอย่างมีสติและรู้เท่าทัน การไม่ยอมรับการทุจริตและคุณลักษณะทางลบที่ควรแก้ไข ได้แก่ การเห็นแก่ส่วนตน ความไม่มีวินัยและการไม่สนใจสิ่งรอบข้าง วิธีหนึ่งอาจทำได้ โดยการลดภาพของครอบครัวในฐานะแหล่งพักพิงหรือกลุ่มคนที่ต่อสู้กับปัญหาพร้อมกันปรับเปลี่ยนสู่ครอบครัวแห่งการแลกเปลี่ยนปัญหา และค่านิยมในฐานะสมาชิกในสังคมร่วมกัน กล่าวคือให้เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังผ่านกลไกอื่นในสังคมได้มีบทบาทแลกเปลี่ยนค่านิยมกับผู้ใหญ่ในครอบครัวในลักษณะ “เด็กสอนผู้ใหญ่” ตลอดจนลดภาพของการวิ่งกลับไปฟ้องพ่อแม่เมื่อถูกรังแกนอกบ้าน และค่านิยม “เราต้องช่วยคนของเราก่อนไม่ว่าถูกหรือผิด” เพื่อจรรโลงคุณค่าของสถาบันครอบครัว

คนไทยส่วนใหญ่เน้นการปลูกฝังค่านิยมรักการเรียนรู้ของเยาวชน และยังต้องการให้ลูกหลานตลอดจนตนเองมีช่องทางในการเรียนรู้เพิ่มเติม ความต้องการนี้เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวอย่างมาก ค่านิยมต้องการให้ลูกหลานเรียนสูงๆ เพื่อจะได้เป็นเจ้าของคนงานที่เคยเชื่อในอดีตที่ยังดำรงอยู่ในสังคมไทย ค่านิยมนี้ส่วนหนึ่งมีที่มาจากข้อเท็จจริงที่ว่า การศึกษาช่วยเลื่อนชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจได้ในสังคมไทยในช่วงห้าสิบปีที่ผ่านมาหลังจากการกระจายโอกาสทางการศึกษาในทุกระดับ ดังปรากฏว่าข้าราชการของรัฐไทย ประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสถานศึกษาต่างๆ (จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ, 2515) คนเหล่านี้ได้เลื่อนชั้นทางสังคมจากระดับล่างมาเป็นชนชั้นกลางในช่วงหนึ่งอายุคน จึงเป็นตัวแบบให้ชนชั้นล่างทำตาม

เหตุผลอีกอย่างหนึ่งมาจากการต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพจากการใช้แรงงานในงานเกษตร เป็นงานเสมียนที่สบายกว่า การได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นย่อมทำให้ลูกหลานไม่ต้องเป็นเกษตรกรต่อไป การเน้นการปลูกฝังให้เยาวชนรักเรียนจึงเป็นการย้ำค่านิยมสืบเนื่องมาจากอดีตโดยไม่ได้มีการวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการที่มีการผลิตบัณฑิตตกงานในหลายสาขาวิชา พ่อแม่มักไม่ได้ติดตามว่าลูกได้เรียนรู้อะไรจากสถานศึกษาบ้าง ด้วยเหตุนี้การปลูกฝังให้เยาวชนรักการเรียนรู้จึงไม่ได้เป็นเครื่องสัญญาว่าสังคมจะเต็มไปด้วยผู้รู้ในอนาคต ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นคนเมืองและมีรายได้สูง ความต้องการปลูกฝังค่านิยมรักการเรียนรู้คือการส่งต่อทุนทางวัฒนธรรมไปยังลูกหลานเพื่อดำรงสถานภาพชนชั้นนำไปในครอบครัว

บทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นบทบาทที่ต่อเนื่องจากการปลูกฝังเยาวชนให้รักเรียน สังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารมาระยะหนึ่งแล้ว อย่างไรก็ตาม คนไทยพอใจจะบริโภคข้อมูลข่าวสารที่ไหลวนอยู่รอบตัวโดยไม่ได้ยกระดับการสื่อสารให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ ไม่ได้วิจารณ์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและไม่สังเคราะห์ข้อมูลให้กลายเป็นความรู้ (ธีรยุทธ บุญมี, 2548) ข้อเรียกร้องจาก “คนไทย” โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น รายได้ต่ำ และไม่มีการศึกษากลับเน้นการได้โอกาสในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ สิ่งนี้ช่วยยืนยันว่าสังคมไทยยังต้องพัฒนาให้พ้นจากการบริโภคข้อมูลข่าวสารเชิงรับมาเป็นการวิพากษ์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารให้เกิดการเรียนรู้ ครอบครัวจึงมีบทบาทในการชักชวนสมาชิกให้มีทัศนคติที่เปิดกว้างและคิดวิเคราะห์

การปลูกฝังเยาวชนให้ตระหนักเรื่องภัยพิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเตรียมวางแผนความพร้อมสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินจากภัยพิบัติและบทบาทที่เยาวชนสามารถทำให้กับครอบครัวของตน ชุมชน และสังคมโดยรวม

บทบาทของครอบครัวในการปลูกจิตสำนึกและมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นความท้าทาย ดังได้กล่าวแล้วว่าผู้ตอบมองเห็นบทบาทของตนในเชิงรับ มีบางกลุ่มคิดว่าตนทำอะไรไม่ได้เลย การส่งเสริมจิตอาสาอาจเป็นจุดเริ่มต้นของทัศนคติเชิงรุกในการพัฒนา การพูดคุยเพื่อวิเคราะห์ปัญหาในชุมชนภายในครอบครัว สามารถช่วยให้สมาชิกเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน วิธีการวิจัยและเรียนรู้ร่วมกันที่เรียกว่า Participatory Learning and Action ที่พัฒนาโดย Robert Chambers (2007) และใช้กันโดยแพร่หลายในกลุ่ม NGO ทั่วโลกและในประเทศไทยถือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพลิกบทบาทของปัจเจกชนและครอบครัวให้เป็นผู้ขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดจิตสาธารณะในระดับชุมชนและสังคมโดยรวม โครงการนำเยาวชนออกสำรวจลำน้ำที่ไหลผ่านชุมชนโดยเดินย้อนกลับไปสู่ต้นน้ำและเรียนรู้ลักษณะทางนิเวศวิทยาตามลำน้ำที่ฝ่ายชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้ดำเนินการถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนา

ในประเด็นของการบริโภคอย่างมีสติ ครอบครัวสามารถเป็นจักรกลสำคัญในการผลักดัน เพราะการบริโภคส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมในครอบครัว แม้จะมีการบริโภคในหมู่เพื่อนในที่ทำงาน แต่การใช้จ่ายก็เป็นเรื่องของเศรษฐกิจครัวเรือน ครอบครัวสามารถทำให้สมาชิกรู้สึกว่าคุณค่าในตัวเองดีพอโดยไม่ต้องพึ่งพาการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ผ่านการบริโภคสัญญาณในรูปแบบของสินค้าแบรนด์เนมหรือ สินค้าตามกระแส ส่งเสริมการบริโภคสิ่งทีผลิตได้ด้วยตนเอง เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ ตัดเย็บเองหรือออกแบบเอง อาหารก็ทำเอง พูดคุยในครอบครัวเพื่อวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ระบุว่ามากก็ใช้มากได้ ไม่ใช่จะต้องปลูกข้าวกินเอง เพื่อจะได้ไม่พิจารณาแนวคิดนี้อย่างสุดโต่ง ในเรื่องการบริโภคนี้ เราควรทำความเข้าใจว่าครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ให้แก่บุคคล (Bourdieu, 1986) ด้วยการสร้างนิสัยและความเคยชินที่เรียกว่า ฮาบิตุส (Habitus) บุรดิเออได้พบว่าครอบครัวที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงจะมีฮาบิตุสที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและชอบพิสูจน์ความสามารถของตัวเองในกิจกรรมต่างๆ เช่น ชอบกีฬาที่จักรยานหรือปั่นเขามากกว่าเล่นกอล์ฟ ชอบบริโภคสิ่งทีประเทืองปัญญาและมีรสนิยมากกว่าบริโภคตามกระแส นิสัยและความเคยชินเช่นนี้ปลูกฝังในครอบครัว เราจึงควรส่งเสริมให้ครอบครัวมีทุนทางวัฒนธรรมที่เน้นการบริโภคสิ่งต่างๆอย่างมีสติหรือคิดเป็น เพราะในกระแสบริโภคนิยมรุนแรงนี้ ปัจเจกบุคคลที่ขาดความเข้มแข็งทางความคิดและทุนวัฒนธรรมก็จะไหลไปตามกระแสบริโภคส่วนใหญ่

ความสำคัญของการบริโภคอย่างคิดเป็นและการมีทุนทางวัฒนธรรมสูงยังส่งผลต่อการแก้ปัญหาครอบครัวขึ้น เพราะบุคคลที่คิดเป็น รู้จักพึ่งตนเอง และอาศัยความสามารถทางปัญญาของตนเองจะไม่นิยมรับการทุจริตคอร์รัปชั่น ตรงกันข้ามเขาจะเป็นผู้ที่สามารถตรวจสอบและรณรงค์ต่อต้านคอร์รัปชั่นได้เป็นอย่างดี

6.3.2 ภาครัฐ

บทบาทของภาครัฐในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ คือ ระบบราชการทั้งที่เป็นราชการประจำและราชการการเมือง

ระบบราชการ มีกลไกของรัฐผ่านกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการปฏิบัติงาน จากเสียงของคนไทยทั้งสิบประเด็น มีหน่วยงานภาครัฐหลายฝ่ายที่สามารถมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

หน่วยงานด้านสังคมได้แก่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข รวมถึงหน่วยงานด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสามารถร่วมกันมีบทบาทในการช่วยดูแลและพัฒนาคุณภาพของเยาวชนในด้านต่างๆ ช่วยจรรโลงสถาบันครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นกว่าเดิม ให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัว ลูกหลานไม่ต้องย้ายกันไปทำงานไกลบ้านหรือไกลถึงต่างแดน สนับสนุนให้ครอบครัวได้มีโอกาสใช้เวลาว่างด้วยกัน เช่น มีบัตรโดยสารหรือบัตรเข้าชมที่ลดราคาสำหรับการเดินทางหรือการพักผ่อนเป็นครอบครัว อาศัยกลไกระดับชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด คุณธรรมศีลธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การยึดหลักคุณธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าบริการของรัฐมีทั่วถึงและมีคุณภาพดี ไม่ปล่อยให้ประชาชนเผชิญความเสี่ยงในสังคมเสี่ยงภัยในปัจจุบัน ลดความเสี่ยงด้วยการพัฒนาสื่อ องค์กร กลไกและการมีส่วนร่วมภาคประชาชนให้ด้านแนวโน้มเสี่ยงสูงที่กลายเป็นค่านิยมในสังคมไทย เช่น เสี่ยงโชคจากการพนัน เสี่ยงชีวิตจากการไปทำงานต่างประเทศ เสี่ยงลงทุนเพื่อให้รวยเร็ว แต่ควรรณรงค์ค่านิยมเรื่องความประหยัดอดทน ชยัน โดยผู้นำทางการเมืองและผู้บริหารต้องทำตัวเป็นแบบอย่างได้ด้วย (ขอให้นึกถึงมหาตมคานธีเป็นตัวอย่าง)

ประเด็นเรื่องศีลธรรมจริยธรรมกับเรื่องการเรียนรู้เป็นประเด็นท้าทายองค์ภาครัฐ เพราะเป็นเรื่องพูดง่ายทำยาก เสียงของคนไทยคิดว่าสังคมไทยยังยึดถือศีลธรรมในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะคนในชนบทและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์ นักวิชาการตลอดจนเกษตรกร อย่างไรก็ตามเราจะพบว่ากรยึดถือศีลธรรมดังกล่าวยังอยู่ในระดับการตื่นตระหนกทางศีลธรรมต่อพฤติกรรมที่มองว่าไม่ถูกต้อง เช่น การทำแท้ง การทุจริตคอร์รัปชัน การนอกใจคู่สมรส ฯลฯ โดยไม่มีการแก้ไขปัญหาศีลธรรมอย่างจริงจัง ตัวอย่างเช่น ข่าวฮือฮาเกี่ยวกับการพบศพทารกจากการทำแท้งจำนวนมากในวัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ทำให้คนไทยเกิดความตื่นตระหนกทางศีลธรรม แต่หลังจากนั้นทั้งประชาชนและภาครัฐก็ไม่ได้ดำเนินการใดๆที่จะทำให้ความตื่นตระหนกกลายเป็นการแก้ไขปัญหาศีลธรรมอย่างเป็นระบบ

ในเรื่องของการเรียนรู้ ความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพการสอนของครูควรได้รับการแก้ไข กระทรวงศึกษาธิการควรเน้นการปรับปรุงคุณภาพครู และคุณภาพการสอนในการปฏิรูปการศึกษามากกว่าการเน้นเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ผู้ตอบในการสำรวจครั้งนี้ระบุความกังวลด้านสุขภาพจิตและความเครียดเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความ

อยู่ดีมีสุข กระแสสุขภาพนำไปสู่บริการและผลิตภัณฑ์จำนวนมากในตลาด ดังที่นักคิดหลังสมัยใหม่ได้ตั้งข้อสังเกตว่าคนในสังคมปัจจุบันเน้นการบริโภคสัญญา โดยเฉพาะสัญญาที่ชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปจากชีวิตแต่เดิม เช่น การสัมผัสมนุษย์ด้วยกันน้อยลงทำให้คนหันไปใช้บริการนวดแผนต่างๆ การไม่ได้เดินในชีวิตประจำวันทำให้ต้องเดินสายพานหรือวิ่งจ็อกกิ้ง การไม่ได้กินอาหารจากธรรมชาติทำให้ต้องบริโภคอาหารเสริมที่ (อ้างว่า) สกัดจากสารธรรมชาติ ฯลฯ (Baudrillard, 1994) ที่สำคัญ การบริโภคสัญญาเพื่อชดเชยเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะการกระตุ้นของภาคธุรกิจที่เร่งผลิตสินค้าหรือบริการขึ้นมากระตุ้นเร้าความต้องการบริโภค บทบาทของภาครัฐในการตอบสนองต่อความกังวลและความต้องการของประชาชนในเรื่องนี้ ควรเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้เพียงพอแทนที่จะเน้นการบริโภคตามกระแสนิยม การให้ความรู้เพียงพอจะช่วยให้ผู้บริโภคเกิดการเรียนรู้และตัดสินใจได้อย่างคิดเป็น หน่วยงานภาครัฐในด้านนี้ เช่น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคและ อ.ย. จึงมีความสำคัญและต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้นแทนที่จะปล่อยให้ภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิคุ้มครองผู้บริโภคและนิตยสารฉลาดซื้อเป็นแนวหน้าตัว อย่างของเครื่องตีมรั้งนก ที่สถาบันการศึกษาและ NGO วิเคราะห์ว่าไม่มีคุณค่าสารอาหารมากตามที่โฆษณา จบลงโดยไม่มีคำตอบที่ทำให้คนไทยเกิดการเรียนรู้ ความซับซ้อนจากค่านิยมอยากแสดงความรักความกตัญญูต่อผู้สูงอายุทำให้การบริโภคสินค้าขึ้นนี้เป็นการบริโภคเชิงสัญญามากกว่าการบริโภคคุณค่าทางโภชนาการ ดังจะพบว่ายังมีผู้มอบสินค้านี้เป็นของขวัญวันแม่วันพ่อและวันอื่นๆต่อไป ท่ามกลางข้อมูลที่ยังคงคลุมเครือ การขาดการเรียนรู้ทำให้สังคมไทยขาดพลเมืองที่ตื่นรู้ ภาครัฐควรติดตามและบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการให้ข้อมูลผู้บริโภคอย่างครบถ้วน เช่น การติดฉลาก ควรพิจารณาให้ตราขายกับสินค้าท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อช่วยยกระดับมาตรฐานและสนับสนุนการบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นเรื่องใหญ่ที่รัฐต้องมียุทธศาสตร์ ไทยได้สูญเสียความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติไปตั้งแต่เมื่อเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการสร้างถนนและการขยายเขตอุตสาหกรรมทำให้ระบบคลองแม่ น้ำจำนวนมากเสียหาย การเปิดเสรีทางการค้า และการให้สัมปทานทำให้ทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุ พืชพันธุ์ไม่ถูกทำลาย (ธีรยุทธ บุญมี, 2548) การขับเคลื่อนเพื่อสร้างพลังเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ขยายจากบทบาทของหน่วยงานรัฐด้านสังคมมายังหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสารสนเทศ การให้ความรู้และการณรงค์เรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะภาครัฐไม่เอาจริง จากตัวอย่างการแยกประเภทขยะ การลดการใช้โฟมและถุงพลาสติก การลดการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น เครื่องปรับอากาศที่ผลิตสารที่เป็นพิษต่อชั้นบรรยากาศของโลก การวิจัยค้นคว้าและการเชิญชวนให้ใช้พลังงานทางเลือก ฯลฯ ตัวอย่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนรับรู้ว่าดีแต่ไม่จำเป็นต้องทำตามด้วยเหตุผลเฉพาะกลุ่มแตกต่างกันไป เช่น แม่ค้าขายอาหารอ้างว่ากล่องกระดาษแพงกว่ากล่องโฟม ภาคเอกชนที่ผลิตแผงโซลาร์เซลล์ขายได้ดีที่ตลาดในกัมพูชามากกว่าในไทย เพราะคนไทยบอกว่าใช้ไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าถูกกว่าการใช้แผงโซลาร์เซลล์ในครัวเรือน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่ค้นคว้าวิจัย รณรงค์ และกำหนดมาตรการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม จึงต้องเร่งผลักดันให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางและไม่ใช่โดยความสมัครใจอย่างเดียว เช่น การบังคับให้ทั้งขยะแบบแยกขยะ ออกกฎหมายเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม เช่น ค่าธรรมเนียมกำจัดน้ำเสีย ทั้งนี้การดำเนินการต้องลงไปถึงระดับชุมชนจึงจะมีประสิทธิภาพ

อุทกภัยที่เกิดขึ้นยืนยันว่าภาครัฐขาดความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติจริง ดังที่เสียงคนไทยมีความ

กังวล รัฐควรมีการวางแผนเตรียมพร้อม (Contingencies plan) ระดมทรัพยากรบุคคลทั้งที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงาน ประสานแผนให้ความรู้และทักษะแก่ประชาชนในการดูแลป้องกันตนเอง และฝึกซ้อมเป็นประจำ ตลอดจนมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เชื่อถือได้ในเวลาอันเหมาะสม นอกจากนี้ผู้บริหารควรจัดบทบาทที่เหมาะสมให้ตัวเอง คือ ควรเป็นฝ่ายเสนาธิการมากกว่าเป็นกำลังพล (เพราะเงื่อนไขทางการเมืองแบบประชานิยม) บทบาทที่ไขว่เขวทำให้ประชาชนที่ประสบภัยพลอยไขว่เขวไปด้วย นอกเหนือจากการไม่ตระหนักรู้ถึงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นทันท่วงที ประชาชนยังเกิดความตระหนักที่ผิดพลาดเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำภาครัฐ เช่น คิดว่านายกรัฐมนตรีควรมาแจกถุงยังชีพ รัฐมนตรีควรมาขายไข่ไก่ราคาถูกให้ประชาชน นอกจากการปรับปรุงเพื่อให้เกิดความพร้อมทุกด้านที่รัฐไม่ได้เตรียมไว้ข้างต้นแล้ว หน่วยงานภาครัฐยังต้องเน้นการฟื้นฟูเยียวยาทางกายภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสุขภาพกายและสุขภาพจิตเป็นการบูรณาการของหน่วยงานรัฐด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจ ทั้งนี้อาจยึดหลักแนวคิดความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ (Human security) ของสหประชาชาติที่เน้นความมั่นคงด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย สุขภาพ อาชีพ การเมือง ความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคลและความมั่นคงของชุมชน ทั้งนี้การดำเนินการควรไม่มีการแทรกแซงทางการเมืองมากเกินไป

ประเด็นสำคัญกลุ่มสุดท้ายเป็นด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ เรื่องเสถียรภาพและความสามัคคีของบ้านเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาสังคม การปราบปรามคอร์รัปชัน และการแก้ปัญหาปากท้อง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านี้มีทั้งกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง กระทรวงแรงงาน สำนักงานปราบปรามการทุจริต (ปปช.) และอื่นๆ คนไทยเกือบทั้งหมดมีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและในประเทศไทย ถือเป็นทุนเบื้องต้นที่ดีมากสำหรับการเสริมสร้างสามัคคี ความพยายามที่จะสร้างความปรองดองทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องเป็นความปรองดองที่โปร่งใส ไม่พอกพืดให้ถูก รัฐต้องธำรงความน่าเชื่อถือขององค์กรและสถาบันสำคัญของชาติ เช่น ศาล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยไม่เข้าแทรกแซงและยอมรับมติของสถาบันเหล่านี้ การไม่มีอคติต่อภาคสังคมและไม่ปิดกั้นการวิพากษ์วิจารณ์จะช่วยให้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่สูงในสังคมไทยช่วยเยียวยาความบาดหมางทางการเมืองได้ระดับหนึ่ง ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอาจมีส่วนช่วยลดทอนความบาดหมางเมื่อประชาชนเข้าใจว่าการแก้วิกฤติจากภัยธรรมชาติจะเกิดขึ้นได้เมื่อไม่มีวิกฤติทางการเมืองเข้ามาซ้ำเติม ในส่วนของพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาสังคม การดำเนินการระดับชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปในหัวข้อชุมชน

เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่ผู้นำรัฐไทยได้ยึดเป็นต้นแบบในการบริหารมาตั้งแต่ปี 2530 ได้ผ่านวิกฤติมาแล้วทั้งสองครั้ง คือ วิกฤติต้มยำกุ้งและวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ทำให้คนจนในสังคมไทยต้องต่อสู้เพื่อให้ตนเองอยู่รอด การว่างงาน ภาวะเงินเฟ้อ รายได้ที่มีการปรับตัวน้อยมาก (ค่าแรงขั้นต่ำ) เป็นปัจจัยที่ทำให้คนจนเมืองไม่สามารถเขยิบตัวเองขึ้นมาได้ คนกลุ่มนี้จึงมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ (รวมทั้งผู้สูงอายุและผู้ไม่ได้รับการศึกษา) นอกจากเรื่องสุขภาพแล้วความกังวลสำคัญคือเรื่องรายได้และเงินออม เสียงที่คนไทยบอกนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นสิ่งที่เรารู้มานานแล้ว แต่การสำรวจครั้งนี้ช่วยยืนยันว่าปัญหาความยากจนและความแตกต่างทางรายได้ยังคงเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญของสังคมไทย นโยบายสาธารณะและมาตรการในแง่สวัสดิการสังคม ที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิของกลุ่มด้อยโอกาสที่สมจริงและไม่เน้นประชานิยมมากเกินไปจะช่วยบรรเทาปัญหาได้ระดับหนึ่ง เช่น

สิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน สิทธิในการได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายคุ้มครองแรงงานที่ขยายให้ครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่ม สิทธิของผู้พิการ ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งสิทธิในการได้รับสัญชาติหรือได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงสวัสดิการในฐานะประชาชนที่พำนักอยู่ในประเทศไทยด้วยการแก้ปัญหาความยากจนจึงเชื่อมโยงไปถึงการสร้างความเป็นธรรมเพื่อถ่วงดุลกับเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ นโยบายสาธารณะและการดำเนินการในด้านนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ความมั่นคงของชาติ (national security) ที่หน่วยงานด้านความมั่นคงภาคปฏิบัติยึดถืออยู่ด้วย นโยบายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ นโยบายการคลัง การเก็บภาษี และการจัดสรรเงินภาษีเพื่อลดช่องว่างทางรายได้ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม นโยบายสาธารณะที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและการยอมรับแรงกดดันจากพลังสังคมเช่นสหภาพแรงงานไม่ได้เกิดขึ้นโดยเฉพาะหลังปี 2541 ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เร่งขยายมากขึ้นถึง 69 เท่า (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2552) สถานะเช่นนี้ต้องได้รับการแก้ไขโดยภาครัฐ ควรเริ่มด้วยการปฏิรูประบบภาษี และการจัดเก็บภาษีที่ดิน นอกจากนั้นภาครัฐควรมีเจตนาธรรมาภิบาลทางการเมืองที่ชัดเจนที่จะปฏิรูประบบราชการให้เป็นระบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ทรัพยากรที่ระบบราชการมีอยู่ได้เท่าๆกัน เป็นระบบที่สนองตอบเสียงเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ได้อย่างสมดุล (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2552) ภาครัฐอาจเลือกพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ผู้มีรายได้น้อยและไม่มีการศึกษา คิดว่าตนไม่ต้องการและไม่สามารถช่วยเหลือประเทศชาติตลอดจนไร้พลังผลักดันการพัฒนาเป็นพื้นที่นำร่องเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาที่เน้นการเพิ่มรายได้และเพิ่มศักยภาพของประชาชนในพื้นที่แบบบูรณาการ

สำหรับการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน มาตรการป้องกันในเรื่องการจัดจ้างจัดซื้อในหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใสเป็นมาตรการที่ดีอยู่แล้ว ภาครัฐอาจขยายมาตรการให้ครอบคลุมการมีผลประโยชน์ทับซ้อนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น มีธุรกิจส่วนตัวที่อาศัยประโยชน์จากตำแหน่งในราชการมาแสวงประโยชน์ เช่น นักการเมืองและอดีตข้าราชการระดับสูงใช้นอมนินเป็นเจ้าของบริษัทจัดหางานส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศโดยเรียกค่าบริการระดับสูงมาก หรือให้ข้อมูลเท็จหลอกลวงแรงงานจนบางกรณีเข้าข่ายการค้ามนุษย์ในแรงงาน (สุภาวงศ์ จันทวานิชและคณะ, 2553) จากการสำรวจในอดีต ประชาชนคิดว่านักการเมืองระดับชาติคอร์รัปชันมากที่สุด รองลงมาคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมืองท้องถิ่นและตำรวจ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ) นักการเมืองได้ทำคอร์รัปชันมีลักษณะกว้างขวาง พัฒนาตัวเองได้ไว และสร้างภูมิคุ้มกันตัวเองได้เก่งที่สุด เช่น การย้ายถ่ายเทหลักฐานที่จะฟ้องว่าได้เกิดคอร์รัปชันขึ้น คอร์รัปชันจึงมีลักษณะใหม่ๆ เป็นคอร์รัปชันเชิงนโยบาย คอร์รัปชันล่วงหน้า คอร์รัปชันโดยกฎหมาย คอร์รัปชันที่ทำโดยนักการเมืองระดับสูงจะเป็นคอร์รัปชันแบบผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น เปลี่ยนสัญญาสัมปทานที่ทำกับรัฐ ย้ายสถานที่ราชการไปใช้การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่เอกชนให้เช่าในราคาสูง นักการเมืองรุ่นเก่าจะคอร์รัปชันด้วยการกินค่าคอมมิชชั่น ค่าปรึกษาโครงการหรือการกิน สติ๊ก (ธีรยุทธ บุญมี, 2548) การต่อสู้กับคอร์รัปชันโดยภาครัฐจึงทำได้ยาก เพราะเหมือนเอากระพรวนไปผูกคอตาย ข้าราชการบางคนก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคอร์รัปชันนี้ด้วย นอกจากนั้น การใช้กฎหมายเพื่อปราบคอร์รัปชันก็มีข้อจำกัดเพราะกฎหมายถูกเขียนขึ้นมาแบบมีความทับซ้อน ถูกบิดเบือนให้สนองประโยชน์แก่การคอร์รัปชันได้ ปัญหาคอร์รัปชันจึงเป็นปัญหาเชิงคุณธรรมด้วย ต้องปราบปรามด้วยการสร้างระบบที่โปร่งใสและรับผิดชอบ (accountable) ต่อสังคมสาธารณะ ภาครัฐต้องอาศัยการสร้างภาคีกับฝ่ายอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพ และผู้นำรัฐต้องปลอดจากผลประโยชน์ทับซ้อน

6.3.3 ชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนท้องถิ่นในฐานะระบบย่อยของภาครัฐ ประกอบด้วยองค์กรประมาณ 8,000 องค์กร มีพระราชบัญญัติองค์กรชุมชนเป็นแนวทางในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการของรัฐลงสู่ท้องถิ่น นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญไทยก็ได้รับรองอำนาจของท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายและแก้ปัญหาของท้องถิ่นเอง (มาตรา 281-283) มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อให้เสียงของคนไทยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมไทย ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน และระดับประชาสังคม ท้องถิ่นสามารถสร้างครอบครัวอบอุ่นได้ด้วยการจัดกิจกรรมให้พ่อแม่ลูกได้ทำร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โอกาสเช่นนี้จะทำให้ผู้ใหญ่ได้รู้ความคิดของเด็ก ความทุกข์ที่พ่อแม่กินเหล้าหรือติดการพนัน ฯลฯ จัดทำโครงการสร้างศักยภาพของเด็กและชุมชนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ตนสนใจและคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กรุ่นน้องและชุมชน หรือจัดรายการวิทยุชุมชน เช่น รายการ “เกราะแห่งชีวิตครอบครัว” ให้ชาวบ้านโทรศัพท์เข้ามาขอคำปรึกษาได้ กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยสร้างทุนชีวิตให้แก่เด็กที่มีทุนเดิมมาไม่เท่ากัน การที่เด็กได้สะสมทุนชีวิตเพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ ก็จะทำให้เด็กลดความเสี่ยงต่างๆ เช่น สิ่งเสพติด เพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ในวัยเรียน การพนัน การจัดตั้งเป็นองค์กรในชุมชนเพื่อทำงานเรื่องเด็กและครอบครัวจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ช่วยปลุกพลังจากตัวเด็กและครอบครัวมาผสมกับพลังชุมชน เพื่อนและโรงเรียน ดังตัวอย่างจากชุมชนร่มเกล้าในกรุงเทพฯ องค์กรด้านเด็กสามารถเป็นผู้ปลุกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเริ่มสร้างนิสัยจิตอาสาในตัวเด็กได้ด้วย

ในแง่สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นสามารถมีบทบาทได้มากในการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและรักษาสิ่งแวดล้อม อบต.บางแห่ง เช่นที่ตำบลถ้ำทอง จังหวัดลำปาง บริหารจัดการขยะโดยชวนเยาวชนมาร่วมกิจกรรม ให้ทุกบ้านแยกขยะเปียกกับขยะแห้ง ให้เด็กเป็นผู้บริหารธนาคารขยะแห่งที่สามารถขายได้ทุกเดือนและเด็กเป็นผู้รับรายได้ สามารถดองประมาณกำจัดขยะของชุมชนจากเดือนละ 50,000 บาท เหลือ 7,000 บาท นอกจากนั้นยังริเริ่มกิจกรรมงดดื่มเหล้าและเล่นการพนันในงานศพ ทำโครงการรักษาร่วมกับปตท. ให้เยาวชนทำรายการวิทยุ “วิทยุขยายความดีเยาวชนตำบลถ้ำทอง” ในชุมชนอื่นๆ จำนวนมากมีกิจกรรมออกกำลังกาย โครงการ 1 ตำบล 1 ทีมกู้ภัย เพื่อลดการตาย ความพิการ และความเจ็บป่วยที่รุนแรงในตำบล เช่น “ชุมชนเข้มแข็งเตรียมพร้อมป้องกันภัย” บางชุมชนที่ทำวู้ด ลพบุรี มีโครงการประหยัดพลังงานไฟฟ้า โครงการกำจัดวัชพืชในคูคลองส่งน้ำ โครงการขุดลอกคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร โครงการทำปุ๋ยจากวัชพืชผักตบชวาโดยผู้สูงอายุ ฯลฯ บางชุมชนมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ โครงการป้องกันไข้เลือดออก ชีตวัดขึ้นสัญญาณ พิเศษสุขภาพ ในกรณีของภัยพิบัติ แม้ชุมชนท้องถิ่นจะไม่ได้ผ่านการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือ แต่ภัยพิบัติที่เคยเกิดขึ้น เช่น สึนามิ และอุทกภัยก็แสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นมีขีดความสามารถที่จะดูแลตัวเองได้ระดับหนึ่ง ภาครัฐควรส่งเสริมขีดความสามารถนี้ เช่น การส่งเสริมให้มีศูนย์พักพิงชุมชน สำหรับผู้ประสบภัยแทนการจัดตั้งศูนย์พักพิงในพื้นที่อื่น เพราะศูนย์พักพิงชุมชนรู้สภาพพื้นที่และความเดือดร้อนตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนสามารถหาทรัพยากร เช่น เครื่องปั่นไฟจากในชุมชนและใช้ระบบประปาหมู่บ้านได้ สามารถตั้งโรงครัวหุงหาอาหารกินเองได้แทนการรอรับอาหารกล่องหรือถุงยังชีพ ศูนย์พักพิงชุมชนจะทำให้ชาวบ้านเบาใจที่ไม่ต้องไปไกลบ้าน หรือต้องอพยพหนีน้ำไปเรื่อยๆ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2554) รัฐจึงควรพิจารณาระบบรองรับภัยพิบัติที่ตระหนักถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการแก้ปัญหาในภาวะวิกฤติ

นักวิชาการเช่น อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ยืนยันว่าการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง ให้มีการพัฒนาท้องถิ่นให้มาก โดยให้ประชาชนดูแลปกครองท้องถิ่นของตนเองคือการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยของประเทศ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2552) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายที่ทำงานกับชุมชนท้องถิ่นและคนในชุมชนท้องถิ่นเอง อย่างไรก็ตามแต่ละท้องถิ่นสามารถพัฒนาไปตามจุดแข็งของตนโดยไม่ต้องมีพิมพ์เขียวเดียวกัน แม้จะมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในระดับชาติก็ตาม การส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการเองทำให้ประชาชนเกิดความคิดว่าบ้านเมืองนี้เป็นของเราไม่ใช่ของผู้นำท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพล หรือ สส. ท้องถิ่นที่มีความสามารถจะนำรัฐบาลได้ในเรื่องดีๆ เช่น ท้องถิ่นที่ภูเก็ทกำหนดว่าเยาวชนที่จบชั้นมัธยมปลายในภูเก็ตต้องพูดภาษาอังกฤษได้ ทำให้โรงเรียนต้องดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้สมควรให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้นในการกำหนดทิศทางและวางแผนการพัฒนาจังหวัด ตลอดจนเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยตนเองด้วย

ชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและพัฒนาประเทศไทย ทำให้คนที่รักถิ่นฐานบ้านเมืองช่วยกันแก้ปัญหาให้ท้องถิ่นของตน รู้จักอาสาเสียสละมาทำงานให้ส่วนรวม ท้องถิ่นที่เข้มแข็งย่อมปฏิบัติยุทธศาสตร์วิสัยทัศน์และยังช่วยสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศ ความร่วมมือในท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของความสามัคคีไม่แบ่งแยกแบ่งสี รัฐจึงต้องให้ความสำคัญอย่างมากต่อการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย ต้องเพิ่มขีดสมรรถนะของประชาชนในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ในโลกแห่งการแข่งขัน ทั้งในด้านสติปัญญา คุณธรรม สุขภาวะ ทักษะการบริหารจัดการ และทักษะทางภาษาต่างประเทศ ตลอดจนความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน ดังตัวอย่าง อบต.ปากพูนที่นครศรีธรรมราชเน้นการทำให้คนในท้องถิ่นมี 3 อยู่ คือ อยู่ดีกินดี อยู่เย็นเป็นสุข อยู่รอดปลอดภัย (ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข, บก. 2552) ชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้เสียงของคนไทยได้รับการตอบสนอง จังหวัดที่มีชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งอาจเป็นกรณีนำร่องที่โครงการคนไทยมอนิเตอร์จะดำเนินการร่วมกับชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

6.3.4 กลไก ภาคธุรกิจ

ในหัวข้อ 6.2 ภาคธุรกิจเอกชนได้มีการระดมความคิดและเสนอทางออกสำหรับการสร้างพลังเปลี่ยนแปลงไว้แล้ว โดยระบุบทบาทของภาคธุรกิจ 6 ด้าน และกระบวนการทำงานอีก 6 ขั้นตอน ในส่วนนี้จึงจะเป็นการอภิปรายเพิ่มเติม

ภาคธุรกิจเอกชนในสังคมไทยเป็นภาคการผลิตที่มีความเข้มแข็งมายาวนาน ชนชั้นกลางในวิชาชีพต่างๆได้เข้าสู่ภาคธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดกลาง พร้อมกันนั้นชาวบ้านทั่วไปที่ย้ายถิ่นเพื่อการทำงานก็ได้สัมผัสประสบการณ์จนสามารถตั้งตัวเป็นผู้ประกอบการรายย่อย จึงทำให้ภาคธุรกิจเอกชนมีความหลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติจำนวนมากก็มาทำธุรกิจหรือลงทุนในประเทศไทย ด้วยเสถียรภาพทางการเมืองในระยะที่ผ่านมาภาคธุรกิจในสังคมไทยจึงเติบโตจนทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลางและผ่านผ่านสภาพการเป็นประเทศด้อยพัฒนาหลายทศวรรษแล้ว

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) เป็นแนวทางที่ภาคธุรกิจเอกชนใช้เพื่อช่วยขับเคลื่อนสังคมเพิ่มเติมไปจากการทำธุรกิจ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอยู่แล้ว ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ภาคธุรกิจจึงสามารถช่วยนำพาสังคมให้พัฒนาต่อไป แต่ CSR เป็นมากกว่าการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมเท่านั้น ภาคธุรกิจควรคำนึงถึงการรักษามาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณธุรกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม การทำ CSR เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยทำให้สังคมไทยเป็นธรรมมากขึ้น ภาคธุรกิจเอกชนเป็นภาคที่มีความมั่งคั่งกว่ากลุ่มอื่นๆ และมีความสามารถที่จะช่วยกลุ่มอื่นๆ ได้ ดังแนวคิดประชาธิปไตยแบบไตรตรอง (Deliberative democracy) ของนักเศรษฐศาสตร์อินเดียผู้ได้รางวัลโนเบล อมาตยา เซน (Amartya Sen) ที่เสนอหลักการเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ (Welfare economics) ที่เน้นความเป็นธรรมในสังคม กล่าวคือ สังคมที่สมดุลจะต้องมีภาคการผลิตที่มีเสรีภาพ (freedom) มีคุณธรรม (morality) และแสวงหาความเห็นร่วม (consensus) จากกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ความเห็นร่วมนี้จะเป็จุดกึ่งกลางระหว่างเสรีภาพกับคุณธรรมเพราะเสรีภาพที่ปราศจากคุณธรรมจะนำไปสู่สังคมพวกรบมากลากไปแบบสัตว์ป่า ส่วนคุณธรรมที่ปราศจากเสรีภาพก็นำไปสู่สังคมเผด็จการที่คนกลุ่มเดียวอ้างว่ารู้หลักการที่ถูกต้อง สังคมที่มีเศรษฐกิจสวัสดิการจึงต้องให้ผู้คนมีเสรีที่จะแลกเปลี่ยนถกเถียงเพื่อสร้างความเห็นร่วมที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม (Sen, 1998) ไม่ให้ประเทศไทยเติบโตทางเศรษฐกิจแบบไร้ทิศทางเหมือนประเทศจีน ความร่ำรวยอัดแน่นอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยและความร่ำรวยเกิดจากเงินใต้ดิน การทำธุรกรรมที่ไม่เปิดเผย เช่น จากการคอร์รัปชัน กินค่าหัวคิวจากโครงการพัฒนาต่างๆ และการผูกขาด (วีรกร ตรีเศศ, 2553)

จากการสำรวจเสียงของคนไทย เสียงบ่งบอกว่าคนไทยมีความเครียดกังวลกับสภาพเศรษฐกิจ ความไม่แน่นอนในอนาคต ฝากความหวังไว้กับครอบครัว ใส่ใจหลักจริยธรรมน้อยลง เห็นว่าการคอร์รัปชันเป็นปัญหาและให้คุณค่ากับการทำงานหนักขึ้น การทำ CSR ของภาคธุรกิจเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นเหล่านี้จึงเป็นสิ่งท้าทาย ภาคธุรกิจสามารถทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างแพร่หลาย อาจเน้นกิจกรรมที่เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน เลือกลงชื่อเป็นช่องทางในการเสนอความคิดเห็น หรือข้อมูลข่าวสารให้แก่สังคม กำหนดให้บุคคลากรในองค์กรทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครทั้งในระดับองค์กร ชุมชน จนถึงระดับสังคมโดยรวม บางองค์กรอาจมีกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง เช่น จัดบริการห้องน้ำสะอาดในสถานีบริการน้ำมันรถ จัดทำแว่นสายตาให้ชาวบ้านที่มีปัญหาด้านสายตา การทำกิจกรรมในรูปแบบทุนการศึกษา รางวัลสำหรับเยาวชนหรือโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์จัดตั้งมูลนิธิกองทุนและการปลูกป่าเป็น CSR ที่แพร่หลายมาก กิจกรรมดังกล่าวช่วยตอบสนองเสียงของคนไทยที่บ่งบอกความกังวลข้างต้นได้ในหลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่องการปลูกฝังเยาวชน การสร้างจิตอาสา และการดำรงสถาบันครอบครัว

สำหรับเรื่องค่านิยมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน โครงการคนไทยมอนิเตอร์ อาจร่วมมือกับสื่อและภาคธุรกิจเพื่อรณรงค์เรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย โดยเปิดพื้นที่สาธารณะช่วยกันเลือกคุณลักษณะ/ค่านิยมสำหรับคนไทยในสหัสวรรษใหม่ (value at the core of the 21st century)

ปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทย มีเงินถึง 3 แสนล้านบาทที่สูญหายไปเพราะการทุจริตเงินจำนวนนี้คิดเป็นร้อยละ 25-30 ของวงเงินงบประมาณของภาครัฐในการจัดซื้อจัดจ้าง (ไทยโพสต์, 2554) ประเทศไทยถูกจัดอันดับท้ายๆ คืออันดับที่ 78 ในเรื่องความโปร่งใสจากการคอร์รัปชันจากองค์กรโปร่งใสนานาชาติ ในส่วนของภาคธุรกิจได้มีความพยายามที่จะต่อต้านโดยองค์กร 23 แห่งรวมตัวกันเป็น **ภาคีเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชัน (ภาคต.)** มีนายดุสิต นนทะนาคร ประธานกรรมการหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นประธานคนแรกของภาคี ภาคีนี้ยังได้ร่วมมือกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมเพื่อ “สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยซื่อตรง” กลไกนี้จะเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยผลักดันการต่อต้านคอร์รัปชันอันเป็นปัญหาใหญ่ที่เสียงคนไทยห่วงใย ภาคธุรกิจที่ได้ริเริ่มการรณรงค์นี้สามารถผลักดันให้เกิดการดำเนินการอย่างจริงจัง ขยายภาคีเครือข่ายให้กว้างขึ้นและมีการติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่องมุ่งมั่น

ความเครียดและความกังวลที่คนไทยมีอยู่อาจบรรเทาได้ด้วยกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีตัวอย่างในประเทศอื่น เช่น แนวคิดไมโครเครดิต ของ โมฮัมมัด ยูนูส (Mohammad Yunus) ไมโครเครดิตเป็นการสร้างโอกาสทางการค้าจากทุนทางสังคมด้วยการพิจารณาว่าประชาชนทุกคนล้วนมีทุนเป็นความสามารถในการก่อให้เกิดมูลค่าหากแต่ขาดโอกาสที่เหมาะสม การจัดตั้งโครงการ Gramene Bank ในบังกลาเทศเป็นไปเพื่อให้การกู้ยืมเพื่อการทำการค้าในกลุ่มธุรกิจระดับล่าง ภาคธุรกิจอาจนำเทคนิคนี้มาเป็นโครงการ CSR เช่น บริษัทผลิตโยเกิร์ต ให้การสนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจระดับท้องถิ่นเพื่อผลิตโยเกิร์ตในชุมชนในราคาและคุณภาพที่คนท้องถิ่นสามารถบริโภคได้ ทั้งนี้ ธนาคารกรามีนเป็นการบริหารธุรกิจ “ที่แสวงหากำไร” ในอัตราส่วนที่สมเหตุสมผล มีข้อองค์การด้านมูลนิธิ หรือเครือข่ายพัฒนาเอกชนแต่อย่างใด จึงนับเป็นตัวอย่างการหาจุดสมดุลภายใต้กระแสเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ช่วยให้คนรายได้น้อยในสังคมได้รับโอกาสที่จะพัฒนาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตัวเองด้วยการทำธุรกิจเล็กๆ ผ่านความช่วยเหลือจากภาคธุรกิจเอกชนในรูปแบบ CSR กิจกรรมนี้จึงช่วยลดความเครียดจากความกังวลด้านเศรษฐกิจของคนรายได้น้อยในประเทศไทย ภาคธุรกิจอาจทดลองสนับสนุนชุมชนที่สนใจจะจดทะเบียนเป็นบริษัทจัดหางานของชุมชนเพื่อส่งคนในชุมชนไปทำงานต่างประเทศโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก (70,000-100,000 บาท) ให้แก่บริษัทจัดหางานเอกชน เช่น ที่ตำบลบึงกระจับ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในการจัดทำ CSR ภาคธุรกิจเอกชนจำเป็นต้องพิจารณาการนำลูกค้าในฐานะผู้บริโภค ให้มีส่วนร่วมในการผลิตเพื่อให้เป็น CSR ที่มีความต่อเนื่อง เช่น โครงการอสังหาริมทรัพย์สามารถสร้างชุมชนน่าอยู่ โดยการเพิ่มบทบาทให้ลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ นับเป็นตัวอย่างหนึ่งที่น่านำมาพัฒนาต่อเนื่องได้ ความยั่งยืนของ CSR ต้องเปลี่ยนผ่านจากบทบาทภาคธุรกิจที่เป็นผู้ขายบริการสู่การเป็น “ผู้ดูแลชีวิต” ที่ดูแลมากกว่าสินค้าที่ตนขายหากแต่ดูแลความสัมพันธ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการขายด้วย

ประเด็นจากเสียงคนไทยที่เป็นความท้าทายภาคธุรกิจอีกเรื่องหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้คนไทยบริโภคอย่างคิดเป็นในเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเผินๆ แล้ว ดูจะเป็นการขัดแย้งที่ภาคธุรกิจซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการต่างๆ จะทำ CSR ด้วยการเตือนสติผู้บริโภคให้บริโภคอย่างคิดเป็น แต่สิ่งนี้สามารถกระทำได้ผ่านการรักษามาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณธุรกิจด้วยการทำให้ผลิตภัณฑ์และบริการของตนมีคุณภาพได้ตามมาตรฐานห่วงใยสวัสดิภาพของ

ผู้บริโภคไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง เช่น การติดฉลากรายละเอียดของผลิตภัณฑ์หรือบริการอย่างตรงไปตรงมา การระบุระดับคุณภาพของสินค้า การจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบดูดฝุ่นในโรงงานผลิตสินค้าหรือบริการ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะนี้มีคุณูปการมาก ทำให้ผู้บริโภคได้เกิดการเรียนรู้จากการได้รับข้อมูลที่ภาคธุรกิจเสนอและการคิดวิเคราะห์ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับธรรมาภิบาลของภาคธุรกิจเองด้วย ตรงตามหลักคิดของอมาตยา เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์สวัสดิการ เป็น CSR ที่ไม่แยกออกจากชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ เปลี่ยนวิธีคิดและวิธีดำเนินการจากโครงการลักษณะสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาสมาสู่การให้แก่สังคมโดยรวมมากขึ้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความจริงใจของภาคธุรกิจเองและเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่ยั่งยืนมากกว่าการเก็บตกปัญหาเฉพาะหน้า

ตัวอย่างโครงการ CSR ที่น่าสนใจได้แก่ร้านอาหาร S&P มีโครงการทวิภาคีกับโรงเรียนในต่างจังหวัดเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนระดับปวช.ด้านนครกรรมที่บริษัท โดยบริษัทมีรายได้และที่พักให้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีโอกาสเป็นพนักงานประจำต่อไป CSR แบบนี้เป็นการส่งเสริมเสรีภาพในการให้โอกาสพร้อมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้รับการช่วยเหลือได้มีส่วนร่วมในองค์กร การปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมภายใต้โครงการจึงถูกสร้างขึ้นมากับบริบทใหม่ที่เหมาะสมกับทั้งตัวนักเรียนทวิภาคี และตัวองค์กร

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยและพัฒนาสังคม ตลอดจนการสร้างเสถียรภาพและความสามัคคีของบ้านเมือง ภาคธุรกิจคงต้องดำเนินงาน CSR ร่วมกับภาครัฐและภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ เป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ที่ภาคธุรกิจจะพิจารณาทำ CSR ในลักษณะต่อเนื่องและมีส่วนร่วมโดยเน้นเรื่องการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยและการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ในกรณีของภัยพิบัติ ภาคธุรกิจซึ่งมีทรัพยากรจำนวนมากสามารถมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน แสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อสังคม และยังเป็นการสร้าง ความประทับใจให้เกิดกับประชาชนที่ได้รับความช่วยเหลือโดยไม่ต้องเป็นการสร้างภาพหรือทำการตลาดอีกด้วย

โดยสรุปแล้ว กลไกภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศไทย สามารถเป็นพลังสำคัญได้ทั้งโดยการเป็นภาคีเครือข่ายกับกลไกภาครัฐ กลไกชุมชนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม และโดยการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบต่างๆ การทำงานกับภาครัฐสามารถร่วมมือในโครงการระยะยาวได้ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ มี**ศูนย์ส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม** ที่ภาคธุรกิจอาจผลักดันให้เป็นศูนย์กลางข้อมูลสำหรับการเลือกทำ CSR กับภาครัฐ เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กลไกนี้มีพลังคือการทำให้มากกว่าการบำเพ็ญประโยชน์ รักษามาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณธุรกิจ เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและแสวงหาความเห็นร่วมเพื่อการทำงานที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ไม่เน้นการสร้างภาพลักษณ์ ไม่เน้นการรณรงค์เรื่องคุณธรรมอย่างผิวเผิน และแยกขาดจากชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ ในลักษณะยึดเยียดความคิดส่วนกลาง ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความยุติธรรมมากขึ้น หรือเหลื่อมล้ำน้อยลง และภาคธุรกิจสามารถเริ่ม CSR ได้จากองค์กรของตนเองเป็นจุดเริ่มต้น CSR ที่มีพลังต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของสังคมจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้พันต่อเนื่อง ดำเนินการตามข้อกำหนดที่กฎหมายและกติกาสังคมระบุมีการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงาน CSR และอาจร่วมมือกับภาครัฐโดยให้รัฐเป็นศูนย์กลางการรณรงค์ และการประสานงาน ไม่ให้กระจัดกระจาย

6.3.5 กลไกภาคประชาสังคม

ประชาสังคม (civil society) ในความหมายทางวิชาการปัจจุบัน ก็นับความมากกว่าองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) แต่รวมถึงกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ภาครัฐ ได้แก่ สื่อ องค์กรด้านศาสนา องค์กรด้านวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา และวงวิชาการ เครือข่ายประชาชน รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชนด้วย อย่างไรก็ตาม การอภิปรายในส่วนนี้จะไม่รวมถึงภาคธุรกิจเอกชนเพราะได้กล่าวถึงแยกต่างหากไปแล้ว

ด้วยเหตุที่ภาคประชาสังคมประกอบด้วยตัวแสดงหลายฝ่าย จึงมีกลไกจำนวนมากที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและทำให้เมืองไทยน่าอยู่ นอกจากนั้นภาคประชาสังคมยังมีบทบาทสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมไทย การดำรงอยู่และการยอมรับภาคประชาสังคมเป็นตัวบ่งชี้ระดับความเป็นประชาธิปไตยในแต่ละสังคม องค์กรที่ทำงานเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า Philanthropic Organization มีอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานานร้อยปีแล้ว องค์กรรุ่นแรกๆ เช่น สภากาชาดไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และองค์กรการกุศลทางด้านศาสนา ตั้งแต่ปี 2510 มีกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่รวมตัวกันทำงานพัฒนาสังคม เช่น บัณฑิตอาสาสมัครสังคม ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งโดย ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ ต่อมา มีการจัดตั้งมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) เป็นองค์กรประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ในช่วงทศวรรษ 2530 มีองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยมากกว่า 300 แห่ง องค์กรเหล่านี้ยังขยายตัวมาโดยตลอด ลักษณะการทำงานมีการปรับเปลี่ยนจากการช่วยเหลือชาวบ้านในงานพัฒนาโดยเฉพาะพัฒนาชนบทมาเป็นการช่วยเหลือในด้านคุ้มครองสิทธิของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มต่างๆ และการช่วยเหลือให้ชาวบ้านในชุมชนจัดระบบเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองตนเองได้ในที่สุด ในระยะหลัง องค์กรแบบนี้จึงทำงานกับชุมชนท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดและเป็นพี่เลี้ยงให้ชุมชนจัดระบบตนเองเป็นองค์กรขึ้นมาใหม่เรียกว่า **องค์กรประชาชน** เช่น สมัชชาคนจน เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ ศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กชุมชนไทยเกรียง เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ภาคเหนือ ตอนบน ฯลฯ (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล และ กุลธิดา สามะพุทธิ, 2554) ส่วนองค์กรที่เลี้ยงก็พัฒนาตัวเองเป็นเครือข่าย เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) เครือข่ายถนนช่องว่างทางสังคม บทบาทในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมแต่ละกลุ่มอาจมีดังนี้

(1) ประชาสังคมด้านศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มองค์กรทางศาสนา ทั้งของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลามสามารถมีกิจกรรมที่ทำในนามองค์กรที่เน้นงานด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าวัดไชโย อ่างทอง ศูนย์ Mercy ในชุมชนคลองเตย มูลนิธิศรัทธาชนเพื่อการศึกษาและเด็กกำพร้าของสุเหร่าขาว สถานบำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์ที่วัดพระบาทน้ำพุ ลพบุรี สถานพยาบาลคริสเตียนแม่น้ำแควน้อย ฯลฯ วัดโบสถ์คริสต์ มัสยิด เทวสถาน โรงเจ ล้วนเป็นองค์ประกอบของประชาสังคมด้านศาสนาทั้งสิ้น

ความเครียดและความกังวลของคนไทยสามารถได้รับการบำบัดเป่าจากองค์กรศาสนามาตั้งแต่ในอดีต การไปสวดภาวนาของคริสต์ศาสนิกชนและการไปวัดรดน้ำมนต์หรือทำบุญสะเดาะเคราะห์ของชาวพุทธเป็นตัวอย่งของการลดความกังวลแบบประเพณีที่มีอยู่แล้ว การทำให้จิตผ่องใสด้วยการเข้าเฝ้า การละหมาดหรือการทำสมาธิก็เป็นกลไกที่ประชาสังคมทางศาสนาช่วยบำบัดใจให้แก่คนในสังคม กลไกใหม่ๆที่อาจส่งเสริมให้แพร่หลายขึ้นคือ **การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาแนวพุทธ (Buddhist Counseling)** ซึ่งเป็น

หลักสูตรอบรมผู้ให้คำปรึกษาให้สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น อริยสัจสี่ มาใช้ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีความทุกข์กลุ่มใจ เครียด วิธีการนี้ได้รับการยอมรับในสาขาวิชาจิตวิทยา และถือเป็นการให้คำปรึกษาแบบหนึ่งที่ใช้กันเป็นสากล บุคลากรทางศาสนา เช่น พระภิกษุและแม่ชีและศาสนาอื่นๆ ควรได้รับการอบรมดังกล่าวเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ลดความเครียดและเสริมสร้างสุขภาพจิตของคนไทยได้อย่างเป็นวิชาชีพ

ในเรื่องครอบครัวและการปลูกฝังเยาวชน องค์กรด้านศาสนาสามารถร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อจัดทำกิจกรรมส่งเสริมความอบอุ่นในครอบครัวและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

วัดและศาสนสถานต่างๆ เป็นประชาสังคมที่มีศักยภาพสูงมากที่จะสร้างพลังให้แก่สังคมไทย โดยเฉพาะการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ผ่านมามีภาครัฐยังไม่ได้ร่วมงานกับวัดและศาสนสถานอย่างเพียงพอเพราะมีข้อจำกัดต่างๆ อย่างไรก็ตาม ทั้งภาครัฐและฝ่ายองค์กรศาสนาควรจะได้พิจารณาเพิ่มและปรับบทบาทของฝ่ายหลัง ลดการสร้างอาคารเช่นโบสถ์วิหารใหม่ที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก เพิ่มบทบาททางสังคมใหม่ๆ ให้องค์กรศาสนา เช่น เป็นศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ของชุมชนตามที่เสียงคนไทยระบุความต้องการ แม้องค์กรศาสนาจะไม่ได้เป็นผู้รู้ดีในเรื่องเหล่านี้แต่ก็อาจส่งเสริมให้พระ นิกบวช แม่ชี ตลอดจนบุคคลที่ทำงานกับศาสนสถานเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกที่จะได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ วัดอาจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องท้องถิ่น เช่น สมุนไพร อาหารพื้นบ้าน นวดแผนโบราณ การแพทย์แผนไทย การอ่านคัมภีร์ไบเบิล ไทโรศาสตร์ ทั้งนี้วัดสามารถร่วมมือกับชุมชนจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาองค์ความรู้ที่วัดและชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นได้ นอกจากนี้วัดยังอาจให้บริการที่มีความต้องการในชุมชน รวมถึงการจัดศูนย์ดูแลเด็กเล็กให้พ่อแม่ที่ต้องไปทำงานและไม่มีผู้ดูแลบุตรหลานหรือการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อจะได้มีโอกาสร่วมปลูกฝังเยาวชน ภาคเอกชนสามารถทำ CSR ได้ในกิจกรรมเช่นนี้ ภาครัฐควรพิจารณาจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้บริหารศาสนสถาน เช่น เจ้าอาวาสและพระลูกวัดเป็นรุ่นๆ ไปจนครบทั่วประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนนโยบายและบทบาทเช่นที่กล่าวมาข้างต้น องค์กรศาสนายังเป็นศูนย์รวมของจิตอาสาที่ดี ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ทำงานจิตอาสาที่องค์กรศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การดูแลทำนุบำรุงโบสถ์ วิหาร ศาลา ห้างดงามและทำหน้าที่ได้เต็มประสิทธิภาพ ที่เมืองแคนเทอร์เบอรี ประเทศอังกฤษ กลุ่มแม่บ้านจะแบ่งเวรกันมาเช็ดถูผนังภายในและภายนอกวิหารตลอดจนบานหน้าต่าง โดยแบ่งพื้นที่ดูแลกันคนละช่อง ที่โบสถ์อื่นๆ แม่บ้านจะเย็บและปักเบาะประจำที่นั่งสำหรับให้คริสต์ศาสนิกชนที่มาสวดมนต์ใช้คุกเข่าและคอยซ่อมแซมโดยสม่ำเสมอ ศาสนสถานในประเทศไทยสามารถใช้พลังจิตอาสาแบบนี้ได้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้ออาสนะ ตาลปัตร ดอกไม้บูชา และค่าทำความสะอาดต่างๆ ไปได้และยังทำให้ชุมชนกับศาสนสถานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ที่ประเทศฟิลิปปินส์ แรงงานฟิลิปปินส์ที่ไปทำงานต่างประเทศจะแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งที่ส่งกลับบ้านมาบริจาคให้โบสถ์หรือองค์กรชุมชน เพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น ถนน บ่อน้ำ มากกว่าเพื่อการสร้างโบสถ์ใหม่ ตัวอย่างจากประเทศต่างๆ อาจเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับบทบาทขององค์กรศาสนาในประเทศไทย

ส่วนองค์กรด้านวัฒนธรรม กลุ่มประชาสังคมอาจจะคมได้จากกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มส่งเสริมอาชีพชาวบ้าน กลุ่มศิลปวัฒนธรรมธรรม เช่น พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านและสื่อพื้นบ้านต่างๆ เครือข่ายประชาชน เช่น ชมรมคนรุ่นใหม่ไม่สนใจสูบบุหรี่ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ฯลฯ ต่างสามารถมีบทบาทในการทำให้ประเทศไทยน่าอยู่

(2) สื่อ

สื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาสังคม นอกจากสื่อหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อหลักแล้ว สังคมไทยยังมีสื่อใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ ตลอดจนกลุ่มย่อยๆที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสื่อร่วมกัน เช่น กลุ่มแฟนเพลงลูกทุ่ง กลุ่มแฟนรายการ Academy Fantasia ในสื่อกระแสหลักก็มีการแตกแขนงออกไป เช่น โทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุชุมชน สิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ สถาบันวิทยุ จส.100 สถาบันวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สื่อได้ทวีความสำคัญจนกลายเป็นกลไกขัดเกลาทางสังคมที่มีอิทธิพลสูงมากที่สุดกลไกหนึ่งในปัจจุบัน

สื่อสามารถผลักดันให้เมืองไทยน่าอยู่ได้โดยการตอบสนองต่อเสียงของคนไทยทั้ง 10 ประเด็นสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์มีบทบาทอย่างมากในการปลูกฝังค่านิยมแก่เยาวชน ในเบื้องต้นควรมีการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงปลูกฝังให้เยาวชนแก่สื่อมวลชน เพื่อให้สื่อที่มีสำนักสาธารณะวิเคราะห์และพัฒนาวิธีการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพไปยังเยาวชน เพราะเยาวชนจะเปิดใจรับการขัดเกลาทางสังคมจากสื่อมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การรับค่านิยมจากสื่อโดยเยาวชนจะต้องเกิดในลักษณะการสื่อสารสองทาง ไม่ใช่การยัดเยียดแบบรู้ดีดีกว่า ทั้งนี้เพราะเยาวชนและประชาชนทั่วไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคมที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นสำคัญของสังคม เพื่อให้เกิดขึ้นที่สาธารณะซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของสังคมประชาธิปไตย (Habermas, 1989) พื้นที่สาธารณะรวมหมายถึงสภากาแฟตามร้านกาแฟจนถึงการคุยกันบนหน้ากระดานสื่อออนไลน์ สื่อจึงมีบทบาทสำคัญเพิ่มจากการขัดเกลาค่านิยมแก่เยาวชนมาเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทยด้วย ในการมีบทบาทดังกล่าว สื่อจะต้องไม่ทำแค่ขายข่าวแต่จะต้องนำเสนอประเด็นสาธารณะมาถกเถียงวิพากษ์ให้ได้มีมติมหาชน ต้องนำเสนอข่าวของคนด้อยโอกาสในสังคมที่ต้องการพื้นที่สาธารณะเพื่อบอกปัญหาของเขา ตัวอย่างของสื่อในสังคมไทยที่พัฒนาถึงระดับที่ฮาเบอร์มาสระบุไว้ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (Thailand Information Center for Civil Rights and Investigative Journalism หรือ TCIJ) TCIJ เป็นองค์กรภาคสังคมที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นในปี 2554 นี้เอง เพื่อค้นหาความรู้ความเข้าใจและแนวทางส่งเสริมงานข่าวสืบสวนในสื่อหนังสือพิมพ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลิตข้อมูลเชิงลึกให้สาธารณชนเข้าถึงได้ง่าย เปิดพื้นที่การสื่อสารสาธารณะ และสร้างการเรียนรู้ให้แก่สังคม (www.tcijthai.com/investigation) ภาคธุรกิจเอกชนที่เห็นประโยชน์ของสื่อสาธารณะที่เปิดพื้นที่สาธารณะให้แก่สังคม อาจร่วมมือเป็นเครือข่ายสนับสนุนให้มีสื่อแบบนี้มากขึ้นโดยถือเป็นกิจกรรมการรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เว็บไซต์รูปแบบนี้ยังมีส่วนในการให้ข้อมูลที่ทำให้สาธารณะชนสามารถเป็นผู้เฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชันได้อีกด้จากการติดตามข้อมูลทรัพย์สินนักการเมืองที่งานข่าวสืบสวนรายงานไว้ในสื่อออนไลน์ ตัวอย่างเว็บไซต์อีกอันหนึ่งคือฐานข้อมูลทางการเมือง Thailand Democracy Watch และ Thailand Political Database ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและผลงานของสส. (เช่น สถิติการเข้าประชุมสภาและการลงมติผ่านร่างกฎหมายต่างๆ) ข้อมูลนโยบายพรรคการเมืองเปรียบเทียบกับประเด็นปัญหาของประชาชนใน 76 จังหวัด

ข้อมูลพฤติกรรมสส.นอกสภาฯ (เช่น พฤติกรรมการหาเสียงและรักษาฐานเสียง การย้ายพรรค ทำที่ต่อ ประเด็นนโยบายสาธารณะ) พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไปในจังหวัดต่างๆ ปี 2550 และ ประเด็นข่าวการเมือง (www.tdw.polsci.chula.ac.th และ www.tdp.in.th) การมีสื่อที่เปิดพื้นที่การ สื่อสารสาธารณะอาจนำไปสู่การเชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปมีความตื่นรู้ถึงระดับที่เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (active citizen) เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยกว้างขวาง

ประเด็นจากเสียงคนไทยในเรื่องการบริโภคอย่างมีสติ สามารถใช้กลไกของสื่อและ NGO เพื่อให้ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และช่วยรณรงค์ในวงกว้าง สื่อโฆษณาซึ่งเป็นธุรกิจแสวงกำไรอาจเป็นแนวร่วม ที่สำคัญถ้าภาคประชาสังคมสามารถสร้างพื้นที่สาธารณะกับสื่อกลุ่มนี้ได้ บุคคลสาธารณะที่ได้รับ ความเคารพหรือนิยม เช่น พระเกจิ ดาราภาพยนตร์ นักร้อง นางแบบ เป็นกลุ่มที่ภาคประชาสังคม ควรสร้างเครือข่ายเพื่อขอความร่วมมือในการรณรงค์ให้คนไทยบริโภคอย่างมีสติ เพราะบุคคลเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของเยาวชนและคนทั่วไป ในการทำงานกับชุมชนท้องถิ่นภาคประชาสังคมโดยเฉพาะ NGO ควรผลักดันให้เกิดองค์กรชุมชนในรูปสหกรณ์ที่คนในชุมชน เป็นหุ้นส่วนแล้วให้สหกรณ์ชุมชนคัดสรรสินค้าและบริการที่จะเสนอให้ชุมชนบริโภคเองตลอดจน เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในราคาที่เหมาะสม ร้านขายของโชห่วยและร้านค้า เคลื่อนที่ เช่น รถ/เรือขายกับข้าวเคลื่อนที่ เป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ควรชักชวนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน เพราะ ร้านเหล่านี้เป็นตัวนำสินค้าที่ไม่จำเป็นต่อการบริโภคจำนวนหนึ่งเข้าสู่ครัวเรือนในชนบท

การระดมพลังจากฝ่ายต่างๆเพื่อให้คนไทยเรียนรู้การบริโภคอย่างมีสติในระดับครัวเรือนและชุมชน จะนำไปสู่การมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะประชาชนจะมีรายจ่ายน้อยลงและมีเงินออมมากขึ้น สำหรับ เสถียรภาพทางการเมืองและความสามัคคีของบ้านเมืองนั้นกลไกของประชาสังคมทุกฝ่ายสามารถมี บทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในระดับชุมชน สื่อควรตระหนักถึงบทบาทของตนในการเปิด เวทีสาธารณะมากกว่าการให้ข้อมูลฝ่ายเดียวและปลุกระดมโดยเฉพาะสื่อวิทยุชุมชน และสื่อโทรทัศน์ ดาวเทียม เพราะคนไทยไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนกันทุกคน แต่ประเทศไทยจะนำอยู่ได้เพราะคนไทย เคารพความคิดของคนไทยด้วยกัน

(3) อาสาสมัครและจิตอาสา

ในเรื่องจิตอาสาและการรับมือกับภัยพิบัติ กลไกของภาคประชาสังคมที่ปรากฏในอุทกภัย ปี 2554 ยืนยันถึงความเข้มแข็งของประชาสังคมไทย อาสาสมัครจำนวนมากมาช่วยงานต่างๆเพื่อช่วยผู้ประสบ ภัยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาสาสมัครจำนวนหนึ่งใช้ทักษะในการสร้างสื่อเพื่ออธิบายให้ประชาชน เข้าใจลักษณะของอุทกภัย การป้องกันช่วยเหลือตนเองและครอบครัว ทำที่และทัศนคติที่ควรจะมีใน สภาวะภัยพิบัติ กลุ่มและเครือข่ายต่างๆเกิดขึ้นเพื่อทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม พลังของจิตอาสา ในภาวะวิกฤติมีลักษณะเหมือนการจัดจลฐฐิน กล่าวคือมีความเร่งด่วนพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมายในเวลาจำกัด ทุกฝ่ายช่วยกันคนละไม้คนละมือถือเป็นความเข้มแข็งของสังคมแบบ “ร่วมด้วย ช่วยกัน” ขาดการจัดระบบเพื่อให้พลังของจิตอาสาได้สูงสุด ขาดการแบ่งประเภทของงานที่อาสาสมัครจะกระจายกันไปทำให้ครอบคลุมทุกด้าน เราจึงพบว่ามีอาสาสมัครไปช่วยจัดจลฐฐยังชีพจำนวนมาก แต่ไม่มีอาสาสมัครไปเก็บขยะที่ลอยมาตามน้ำ การวิเคราะห์พลังจิตอาสาในภาวะวิกฤติจึงไม่ อาจได้ข้อสรุปชัดเจนว่า อาสาสมัครในสังคมไทยชอบทำงานอาสาตามความสมัครใจของตนมากกว่า

ตามความจำเป็นของงานอาสาหรือไม่ และภาวะจิตอาสาจะเกิดขึ้นมากในภาวะวิกฤติเท่านั้นหรือไม่
อย่างไรก็ตามจิตอาสาในประชาสังคมไทยควรได้รับแรงเสริมให้มีพลังเต็มตามความสามารถ

โดยสรุปแล้ว เงื่อนไขที่จะทำให้กลไกของภาคประชาสังคมทำบทบาทในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย
ได้มีประสิทธิภาพ คือการจัดระบบองค์กรและเครือข่ายประชาสังคมแต่ละภาคส่วน มีการประสาน
พลังกับกลไกอื่นๆ ได้แก่ ภาคธุรกิจในด้าน CSR กลไกภาครัฐและโดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่น
ทุกๆฝ่ายควรเติมพลังอำนาจให้ภาคประชาชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การให้
โอกาสที่เท่าเทียมให้เกิดการตระหนักรู้ถึงปัญหาโดยเฉพาะประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้าง (เช่น ความ
เหลื่อมล้ำในสังคม) จนสามารถเข้ามีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และสามารถมีอำนาจ
ตัดสินใจหรือกำหนดอนาคตของตนเองในที่สุด ประชาสังคมที่มีพลังต้องเป็นอิสระจากการเมืองและ
แหล่งทุน และไม่พึ่งพิงนักการเมืองหรือ NGO มากเกินไป

แนวทางที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยโดยพลัง
ของคนไทยเองจากเสียงคนไทยย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้อย่างยิ่ง เมื่อ
พิจารณาถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติไทยและความเป็นคนไทยที่
มีอยู่เต็มเปี่ยมประกอบกับความตระหนักรู้ถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ
การเมืองและสังคมที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันตลอดจนการยอมรับในจุด
แข็งและข้อควรแก้ไขในคุณลักษณะของคนไทยด้วยกัน สภาวะที่สะท้อน
ให้เห็นระดับการตื่นรู้ของคนไทยจากการสำรวจครั้งนี้ทำให้เสียงที่
แสดงออกมามีพลังจากประเด็นทั้งสิบประเด็นที่เป็นข้อสรุปของเสียง
คนไทย เราสามารถระดมพลังทั้งห้ากลุ่มได้แก่พลังครอบครัว กลไก
ภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม มาช่วยแสดง
บทบาทในประเด็นต่างๆ ช่วยกันผลักดันให้เมืองไทยเป็นเมืองน่าอยู่ มี
คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการพัฒนาประเทศโดยมีทิศทางที่ชัดเจนจาก
เสียงของคนไทยที่เป็นเสียงที่แท้จริงและโปร่งใสของประชาชน ข้อค้นพบ
ที่บ่งชี้สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศและประเด็นสำคัญต่างๆควรได้
รับการพิจารณาจากพลังทั้งห้ากลุ่มเพื่อร่วมกันขยายผลนำไปสู่การ
พัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย “คนไทย” มอนิเตอร์เสียงนี้มีพลังจึงเป็น
ความหวังที่คนไทยทุกคนจะช่วยทำให้เป็นความจริงในที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤตินี ฌัฏฐวุฒิสวัสดิ์. 2554. "บทความจากกรุงเทพธุรกิจเมื่อวันอาทิตย์ที่ 25 ก.ย. 54 ที่ผ่านมาโดย ผศ.ดร. กฤตินี ฌัฏฐวุฒิสวัสดิ์", กรุงเทพธุรกิจ.18 กันยายน, อ้างอิงจาก <http://www.facebook.com/KhonThaiFoundation> เข้าถึง เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2554.
- กฤตินี ฌัฏฐวุฒิสวัสดิ์. 2554. **สรุปผลการเสวนา "คนไทย"** เท่านั้นที่ทำให้เมืองไทยน่าอยู่. วันที่ 2 กันยายน. เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2546. **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษา.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. 2515. **บุคคลชั้นนำ โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย**. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชูวิทย์ ฤกษ์ศิริสุข, บก. 2552. **ทางออกวิกฤตสยามด้วยยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง : ถอดความและเรียบเรียงการประชุมวิชาการ ทางออกวิกฤตสยามด้วยยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ฌัฏฐวารุณี เลียมจรัสกุล. 2553. "เศรษฐกิจศาสตร์ว่าด้วยความสุข" ใน **ผาสุก พงษ์ไพจิตร: ปัญญาชนสยามวิพากษ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- "ไทยคอร์รัปชัน 3 แสนล้านปี ปลุกด้านโกง". 2554. หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. เข้าถึงจาก <http://www.thaipost.net/news/300611/40960> เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2554.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2547. **Road Map ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2548. **การเปลี่ยนแปลงสังคม วัฒนธรรม การเมือง ครั้งที่ 2 ของไทย**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- นพพันธ์ วรรณเทพสกุลและกุลธิดา สามะพุทธิ. 2554. **เริ่มที่ชีวิตจิตใจสู่ความเป็นธรรมทางสุขภาพและสังคม**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2541. **การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2554. " (เมื่อการเมืองภาคประชาชนล่มสลาย): ระบบกับวัฒนธรรมผู้ดีแจกของ" **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 4 พฤศจิกายน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2552. "ผู้สังคมที่ยอมรับกันว่าแฟร์ (Fair)", ปาฐกถา**การประชุมวิชาการประจำปีสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 11** เรื่อง ความขัดแย้ง ความชอบธรรมและการปฏิรูประบบรัฐราชการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในสังคมไทย ระหว่างวันที่ 5-7 พฤศจิกายน.
- วีรกร ตรีเศศ. มติชนออนไลน์ 3 กันยายน 2553. อ้างอิงจาก <http://www.scribd.com>. เข้าถึงเมื่อ 28 กันยายน 2554. ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. เข้าถึงได้จาก www.tcijthai.com/investigation เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2554.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. **สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการอยู่ดีมีสุข ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2550**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551. **สำรวจความต้องการสร้างคามสมานฉันท์ในสังคม พ.ศ. 2551**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สุนัย จุลพงศธร. 2550. **ฉีกหน้ากากเศรษฐกิจ (โรงสี) ชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สุภาวศ์ จันทวานิช. 2553. **ธุรกิจจัดส่งแรงงานไทยไปต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีบูรณะ คอมพิวเตอร์-การพิมพ์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2552. **แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Askew, M. 2002. *Bangkok Place, Practice and Representation*. London and New York, Routledge.
- Baudrillard, Jean. 1994. *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Bourdieu, Pierre. 1986. "The Forms of Capital", in Richardson, J. G. (ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press, New York, pp. 241-258.
- Chaloemtiarana, T. 1979. *Thailand: The Politics of Despotic Paternalism*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Chambers, Robert. 2007. *From PRA to PLA and Pluralism: Practice and Theory*. Brighton, UK: Communication Unit, Institute of Development Studies at the University of Sussex.
- Durkheim, E. (1951). *Suicide, a study in sociology*. Glencoe, Ill.: Free Press.
- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere : An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Harvey, D. 1990. *The Condition of Postmodernity; An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Blackwell.
- Laothamathas, A. 1996. *Mobile Phone Mob: Bourgeoisie and Businessmen and Democratic Development*. Bangkok: Matichon.
- Kollontai, Alexandra 1988 *Love of Worker Bees*. London: Virago.
- Pintoptaeng, P. 2011. "What led to the Thai Peasants' Uprising after September 19 Coup?" Paper presented at the Democratic Governance and Human Security in the Age of Globalization.
- Putnam, Robert. 1993. *Making democracy work : Civic traditions in modern Italy*. Princeton : Princeton University Press.
- Riggs, F. W. 1966. *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press.
- Sen, A., & Foster, J. E. (1998). *On economic inequality* (Eng. ed.). Delhi ; New York: Oxford University Press.
- Walker, A. 2008. "The Rural Constitution and the Everyday Politics of Elections in Northern Thailand," *Journal of Contemporary Asia*. 38(1), pp 84-105.

ภาคผนวก

ปัจจัยในแต่ละประเด็นด้านความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรที่ทำการศึกษา

ระดับบุคคล

สุขภาพ

1. สุขภาพโดยรวม
2. สุขภาพกาย
3. สุขภาพจิต
4. การได้พักผ่อนและดูแลสุขภาพตนเอง

116

Khon Thai Monitor Report

“คนไทย”
มอนิเตอร์
เรื่องนี้มีพลัง

รายได้/หนี้สิน

5. ระดับรายได้ของตนเอง
6. การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
7. การได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ
8. มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับตนเอง
9. มีข้าวของเครื่องใช้ในบ้านที่เพียงพอ
10. จำนวนเงินเก็บ/เงินออม
11. ภาระหนี้สินของตนเอง
12. สามารถหาแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

การศึกษา (แบบเป็นทางการ) และการเรียนรู้

13. ตัวคุณเองได้สำเร็จการศึกษา (ในหลักสูตรปกติ ระดับอนุบาล-มหาวิทยาลัย) ตามที่ตั้งใจไว้
14. ตัวคุณเองมีโอกาสได้เรียนรู้/พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่น หาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาความรู้ในอาชีพของตน
อบรมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น
15. ตัวคุณเองมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ ได้สะดวก
16. ตัวคุณเองมีความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์
อินเทอร์เน็ต เป็นต้น
17. โอกาสในการศึกษา (ในหลักสูตรปกติ ระดับอนุบาล-มหาวิทยาลัย) ของลูก/หลาน
18. คุณภาพการสอนของครู/อาจารย์ในปัจจุบัน

การทำงาน/อาชีพ

19. การได้ทำอาชีพ/งานที่ตัวเองรัก
20. ความมั่นคงในอาชีพ/กิจการ
21. ความก้าวหน้าในอาชีพ/ลงทุนเพิ่ม/ขยายกิจการ
22. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน
23. สวัสดิการจากนายจ้าง (กรณีมีนายจ้าง)
24. มีระยะเวลาการทำงานต่อวันที่เหมาะสม

ไลฟ์สไตล์/การใช้ชีวิต

25. มีเวลาว่างที่เพียงพอ
26. การได้ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อความผ่อนคลาย

ระดับครอบครัว

ครอบครัว

27. ความใกล้ชิดและการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว
28. ความสุขในครอบครัว
29. ความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ/แม่ (ของตนเอง)
30. ความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี/ภรรยา
31. ความสัมพันธ์กับลูก (รวมบุตรบุญธรรม/ลูกติด)

ระดับชุมชนที่พักอาศัย

การพัฒนาชุมชน (ละแวกที่พักอาศัย)/เครือข่ายสังคม

32. ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟฟ้า
33. ระบบขนส่งมวลชน/การเดินทางที่สะดวก
34. บริการสังคมอื่นๆ ที่เพียงพอ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล สวนสาธารณะ สถานที่ออกกำลังกาย เป็นต้น
35. สามารถไปโรงพยาบาล/สถานเฝ้าระวัง/หาหมอได้สะดวก
36. สามารถไปธนาคารได้สะดวก
37. คนในชุมชนมีงานทำ/ได้ทำงานใกล้บ้าน
38. มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
39. สภาพแวดล้อมและความน่าอยู่ของชุมชน
40. การรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
41. ความไว้วางใจเชื่อใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน
42. บทบาท/การมีส่วนร่วมของตนเองในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

บทบาทของภาคธุรกิจ (บริษัท/ห้างร้านต่างๆ) ในการพัฒนาชุมชน

43. ชุมชนได้รับการช่วยเหลือ/พัฒนาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจ (บริษัท/ห้างร้านต่างๆ)
44. ชุมชน/คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ ที่ภาคธุรกิจ (บริษัท/ห้างร้านต่างๆ) จัดอย่างแท้จริง
45. กิจกรรมช่วยเหลือสังคมที่จัดสามารถพัฒนาชุมชน/คนในชุมชนในระยะยาว/อย่างยั่งยืน

ระดับประเทศ/สังคม

สิ่งแวดล้อม

46. สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ
47. การใช้ชีวิตโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม
48. รัฐบาลมีการป้องกันและช่วยเหลือประชาชนจากภัยธรรมชาติ

รัฐบาลและการปกครอง

49. ความพยายามในการแก้ปัญหาทุจริต/คอร์รัปชัน
50. การเลือกตั้งที่เป็นอิสระและเป็นธรรม
51. การเคารพในสิทธิของประชาชน
52. ความซื่อสัตย์ โปร่งใส และเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน
53. ผลงานโดยรวมของรัฐบาล
54. ความไว้วางใจได้ของระบบศาลยุติธรรม และการใช้กฎระเบียบต่างๆ อย่างเหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐ
55. การปฏิบัติงานของตำรวจที่เหมาะสมและเป็นธรรม

สิทธิและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม

56. การแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นในที่สาธารณะได้อย่างอิสระ
57. โอกาสที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม
58. สวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐที่เหมาะสม เช่น ประกันสังคม เรียนฟรี เบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น
59. ความน่าเชื่อถือของสื่อ/การนำเสนอข่าวสารต่างๆ อย่างเป็นกลาง
60. ความตื่นตัวของคนในสังคมในเรื่องการรักษาสิทธิของตนเอง เช่น การมีอุดมการณ์ การมีส่วนร่วม/กระตือรือร้นในการพัฒนาสังคม เป็นต้น
61. ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น
62. ความไว้นื้อเชื่อใจกันของคนในสังคม ในการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานความร่วมมือในเรื่องต่างๆ เป็นต้น

118

Khon Thai Monitor Report

"คนไทย"
มอนิเตอร์
เสียงนี้มีพลัง

บทบาทของภาคธุรกิจ (บริษัท/ห้างร้านต่างๆ) ต่อประเทศไทย

63. การดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล (ความซื่อสัตย์ และโปร่งใส)
64. การดำเนินธุรกิจโดยใส่ใจสิ่งแวดล้อม
65. บทบาท/ความตื่นตัวในการช่วยเหลือสังคมไทย
66. ความจริงใจในการช่วยเหลือสังคมไทย (ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ในการสร้างภาพลักษณ์/ประชาสัมพันธ์)
67. มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างจุดเด่นให้กับประเทศไทย

เกี่ยวกับผู้เขียน

ดร.สุภางศ์ จันทวานิช
ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข
นายษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี

ศาสตราจารย์กิตติคุณคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
นิติศาสตราจารย์เอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“คนไทย”

เท่านั้นที่ทำในนี้เมืองไทย น่าอยู่
ฟัง พูด คิด ทำ